

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

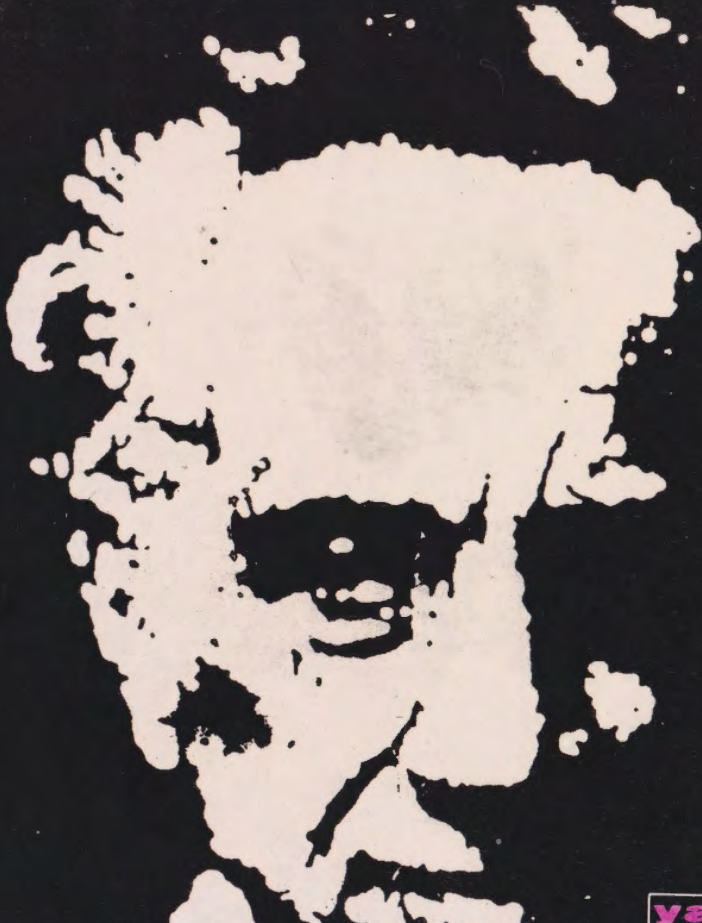
- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

3. BASIM

Elia Kazan

AMERİKA AMERİKA

Çeviren
ÖZAY SÜSOY

yaba

AMERİKA AMERİKA Elia Kazan'ın baş yapıtlarından biridir. Kayseri kökenli olan yazar burada tanık olduğu, bildiği bir konuyu anlatmaktadır. Er-ciyes'in eteklerinden başlayan Stav-ro'nun yurdundan çıkış serüveni Amerika'da noktalanır. Olayların ger-çekçi canlı betimlemeleri, kişilerin ka-rakteristik yapıları her satırda kendini hissettirir. Dünya ölçüsünde ünlü bir sanat adamı olan Elia Kazan'ın bu ölümsüz yapıtını Özay Süsoy'un Türk-çesinden sunuyoruz. Bir solukta oku-yacağınız Amerika Amerika unu-tamayacağınız bir sine roman olarak belleğinizde yer edecektir kuşkusuz.

3990000005629

6-016-1

AMERİKA AMERİKA

Elia Kazan

ISBN 975 - 386 - 016 - 1

1., 2. Basım Habora Yayınları 1972 İst.

Yaba Yayınları'nda

- 1. Basım : Mart 1994
- Basıma hazırlayan : A. Doğan
- Kapak düzeni : D. Piranlı

● Dizgi, baskı, cilt : San Matbaası, Tel : 311 98 19

YABA YAYINLARI P.K. 404 Ulus 06043 ANKARA

Tel : 316 64 00 - 347 62 66 ● Fax : 316 64 00

Elia Kazan

AMERİKA AMERİKA

SİNİROMAN

Çeviren
ÖZAY SÜSOY

Gözden geçirilmiş 3. basım

YABA YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranney.org>

A M E R İ K A

A M E R İ K A

ELİA KAZAN, 1909 Türkiye doğumlu. Köken olarak Kayserilidir. Küçük yaşta Amerika'ya göç etti. Sanat yaşamına tiyatro ile başladı. 1945 Yılında sinemaya geçti, film yönetmenliği yanında yazarlığı sürdürdü. Romanlarını sinemaya uyarladı. **Ziyaretçiler, Son Büyük Patron, Kader Değişmez, Amerika Amerika, Rıhtımlar Üzerinde, İhtiras Tramvayı, Viva Zapata, Vahşi Nehir, Kara Damga, Sokaklarda Panik** önemli filmlerindendir. İki kez Oscar ödülü kazandı. Anılarını iki cilt halinde yayımlanan «Bir Yaşam» adlı kitapta topladı.

ÖNSÖZ

Tedirginlik yaratan sorunlar listesine daha önce hiçbir şey yazmamış yakın bir dostun, size eleştirmeniz için bir yapıtını yolladığında benliğinizi kaplayan derin tedirginliği de katmak gerek. Hele o dost, bununla yakından ilgili bir alanda parlak bir ün sahibiyse tedirginliğiniz daha da ince bir duygusallık kazanır. Mr. Kazan AMERİKA AMERİKA'yı okumamı istediğinde, Somerset Maugham'ın bana, dostu Winston Churchill üzerine anlattığı bir anıyı hatırlamamazlık edemedim. 1910 yıllarında Maugham oyun yazarı olarak geniş bir ün kazanmıştı. Londra'da aynı zamanda dört oyunu birden oynanıyordu. Bir hafta-sonu partisinde Churchill olan bir oyun için olağanüstü bir fikri olduğunu söylemiş. Maugham temkinli davranarak oyunu yazmasını tavsiye etmiş. Sonra da oyunu bir menejere - kendi menejeri Charles Frohman'a - yollamasını teklif etmiş. Oyunu okutmaktan başka her türlü yardımı yapmayı kabullenmiş. Ne var ki Churchill oyun üzerine Maugham ile

konusmak istemiş. Belki de oyunu yazmaya zaman bulamayacak kadar meşgul olacağını, bu yüzden iş birliği yapmalarını ileri sürmüş. Maugham için artık yapılacak birşey kalmamış. Athanaum'da bir akşam yemeği için gün kararlaştırmışlar. Maugham bu buluşmayı, benim AMERİKA AMERİKA'ya duyduklarım benzer bir ruh hali içinde beklemiş. Gerçekten de Churchill'in fikri, üstünde durulacak kadar önemli çıkmış: Churchill, Edinburgh'a giden gece treninde kendine bir yer ayırtmış. Tualete gitmiş. Dışarı çıkmak istediğinde kapı açılmamış. Kapıya vurmuş ama boş yere. Trenin gürültüsü diğer bütün sesleri yutuyormuş. Tren birden sarsılmış. Churchill bir kaza olacak diye korkmuş. Özel bir korkusu yokmuş ama siyasi bir sorunu halletmek için bulduğu çaresi kendisiyle birlikte kaybolacak diye endişelenmiş. Hemen daima cebinde taşıdığı not defterine fikirlerini kaydetmiş. Dünyayı bu fikirlerden yoksun bırakmamak için kağıdı rayları birbirine bağlayan halkaya sokmuş. İşte bu! Amatörlerden oyunlar için «Olağanüstü fikirler» alan herhangi bir kişi, bu fikrin çoğundan daha umut verici olduğunu anlayacaktır. Ne var ki, Maugham'a yeteri kadar umut verici gelmemiş.

Zaman harcamak için, bir başkasının karalamalarını okumaktan daha eğlenceli olan edebi yollar vardır. AMERİKA AMERİKA geldiğinde AĞUSTOS'UN TOPLARI'nın orasına gelmiştim. Canım sıkıldı bayağı. Bu özel durumu daha da nazikleştiren şey, o sırada -galiba yaşayan diğer bütün oyun yazarları gibi- benim de Mr. Kazan'ın, oyunlarımdan birinin rejisörlüğünü yapmasını temin etmeye çalışmamdı. Böyle bir durumda kaçamaklı davranmak söz konusu edilemezdi. Kucağımda istenmeyen çocukla oturur-

ken, niçin diye düşünüyordum, peşinde bu kadar koşulan bir rejisör YAZI YAZMAK zorunluluğunu duysun! Bu küstahlık üzerine kafa yorarken kendime, «ben rejisörlük yapmak istemiyorum,» diye söylendim. «Yalnızca yazmak yetiyor bana. Peki, Kazan niçin YAZMAK gereğini duysun?»

Ne var ki, korkmaktan daha güçlü bir tedirginlik yoksa, keşfetmenin yarattığı sürprizden daha da tatlı bir zevk olamaz - Maden arayıcısının saf altın damarını bulduğu andaki sevincine benzer bu. Daha sonra, AMERİKA AMERİKA'yı okurken Tennessee Williams'ın başından da benimkine benzer olayların geçtiğini söylediler. «AMERİKA AMERİKA'yı okumayı başka zamana bıraktım,» demiş. «Elimde okuyacak birşey kalmayınca dek. O zaman alıp okudum. Ve biliyor musunuz, GÜZELDİ! Şaşkınlığım epeyce sürdü. Altmış sayfa kadar okumama, «güzel, çok güzel. Ama Kazan hep böyle devam edemez. Her an bir fiyasko yapabilir,» düşüncesi arkadaşlık etti. Ama ondan sonra AMERİKA AMERİKA'ya kendimi bütün benliğimle verdim. Konu beni de ilgilendiriyordu; Yıllarca süren üzüntülerimi gün ışığına çıkarıyor, ileriye götürüyordu.

Konu göçtür. AMERİKA AMERİKA anavatanında ezilen bir Rum gencinin, Stavro'nun öyküsünü, bu memlekete getirmek için gösterdiği olağanüstü çabayı anlatır. Böyle bir kurtuluşu gerçekleştirmek için yakıcı bir tutku, çelik gibi bir irade ve kişilik birbirine sımsıkı perçinlenmiştir.

AMERİKA AMERİKA'yı ilk defa okuduğumda adı ANADOLU GÜLÜMSEYİŞİ idi. Stavro içinde yaşadığı dünyaya bu gülümseyişle karşı koymaktadır. Farklı oluşun, boyun eğmenin, bir tokadı savuşturmanın tek çaresidir bu, «Su-

baylar, beyazlar, ben birşey yapmadım» der Myles, Faulkner'in bile yapıtındaki zenci, neden dolayı suçlandığını kendisine söylemek gereğini bile duymayan efendilerine. Öykünün sonunda, ancak ruhsal gelişimindeki düğüm noktasına varınca Stavro içtenlikle güler. O ana kadar hep, «ben birşey yapmadım» gülümsemesiyle, Kafka'da olduğu gibi belirsiz bir suç yüzünden, düşmanlarına hoş görünmek için gülümser. Hangi idarede olursa olsun, bir azınlığın suçu, başka bir yerde olacağına orada bulunması suçudur. Yahut ta herhangi bir yerde olması, yaşamasıdır. Stavro'nun sürekli gülümseyişi yaşadığı için bir özür dileyiştir.

Kazan, olağanüstü canlı bir karakterler koleksiyonu yaratmış, yahut hatırlamış. Onları yaratması yahut hatırlaması önemli değil. Hepsisi de alabildiğine canlıdır. Aptal olan Candide'ye karşılık Stavro zekidir. Masumiyetten sıyrılır. Hayatın iyi kötü yönlerini öğrenir. Bunların arasında, birinin sizi öldürmesinden önce sizin davranıp onu öldürmeniz kanısı vardır. İstanbul yolunda Stavro, karakteri olağanüstü bir kuvvetle çizilmiş bir haydutla karşılaşır. Haydut ona der ki:

«Bütün yapabildiğin gülümsemek, yutkunmak. Senin gibi çok kişi öldürdüm ben. Bir koyunu boğazlamaktan bir farkı yoktur bunun. Nereden olursa olsun, böyle sert bir vuruş. Hayat akıp gider. Bir iki titreyiş. Herşey biter. İç bir kadeh! Hayır! Tabii! Sen içki içmezsin. Dövüşmezsin. Kadınlara da faydan yoktur. Ne biçim erkeksin sen?»

Stavro ona erkekliğini gösterir. Haydutu öldürür. Bu edebiyatın, kişiyi en fazla tatmin eden cinayetlerinden biridir.

Genç katil, beş parasız İstanbul'a vardığında evren üstüne bilgisi, deneyi yeni başlamıştır. Kentin kötülüklerinin bir parçası olur. Ama o kötülükler bile yalnızca moral bir çöküşle değil, insanlıkla da doludur. Örneğin, olağanüstü bir kişi olan Karabet, Stavro'dan hoşlanır. Herşeye duyduğu derin açlıktan cinsel konuyu çıkarmak ister. Ama merhamet, Stavro'yu, Amerika'ya gitmek için biriktirdiği acınacak kadar az parasından yoksun bırakır. Karabet duyduğu hayal kırıklığıyla Stavro'ya birşeyler öğretmeye çalışır: «Söyle bana» der, «evinden ayrıldığından beri, Hristiyanların arasında İsa'nın peşinden giden bir tek Hristiyanı rastladın mı?»

«Sana rastladım» der Stavro.

«Ben! Yüzüme bakmadın mı sen hiç? Beni tanımıyorsun! Ne olduğumu bilmiyorsun... Evren üstüne bir tek fikrim var. Yık bu evreni. Yeniden başla. Süpürgenin süpürüp temizleyemeyeceği kadar çok pislikle dolu. Yakılmak ister Yıkılmaya muhtaç.»

Stavro daha sonra başka bir evrene girer. Burada Kazan, oldukça hoş bir şekilde bir küçük burjuva ailesinin tatlı havasını, üzgün, neşesiz, gösterişsiz Thomna'nın sevimli hayalini başarıyla çizmeyi becermiş. Amerika'ya gitmek için gerekli parayı çalışmakla kazanamayacağını anlayan Stavro, bir para evlenmesi yapmayı kararlaştırmıştır. Thomna tatlı bir kızdır. Ne yazık ki uzun bir burnu vardır. Stavro'nun memleketteki halası, onun yolladığı fotoğrafa bakar, «uzun burnu fazilet örneği sayarlar» der. Amcası, «böyle bir burunla fazilet kaçınılmaz birşeydir» diye yanıt verir. İstanbul'un Dolce Vita'sında Stavro, Amerikalı milyoner halı tüccarı ve karısı Sophia ile tanışır. Bunlar da Stavro'yu eğitir. Kurtulmasına yardım ederler. Bütün karakterler canlıdır. İçin için kaynamaktadırlar. Hatta sonuncusu, ölümü Stavro'nun hayatına kapı açan Ohannes bile.

İlgimi çeken anlatım üzerine de bir iki kelime: Yapının sadeliği, duygusal derinliği tıpkı İncil'i andırıyor. Stavro'nun ailesi Hristiyan törelerine göre oldukça dindardır. Çok konuşmazlar. Ama söyledikleri her kelime duygu ile doludur. Yapıtta duyguyla dopdolu olmayan tek bir sözcük yok gibidir. Başlangıçta gayet ilkel olan genç kahramanımız, yola çıktıktan sonra daha karışık, anlaşılmaz bir nitelik kazanmaktadır. Ama baştan sona kadar, karakterlerin söyledikleri gerçek sözcükler, acı deneylerin yeraltı kaynaklarından, isteğin gizli havuzlarından geçen sert bir içki gibi imbikten geçirilmiş gibidir.

Genç Stavro iki vatan özlemiyle çekişme içindedir: Terkettiği evrenle, aradığı evren arasında çırpınmaktadır. Zaten bu her göçmenin yüreğini parçalayan ızdıraptır. Stavro başarı.

Kazan da!

S. N. BEHRMAN

*Ve askerlerin bağırdıklarını işittiler,
«Thalatta! Thalatta!»*

Xenophon.

1896 : ASYA'DA
OSMANLI İMPARATORLUĞU,
ANADOLU DİYE
BİLİNEREN TOPRAK

Erciyes dağı çok uzaklardan görünür. Güzel bir görünüşü, mükemmel bir biçimi vardır. Zirvesi, yamaçları karlarla kaplıdır. Kulağımıza bir türkü geliyor. İki erkek sesi. Sözcükleri anlayamıyoruz. Çünkü başka bir dilden.

Dağın yüksekliklerindeki serin yamacında bir buztarlası var. Tarlanın kıyısında dört tekerlekli bir araba, bir de yaşlı bir at duruyor. İki erkek buzu uygun, taşınaabilecek parçalara bölüyorlar.

İş güctür. Ama erkekler, genç, güçlü. Kendi hesaplarına çalışanların ahengiyle iş görüyorlar. Sesleri terbiye görmemiş ama birbiriyle oldukça hoş kaynaşıyor. Yakın dost olmanın ahengi kendini burda gösteriyor.

Stavro Topuzoğlu yirmi yaşlarında bir delikanlı. Yüzünde hem tutkulu, hem de duygusal birşeyler var. Sözle anlatılamayacak bir özlemle dolu bu yüz. Kahverengi gözleri nemli zeytinler gibi parlıyor.

Onun yanında çalışan Vartan Damadiyan, Yirmisekiz yaşında. Yüzünde cüretkâr, yağız bir anlam var Ko-

caman burnu kıvrık ama meydan okur gibi, dar bir alın, gür, canlı saçlar, dolgun, şehvetli dudaklar. Bu hatlar, ayı gibi bir gövde ona heybetli bir görünüş kazandırıyor. İki erkek buz tarlasında küçücük görünüyorlar. Gerilerinde geniş bir manzara uzanıyor. Kulağımıza bu yaylada oturan rüzgârın uğursuz sesi geliyor.

ÇOK ZAMAN ÖNCE ANADOLU, O ZAMANIN RUM-LARININ, ERMENİLERİNİN OTURDUĞU BİZANS İMPARATORLUĞUNUN BİR PARÇASIYDI. 1381 DE BU TOPRAKLAR OSMANLILARIN ELİNE GEÇTİ. O GÜNDEN BERİ DE RUMLAR VE ERMENİLER BURADA BİRER AZINLIK OLARAK YAŞADILAR. MUHAMMET'İN ÜMMETİNE BOYUN EĞDİLER.

Ön tarafta tek bir telgraf teli, bir sıra ilkel direklerle çivilenerek uzaklaşıp gidiyor, uzaklığın kişi üzerinde bıraktığı etkiyi daha da arttırıyor.

Daha geride Erciyes dağı yükseliyor. Yakınlarda birbirine benzeyen evler, kısmen birbirine bakan yamaçlarda, kısmen de aradaki dar düzlükte yapılmış. Bu kasabanın adı Cermir. Dikkatimizi bir iki minare çekiyor.

Bugün, «Bayram» diye bilinen bir tatil günü. Durumu uygun olan herkes bir koyun keser, etinin bir kısmını fakirlere dağıtır. Kalabalık bir sokaktan bir koyun sürüsü geçiyor. Çoban, hayvanlardan birini bir aile reisine satmak için duruyor. Aile reisinin gerisinde duran ailenin diğer kişileri bayramlık urbalarını giymişler. İçkiler dağıtılıyor.

İple bir direğe bağlanmış olan koyun meliyor. Başına geleceklerden haberdar. Ailenin öteki kişileri arasında içki kadehleri dolaşırken baba bıçağını bilemektedir. Bıçağı hem bir alet, hem de bir silâh olarak kullanmaya alışkın olduğu belli.

Bütün aile burada. Kadınlar kapının önünde duruyorlar. Yüzlerinin yarısı kapalı. Hepsi de aile reisinin henüz kesilmiş koyunu hazırlamasını izliyorlar. Küçük bir kız babasına tepsi içinde içki getiriyor. Adam alıyor, çocuğunu içtenlikle öpüyor.

İyi giyimli birkaç erkek at sırtında, sokaktan aşağı doğru doludizgin geliyorlar. Kadınlar çocuklarını kenara çekiyorlar. Binicilerin gerisinde bir çift atın çektiği bir araba geliyor. Binici vahşi bir komut savuruyor. Atlar dönüyor. Peşlerinden de araba. Halk belediye binasının önünde toplanıyor. Bazıları arabalarıyla, bazıları atlarıyla, bazıları da yürüyerek geliyorlar. Hepsi de bayramlıklarını giymişler. Havada uyarıcı bir durum var.

Belediye binasında Vali yahut bölgenin yöneticisi, meclis üyelerini olağanüstü bir toplantıya çağırmış.

Vali'nin bürosunun kapısı birden açılıyor. İki er, Osmanlı ordusunu eğiten Alman subaylarının öğrettiği şekilde ayaklarını vurarak giriyorlar. Sanki içeriye olağanüstü biri girecekmiş gibi duruyorlar. Ne var ki kapıda endişeli, ufak tefek bir devlet memuru görünüyor: Vali.

Meclis üyeleri ayağa fırlıyorlar. Vali hızla masasına gidiyor.

Vali sinirli bir sesle konuşuyor: «Oturun... Rica ederim.»

Oturuyorlar. Erler hazır - ol durumundalar.

Vali yakınıyor: «Nerde benim?..»

Bir yardımcı ayağa fırlıyor. Sanki hayatı buna bağlıymış gibi Vali'nin gözlüklerini getiriyor.

Vali bir telgraf açıyor. «Merkezden bir saat önce geldi,» diye okuyor: «Ekselâns! Bugün, kutsal bayramımızın arifesinde, Ermeni Fanatikler, İstanbul'daki Merkez Bankasını kundaklamak küstahlığını gösterdiler.»

Vali çevresine bakıyor. Meclis üyelerinin arasında bir tepki oluyor ama daha belli birşey yok. Ofke mi? Sabırsızlık mı? Bazıları yalnızca iç çekiyorlar.

Vali telgrafı okumayı sürdürüyor «Muhteşem sultanımız, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi Abdülhamit İmparatorlukta yaşayan Ermeni azınlığa, son olarak, bu çeşit terör hareketlerini müsamahayla karşılamayacağımızı öğrenmenizi istiyor. Sultanımızda Peygamber sabrı vardır. Ama bu düzensiz, tehlikeli azınlığın haddinin bildirilmesi gerektiği kanısındadır. Bunun nasıl tatbik edileceği siz ekselânslarına, her bölgenin yöneticilerine, merkezlerdeki ordu kumandanlarına bırakılmıştır.»

Vali'nin arkasında erler hazır - ol da durmuşlar dinlemektedirler.

*

Askeri garnizon kumandanı, bürosunda, paşa yahut general, esmer iri - yarı bir adam buyruğundakilere aynı telgrafı okumaktadır. Bir hizmet eri ona piposunu getiriyor. Paşa telgrafı masanın üstüne bırakıp piposundan derin bir nefes çekiyor. Hiç bir ordu mensubu bu çeşit buyruklar almaktan hoşlanmaz.

Paşa ani bir öfkeyle konuşmaya başlıyor: «Ben böyle bir iş için asker yollamam.»

Bir subay: «Yine yazılar vardı... Hakaretler... Cami duvarlarında ekselâns!...»

*

Küçük bir caminin önünde halk toplanmıştır. Duvarlarda düzensiz karalamalar görülmektedir. Bir hoca yahut bir din adamı duvarları temizlemek için elinde kova ve süpürgeyle dışarı çıkar. Kalabalık mırıldanır, küfrederek. Kasabanın başka bir yerinde öfkeli adamlar toplanmaktadır. Bütün Türk kolonisi ayağa kalkmıştır.

Erciyes dağının serin, temiz bölgesinde Stavro ile Vartan buzları arabalarına yüklemişlerdir. Artık yorgun-durlar. Bir ara durup Erciyes'e bakarlar. Bu güzel dağa bakmak kişinin içine huzur vermektedir.

Stavro : «Amerika'da bundan daha büyük dağlar mı var diyorsun?»

Vartan : «Amerika'da her şey büyüktür.»

Stavro : «Başka ne?»

Vartan : «Başka ne, ne?»

Stavro : «Amerika'da başka ne? Oraya varınca başka ne yapacağız?»

Vartan : «Bir kere artık Amerika'dan söz etmeyi bırakacağız. Haydi gidelim, İsa'nın yardımıyla! Günleri niçin geçirip duruyoruz?» Sonra kandırmak ister gibi ekler: «Haydi gel! Gidelim!»

Stavro ona, körükörüne bağlanmış bir kişinin hayranlığıyla bakar. Bu adamı nazarlarında adeta putlaştırmıştır.

Vartan ters ters : «Şu buzları erimeden satsak iyi olur.»

Yüklerinin üzerine eski halılar, bez parçalarını örterek işlerini bitirirler. Arabaya atlayıp yola düzülürler. At yokuş aşağı indiğinden tırıs gider. İlerde bir şey Stavro'nun dikkatini çeker. Gösterir.

Aşağıda, dağın yamacında askerler küçük bir kamp kurmuşlar, ateşinin çevresinde oturmaktadırlar. Bir subay arabayı durdurmak için yola doğru yürür.

Vartan bir kurtuluş çaresi var mı diye çevresine bakınır. Yoktur.

Vartan : «Koca bir gün boşuna çalıştık.»

Stavro bıyık altından: «Allah!» Bu onun en sevdiği sözcüktür.

Şimdi yolun ortasına gelen subay kollarını havaya kaldırarak arabayı durdurmalarını buyurur. Araba durur. Subay arabanın çevresini dolaşır.

Vartan başı önüne eğik: «Buyrun, efendim. Alın.»

Sesinde kolayca hissedilmeyecek kadar bir alay vardır. Vartan'ın işi, hayatını tehlikeye atmadan düşündüklerini ne dereceye kadar gerçeğe yakın anlatılacağını görmektir. Pek başaramaz ama bu kurnazca oyun onun kendine olan saygısını bir dereceye kadar kurtarmaktadır.

Arabanın arkasındaki subay bu küstahlığı anlamazlıktan gelir. Yahut ta bir şey anlamaz. Döner. Kampa doğru bağırır.

Subay : «Celâl!»

Bir aşçı er, elinde birkaç bakır kapla çadırların birinden dışarı fırlar. Biraz sonra bir düzineye yakın er, arabadaki buz parçalarını indirmeye başlarlar.

Vartan başı eğik, arabanın gerisinde olanlarla ilgilenmiyormuş gibi oturmaktadır. Stavro kahramanına korkuyla bakar. Sonra o da Vartan'ın oyununu oynamaya karar verir. Sanki, «bak şimdi,» demek ister gibi Vartan'ı dürter.

Stavro oturduğu yerde subaya doğru döner.

Stavro : «Efendim! Ekselâns!»

Vartan dosdoğru atının sırtına bakmakta, olayın gelişmesini beklemektedir.

Stavro, cesaret bularak subaya seslenir yeniden: «Ekselâns!»

Subay, sonunda ona bakar. Stavro derhal tebessümünün gerisine sığınır. Bu gülümseyişin, delikanlının en kişisel özelliğinin korkuyla dolu güçlü bir yanı vardır. Zenci olsun, yahudi olsun, sarı ırktan olsun azınlıkta

yaşayan kişilerin mutsuzluklarının işaretidir bu. Başındaki zalim kişiye dayanabilmesi, göstermeye cesaret edemediği kinini gizlemesi, aynı zamanda gerçek duygularına aykırı davrandığı için duyduğu utançtan tek kurtuluş yoludur.

Stavro : «Efendim, buyurun, alın!»

Vartan yalnızca Stavro'nun duyabileceği bir sesle mırıldanır: «Zaten istediği bu. Teşvik edilmek istiyor.»

Stavro hem küstah, hem de övücü bir tavırla, «ama ekselans...»

Subay : «Ne istiyorsun?»

Stavro : «Ben değil ekselâns. Buz. Doğası gereği erir. Kendisini satmak için önce yolu aşip pazara gitmemiz gerektiğini düşünmez.»

Stavro tedirgin, gülümser. Subay güçlü atılgan bir kişidir. Çabuk öfkelenir. Öfkelendiği zamanda tehlikelidir.

Subay : «Yani elimi çabuk tutmamı mı istiyorsun?»

Stavro dönüp Vartan'a bakar. Ama Vartan yardımına koşmaz. Stavro'nun bütün yapabildiği gülümsemektir.

Birden subay arabanın üstüne sıçrar. Kocaman kocaman buz parçalarını aşağıya atmaya başlar. Göz açıp kapayınca kadar arabadaki buzların yarısı gider. Vartan aldırış bile etmez. Stavro hâlâ gülümsemektedir. Ama şimdi tebessümünün oldukça gergin, korkulu bir durum aldığı dikkati çeker.

Subay arabadan aşağı atlar. Adamları katıla katıla gülmektedir. Arabanın önüne doğru ağır ağır yürüyerek onların gülmelerine katılır.

Subay : «Bu aziz yaşlı at için yükünüz pek ağırdı. Şimdi sizi pazara daha çabuk götürür. Tamam mı? Hı?»

Stavro, ne söyleceğini görmek için Vartan'a döner. Vartan konuşmaz. Stavro korkmuştur. Subay yanıt beklemektedir.

Stavro : «Evet, efendim.»

Subay : «Kimsiniz siz? Ermeni mi?»

Stavro : «Rumum, efendim. Yoksul bir Rum.»

Subay, Vartan'a : «Ya sen?»

Vartan : «Ben Ermeniyim.»

Subay : «Ya, Ermenisin demek? Dün, İstanbul'da yakılan Merkez Bankasıyla bir ilgin var mı?»

Vartan yanıt vermez. Stavro şaşkındır.

Subay Stavro'ya : «Niçin gülümsüyorsun?»

Stavro : «Şaka ediyorsunuz, ekselâns.»

Subay : «Ya?»

Stavro : «Affedersiniz, dün nasıl İstanbul'da olabiliriz biz? İki haftalık bir yol var aramızda.»

Subay : «Bu atla da gidemez misiniz?»

Adamları gülerler. Subaylarının bu oyununu takdimle izlemektedirler. Stavro da onlara katılır gibi görünür. Birden Vartan arabadan aşağı atlar. Subaya doğru yürür. Subay elinde olmadan şaşırmıştır. Elini silâhına götürür.

Vartan Subaya : «Yüzbaşı Mehmet. Beni tanımadınız mı? Askerlik görevimizi birlikte yaptık. Yani demek istiyorum ki, ben size hizmet ettim. Siz de Sultan'a... Ben sizin emirerinizdim. Tabii beni unutmuşsunuzdur. Anım-sarsınız, sizin için tavuk almıştım.»

Subay ilk defa olarak Vartan'ın yüzüne dikkatle bakar ve tanır.

Subay : «Vartan? Sen misin?»

Vartan : «Evet, Vartan'ım. Aynı Vartan.»

Subay, Vartan'a sarılır. İçten bir kucaklamadır bu. Stavro Vartan'a büyük bir hayranlıkla bakar!

Subay : «Vartan benim küçük kuzum, ne oldu sana?»

Vartan : «Gördüğünüz gibi, şu ölmek üzere olan sevgili atımla birkaç kuruş kazanmaya çalışıyorum.»

Subay bağırır : «Enver! Celâl! Buzları geri arabaya yükleyin. Çabuk! Haydi, fırlayın! Erimeden davranın!»

Adamlar deliler gibi buzları geri arabaya yüklemeye koyulurlar. Subay, Vartan'ı bir yana çeker. Stavro onun konuşmalarına kulak vermeye çalışır.

Subay : «Sizler bankamızı yaktınız. Sonra da size müteşekkir olmamızı istiyorsunuz! Hayır. Bugün, Ermeni olan herkes cezalandırılacak. Burada, yanımda kalsan daha iyi edersin.»

Stavro söze karışır : «Annesi ile babası aşağıda, kasabada. Küçük erkek kardeşi de.»

Subay, duraklar : «O halde işiniz Allah'a kalmış.»

*

Kasabada dehşete kapılmış insanlar Ermeni kilisesine gitmektedir. Ön kapı içerden kontrol edilmekte, geçenlere ihtiyatla açılmaktadır. Korkudan şaşkına dönmüş erkekler, kadınlar sel gibi kapıdan içeri girmekte arkalarından kapı sıkı sıkıya kapanmaktadır. İçerde hüküm süren korku dolu hava... Biraz sonra onbir yaşlarında bir çocuğun dışarı çıkması için sığınagın kapısı aralanıyor. Bu Vartan'ın küçük erkek kardeşi Dikran'dır. Kapı oğlanın arkasından derhal kapanıyor, kilitleniyor.

Kasabanın dışında Dikran, koşmaktan nefes nefese Vartan'ın arabasına işaret edip durdurtur. Oğlan sürücünün yanına sıçrar. Fısıldayarak, heyecanlı heyecanlı konuşurlar.

Dikran : «Ama Vartan, babam şimdi gelmeni istiyor!»

Vartan : «ŞİMDİ bu buzu satmalıyım.»

Dikran : «Babama böyle mi söyleyeyim?»

Vartan : «Evet. Sokaklarda dolaşma! Kiliseye git.
Dikran, git diyorum!»

Daha sonra arabanın kasabanın merkezine yakın bir yerindeki meydanda park edildiğini görürüz. Artık buzun çoğu satılmıştır. Stavro yaşlı bir kadınla ilgilenmektedir. Vartan sürücü yerinde durmuş, bağırılmaktadır.

Vartan : «Buz! Dağın küçük parçaları! Erciyes dağı buz!»

Yaşlı kadın Stavro'ya buzun parasını verir. Bu arada onunla içtenlikle konuşmaktadır.

Yaşlı kadın : «Evimizin altında eski bir kayu var Oraya saklanabilir.»

Stavro : «Vartan böyle bir şey yapmaz.»

Yaşlı kadın : «Bu Ermeniler böyle işte. Görürsün! Yakında ölecek!»

Yaşlı kadın gider. Stavro başını kaldırıp Vartan'a bakar. Buz nerdeyse bitmek üzeredir. Vartan arabanın binici yerinden aşağı atlar.

Vartan : «Artık eve gitsen iyi olur!»

Stavro : «Ya sen?»

Vartan : «Ben Guitars'a gideceğim.»

Stavro : «Ne için?»

Vartan : «Bir kadeh bir şey içeceğim.»

Stavro : «Ne için!!!!????»

Vartan : «Kendimi tatmin etmek için!»

Stavro : «Allah!»

Sonra Stavro itiraz etmeye başlayınca, Vartan işaret eder.

Vartan : «Annen geliyor!»

Kırkbeş yaşlarında, yüzü geleneklere göre kapalı bir kadın hızlı hızlı arabaya doğru gelmektedir. Bu Vasso Topuzoğlu'dur, Stavro'nun annesi. Ve çok öfkelidir.

Stavro'ya yaklaşır. Kulağından yakalar peşinden çekmeye başlar. Çevredekiler ilgi gösterirler.

Vartan güler. Birden Vasso Stavro'yu serbest bırakır. Arkadaşına döner.

Vasso : «Vartan, oğlumdan uzak dur. Sen kendi hayatınla oyna.»

Sonra yine Stavro'ya döner. Onu peşinden çekmeye başlar.

Vasso : «Baban sana ne dediydi? O adamdan uzak dur demedi mi? Demedi mi? Dinliyor musun? İşitiyor musun?»

Vasso aynı öfke içinde oğlunu eve kadar sürüye sürüye, çeke çeke götürür.

İçerisi oldukça karanlıktır. Tek bir gaz lâmbasının çevresinde bir düzineye yakın erkek, Rum azınlığın liderleri toplanmışlardır. Aralarında Stavro'nun babası, İsak Topuzoğlu ile sakallı bir Ortodoks papazı da vardır. Vasso ile Stavro içeri girerler.

Vasso : «İşte getirdim, İsak. Büyük oğlun!»

Erkeklerin bazıları geri çekilirler. İsak ortaya çıkar. Kendi evinde kral gibi oturmaktadır. Bekler.

Vasso : «Yine Ermeniyle beraberdi.»

İsak yanıt vermez. Stavro bir şey söylemez.

Vasso delikanlıya : «Babana üzüntülü bir gün geçirttin. Git elini öp ve özür dile.»

Delikanlı babasına doğru yürür.

Vasso : «Sana karşı çok yumuşak davranıyor.» Sonra kocasına : «Ona karşı çok yumuşaksın, İsak. Böyle konuştuğum için beni kağışla. Bu şekilde konuşmak bana düşmez ama...»

Delikanlı babasına yaklaşmıştır. Önünde durur. Baba birdenbire delikanlının suratına bir tokat atar.

Vasso : «Güzel.»

Şimdi baba tokat attığı eli, öpülmesi için uzatmıştır.
Stavro öper.

Vasso : «GÜZEL!»

Sonra baba, delikanlıyı öper. Vasso bunu da beğendiğini ifade eder. Böylece tören sona erer.

İsak, Stavro'ya : «Yemek yedin mi?»

Stavro : «Aç değilim.»

Vasso : «Bir şeyler yersin.»

Vasso mutfığa gider.

Topluluk lambanın çevresine abanır.

Bir adam : «Bu Ermeni kim?»

İsak : «Damadiyan'ın oğlu Vartan.»

Adamlar (arı vızıltısı gibi) : «İyi değil, iyi bir insan değil, iyi değil, iyi değil... ..Hiç iyi değil...»

Bir tanesi : «Haddini bilmiyor.»

Stavro konuşulanları dikkatle dinlemektedir. Söylenlere sinirlenmektedir. Ayağa kalkar. Merdivenlere doğru gider.

İsak : «Evet... Bizi ilgilendirmez. Onlar ermeni. Biz Rum'uz. Onların boyunları, bizim değil.»

Stavro merdivenleri çıkarken yanıt vermek zorunda kalır.

Stavro : «Doğru. Boyunlarımızı onların gelecek bayramlarına saklıyorlar.»

Merdivenleri çıkmış, gözden kaybolmuştur.

Onun bu sözü karşısında herkes şaşırmıştır. Sadece açığa vurulan 'duyguya değil, büyüklerinin karşısında gösterdiği cesarete de şaşırmışlardır.

Adamlardan biri «Ne! Ne dedi?»

Ortodoks papaz : «Ne dediğini hepimiz işittik.»

Bir şaşkınlık anı. Sonra heyecanla hep birlikte konuşmaya başlarlar.

İsak : «Şışşt...»

Derin bir sessizlik. Adamlar korkuyla pencereye doğru bakarlar. Yabancıların konuşmalarını işitmelerinden korkmuşlardır. Tartışma sürer. Ama fısıltıyla konuşmaktadırlar.

Stavro odasına girer, kapıyı kapar, pencereye yaklaşır, açar gecenin içinde kaybolur.

Guitars, meyhanе, kahvehane ve kabare karışımı bir yerdir. Yer, iyice dövülmüş topraktır. Burası bir Osmanlı'nın malıdır. Bir Osmanlı tarafından işletilmektedir. Şimdi burası ağzına kadar çoğu sarhoş, hemen hepsi de pis kişilerle doludur. Bunlar seiseriler, hamallar, deve sürücüleri, katiller, sivil giyinmiş askerler, hizmetkârlardır. Tek bir kadın vardır. O da şarkıcıdır. Zaten o da erkeğe benzemektedir. Kadın iki gitarının arasına oturmuştur. Kalın, derin bir sesle, «Aman»lı bir şarkıya başlamıştır. Birkaç hamal müzisyenlerin önündeki küçük tahta pistte dansetmektedir.

Stavro Vartan'ı aramaktadır. Onu bir masada tek başına içki içer bulur. Stavro oturur.

Vartan içkisini içer. Sonra kalabalığı gösterir: «Hapisaneler boş.»

Müzik susar. Dansedenler pistten uzaklaşırlar. Vartan kalkar. Kapıya doğru yürür. Stavro peşinden gider. Vartan müzisyenlere yaklaşır. Bir gelenek olduğu için müzisyenlerin ayaklarına doğru para fırlatır, atar. Müzisyenler çalmaya başlarlar. Stavro yaklaşır. Vartan ile Stavro dansetmeye başlarlar. İkisi de ayrı ayrı dansetmektedirler ama aynı ritimle, aynı duygularla hareket etmektedirler. Kıvrak, ağır hareketlerinde büyük bir güzellik vardır. Birbirlerine hiç bakmamalarına rağmen, onların birlikte dansettiklerini hissederiz.

Birdenbire danslarının en heyecanlı, can alıcı yerinde Stavro fisıldar!

Stavro : «Amerika Amerika!»

Bunu sanki tek bir kelimeymiş gibi, derin bir özlemle söyler.

Vartan : «Hazır mısın?»

Stavro ağır ağır başını sallar.

Vartan : «Gel sen! Sen haydi gidelim! Yarın gitmezsek...»

Birkaç erkek gelmiş, müzisyenlerle konuşmaktadır. Hepsi Stavro ile Vartan'a bakmaktadırlar. Müzik susar. Sonra baş gitarcı, Vartan'ın ayakları dibine attığı paraları ayağıyla iter. Herkes iki delikanlıya bakmaktadır. Kulakları çınlatan bir sessizlik. Bir duraklama. Sonra uzaktan bir gürültünün sesi. Sonunda korkunç bir feryat. Bir adam koşarak haber getirir. Ortada birçok şey dönmektedir.

Adamlar bağırırlar : «Başlıyor.»

Halkın sığındığı Ermeni kilisesinin yanına süpürge, odun, tahta parçaları yığılmaktadır. Kaba saba feryatlar yükselmektedir. Bir parmaklık parçalanıp yığına eklenir. Büyük bir bağırışma. Bayram yeri gibi... Bazı askerler, yarı resmi kıyafetli, durumu denetlemektedirler.

Vartan ile Stavro yaklaşır. Aralarında Dikran'ın da bulunduğu birkaç çocuk korku ve dehşetle Vartan'ın çevresine toplanırlar. Dikran Vartan'ın elini tutar. Vartan kolunu, küçük kardeşinin omuzuna atar. Feryatlar, kahkahalar, alkışlar işitilmektedir.

Kilisenin önünde, üniformasının ceketini giymiş bir görevli, yaşlı bir Ermeniye sakalından yakalamıştır. Öteki elinde kılıcını sallamaktadır. Yaşlı adam kollarını derin bir teslimiyet içinde iki yana açmıştır.

Subay : «Biz seni istemiyoruz, baba. Biz hâlâ tohumu içlerinde taşıyanları istiyoruz. Şimdi git oraya, dışarı çıkıp özür dilemelerini söyle.»

Subay yaşlı adamı bırakır. Yaşlı adam kilisenin pencerelerinden birine bakmaktadır. Pencereden onu karısı gözlemektedir. Yaşlı adam doğrulur. Hayatının son oyununu oynamaya karar vermiştir.

Subayın yüzüne tükürür.

Osmanlı subayının beklemediği bir davranıştır bu. Bağırır : «Ateş! Ateş!»

Kilisenin penceresinde kadın, kocasının ani ölümünü izler. Subayın kılıcının birden inişini gözleri dehşetle dolarak izler.

Askerler derhal kilisenin çevresine yığıldıkları tahta saman yığınına ateşlerler. Kilisenin çevresindeki ateş harıl harıl yanmaya başlar.

Kilisenin içi dumanla dolmaya başlar. Elli altmış kadar Ermeni mihrabın önünde toplanmış dua etmektedirler. İçerisi dumanla dolmaya başlayınca paniğe kapılırlar, çocuklar ağlamaya, erkekler bağırmaya başlarlar.

Dışarda, Stavro dehşete kapılarak biraz geri çekilir. Dikran ile diğer çocuklar ellerinden geldiği kadar kilisenin kapısına yaklaşmışlardır.

Bina yanmaya başlayınca, içerde karışıklık başlar.

Vartan'ın bir plânı vardır. Birdenbire, «Dikran!» diye bağırır. Kendini subayın üstüne atar. Subay'ın belindeki kamayı çekip ona saplar. Sonra adamın silâhını alır. Her yandan üzerine gelmeye başlayan adamlara çevirir.

Kilisenin ön kapısı Vartan'nın bu plânı yüzünden kısa bir süre nöbetçisiz kalır. Dikran ile diğer küçük çocukların bazıları koşup kapıyı açarlar. Ermeniler dışarı çıkmaya başlarlar.

Adamlar Vartan'ın üstüne çullanırlar. Stavro ne yapacağını bilemez. Birdenbire Vartan'ı kurtarmak imkânsızlaşmıştır artık. Çaresizdir.

Kilisenin kapısından halk çıkıp çeşitli yönere dağılmaktadır... Erkekler, kadınlar, çocuklar, Osmanlılar, Ermenilerin peşine düşerler. Yaş, cinsiyet gözetmeden yakaladıklarını öldürürler. Biri bütün gücüyle bağırır!

«Erkekler! Erkekler! Kadınları bırakın! Erkekler! Erkekleri yakalayın...»

Kurşuni renkli bir sabah. Karalar giymiş kadınlar, yanıp kül olmuş kiliseye, erkeklerinin cesetlerini almaya gelmişler. Vartan'ın gövdesi yanmış bir halı parçasıyla örtülü. Stavro oturmuş, hıçkırıklarla ağlamaktadır. Elinde Vartan'ın fesini tutmaktadır.

Stavro arkadaşının cesedini eve taşır. Kentin Ermenilere ait bölgesi, huzuru sağlamaya çalışan görevlilerle çevrilidir. Sokak oraya buraya atılmış ev eşyalarıyla doludur. Yağma hâlâ sürmektedir.

Stavro tükenmiştir. Vartan çok ağırdır. Stavro bir iki adım atar, durur, birkaç adım daha atar, bir ağaca yaslanır, sonra birkaç adım daha gider. Vartan'ın fesi hâlâ elindedir.

İki muhafız Stavro'yu görür. Biri ilerler. Stavro'ya çelme takar. Vartan'ın cesedi yuvarlanır. Stavro doğrulur. Cesedi kaldırmaya çalışır. Ama iki görevli üzerine atılırlar. Onlar Stavro'yu tutuklarken, karalar içinde iki kadın fırlar, Vartan'ın gövdesini kaldırır, götürürler.

Kent hapishanesinin bir parçası olan geniş avluda, perişan - Ermeniler her yeri kaplamışlardır. Elli kişi kadardırlar. Bulundukları yer pistir. Stavro elinde Vartan'ın

fesi olduğu halde oturmaktadır. Bir çizmenin ucu dürtükler onu.

Ses : «Kalk!»

Stavro'nun babası İsak, Vali'nin bürosunda yalvarır gibi bir tavırla oturmaktadır. Bürosunun dört bir yanında meclis üyeleri bir gece öncesinin olaylarını fısıltıyla tartışmaktadırlar.

Vali ile İsak aralarında, özel olarak konuşmaktadırlar. Vali ferahlık versin diye İsak'a kolonya ikram eder.

Vali : «Bu gibi davranışlar bir başladı mı artık sonuna kadar sürer. Sabırlı kişi bekler. Peygamberin dediği gibi : Nefret kendi kendini tüketir. Ermenilerin bu işe ön ayak olması, beni hiç teselli etmiyor. Birgün, Allah'ın yardımıyla, bütün ırklar bir arada sulh - sükûn içinde yaşayacaklardır. Ermeniler de.»

İsak : «Bu insanlığın umudu.»

İsak elinde olmadan endişeyle kapıya doğru bakar. Bu Vali'nin dikkatini çeker. Hafif gülümser.

Vali : «Oğlunuzu getirecekler, dostum. Getiriyorlar. Rahat oturun! Tamam! Gülümseyin? Hı?»

İsak gülümseyerek : «Evet, evet. Size minnettarım.»

Vali : «Evet. Ben yalnız sizi sevmiyorum. Bütün Rumları severim.»

İsak : «Bunu hepimiz biliyoruz.»

Vali : «Burada yararım dokunur diye duruyorum. Hiç bir şey yapmadım. Biliyorsunuz.»

İsak'ın eli alışkanlıkla cebine gider.

Vali : «İyiliğim dokunuyor. Yararlı oluyorum. Öyle düşünmüyor musun?»

İsak : «Oh, evet. Size çok minnettarız.»

Vali : «Ben yalnızca seni kastediyorum. Burada iyi bir işin var. Osmanlılar tarafından seviliyorsun.»

İsak : «Hayatımızı kazanıyoruz.»

Vali : «İşittiğıme göre iyi kazanıyormuşsun. Bu beni memnun ediyor.»

Büronun kapısı yavaş yavaş açılır. Kapıda, bir kapıcı durmaktadır. Kapının fazla açılmasını izin vermemektedir. Bir er başını içeri uzatır, kapıcıya birşeyler fıslırdar. Gerisinde Stavro görünmektedir. Kapıcı Vali'ye doğru koşar. Yarı yolda durur. Alçak sesle konuşur.

Kapıcı : «Ekselâns. Özür dilerim... ama...»

Vali : «Bir dakika beklesin!»

Sonra Vali döner. İsak'a bakar. İsak'ın eli cebinden çıkar. Elinde para vardır! Durur. Vali de durur. Çok eski bir gelenek. İsak eğilir. Vali'nin elini öper.

Büronun kapısında duran Stavro durumu görür. Babasından utanır. Bir uşağın meclis üyelerine tepsi içinde içki dağıtmasını izler. Vali'nin işareti üzerine uşak İsak'a da içki verir. İsak alır. Meclis üyeleri içkileri ellerinde Vali'ye yaklaşırlar. İsak'ın çevresi sarılmıştır. Sonra üyelerden biri İsak'ın içkisini içmediğini söyler. Neşeli bir tavırla içkisini içmesini, yoksa Valiye hakaret etmiş olacağını anlatır.

Stavro kapıda babasının ne yapacağını izler. Çevresi meclis üyeleriyle sarılı İsak içkisini içer. Zaten başka ne yapabilir ki? Gülüşmeler.

İsak ile Stavro hükûmet binasının merdivenlerinden birlikte inerler. Stavro babasına bakmaktadır. Yepyeni bir anlayışla. İsak aniden başını kaldırıp oğluna bakar. Stavro bakışlarını çevirir.

İsak : «Stavro? Ne var?»

Stavro başka yana bakar. Yürümeye başlar. Birdenbire bir şey söylemeden döner, sokağın ilerisinde yiter gider. İsak koşar. Seslenir.

İsak : «Stavro! Stavro!»

Artık Stavro deli gibi koşmaktadır. Bir iki saniye sonra gözden yiter. İsak da döner, uzaklaşır. Çok üzgündür.

*

Çok uzaklardan bir kayalık görürüz. Eskiden bu bölgede yaşayanlar düşmanlarından, ovayı haraca kesen haydutlardan korunmak için evlerini bu kayalığın çevresine kurmuşlar. Zamanla evlerin çoğu bırakılmış, yıkılmış. Ama halk yine harabelerde yaşamaya devam etmiş. şu anda burada hareket eden küçücük bir şekil görünüyor. Bu Stavro'dur. Yukarıya bakıp bağırmaktadır.

Stavro : «Yaya! Yaya (Büyükanne!)»

Molozların, harabelerin oraya buraya dağılmış taşları arasında yıkılacakmış gibi duran tahta bir yapı vardır. Bir hareket olur. Bodrum gibi bir yerin ağızında bir insan şekli belirir.

Yaşlı bir kadındır bu. Yetmişinde yahut daha fazla. Ama gücü kuvveti yerindedir. Yüzü, suyu çekilmiş et gibidir. Stavro'nun, «Yaya!» diye yeniden bağırdığını işitir. Yaşlı kadın delikanlının gelişini hiç te hoşnut olmayan bir tavırla izler. Gökyüzü güvercinlerle doludur.

Stavro yaklaştıkça elini sallar. Yaşlı kadın karşılık vermez. Sadece bakar. Stavro yaklaşır. Gülümsemektedir.

Büyükanne : «Ne istiyorsun?»

Stavro : «Seni görmeye geldim, Yaya.»

Büyükanne : «Ne için? İyi görünmüyorsun. O iyi Rum, baban nasıl? Tilkinin niçin tavşandan hoşlandığını bilirsin? Çünkü artık dişi kalmamıştır. Baban nasıl? Büyükbaban erkekti? Seni bekliyordum. Bana geleceğini söyledi.»

Stavro : «Kim?»

Büyükanne : «Büyükbaban. Dün gece beni görmeye geldi. Ölüler evreninde yeni bir karı buldu sanırım. Elden ne gelir ki!? Ama yine de beni görmeye geliyor. Ne var?»

Stavro : «Hiç. Niçin?»

Büyükanne : «Sanki cinayet işlemişsin gibi dolanıp duruyorsun. Ne istiyorsun?»

Stavro : «Yalnız seni görmeye geldim.»

Büyükanne : «Yalan söylüyorsun. Allahım, inşallah baban gibi olmazsın. Şimdi başka ne gelir ki?! Ailemizdeki bütün erkekler yalan söylüyor. Osmanlılar yüzlerine tükürür de yağmur yağıyor derler. Ya? Söyle! Ne için geldin? Yine yalan söyleme. Çünkü büyükbaban bana ne istediğini söyledi.»

Stavro : «Ne istiyormuşum?»

Büyükanne : «Para. Doğru mu? Söyle!»

Stavro : «Doğru.»

Büyükanne : «Sana niçin para verecekmişim?»

Stavro : «Senin paraya ne ihtiyacın var ki? Artık yaşlı bir kadınsın!»

Büyükanne : «Haydi git, defol, defol!»

Stavro büyükannesinin elinden sopayı alıp kırar.

Stavro : «Şimdi beni dinle. Ben gidiyorum.»

Büyükanne : «Güzel!»

Stavro : «Uzamlara.»

Büyükanne : «Ne kadar uzak olursa o kadar iyi.»

Stavro : «Amerika'ya. Amerika'ya gidiyorum.»

«Büyükanne : «Sen!»

Stavro : «Beni bir daha görmeyeceksin!»

Büyükanne : «Sen! Babanın yanında kal. İyi bir çocuksun sen.»

Stavro : «Bana İstanbul'a gitmeye yetecek kadar para ver. Orada çalışır gerekli parayı toplarım. İştittin mi? Sen benim tek umudumsun. Bana sırtını çevirme!»

Yaşlı kadın birden döner, bodruma benzeyen evine girer. Stavro peşinden gider.

Bodrum çok küçüktür. Yaşlı kadının sahip olduğu, değer verdiği eşyalarla doludur. Stavro içeri girdiğinde diz çökmüş eski bir sandığın arkasında bir şeyler aramaktadır.

Büyükanne : «Bebekliğini hatırlıyorum senin. Yumuşacık, yuvarlacık. Tereyağı gibi. Annenin yaptığı mavi denizci elbisesi içindeki halini de biliyorum. Takdis edilmiş solgun bir yüz. Gözlerin Tanrı'nın nurlu ışıklarıyla pırıl pırıl.»

Gerçekten Stavro'nun yüzünde masumiyet, temizlik vardır.

Büyükanne bez parçalarına sarılı bir şey çıkarır.

Büyükanne : «Ah, düşündüm, ah, evren yine öyle oldu.»

Bezi açar. Şimdi elinde ucu kıvrık bir kama tutmaktadır. Artık sesi serttir.

Büyükanne : «Al! Büyükbabanındı.»

Stavro : «Allahım, benim bana ihtiyacım yok! Benim paraya ihtiyacım var.»

Büyükanne : «Buna daha çok ihtiyacın olacak. Al. Sana melemekle hiç bir koyunun boynunu bıçaktan kurtaramadığını hatırlatacaktır.»

Stavro kamayı, yaşlı kadının elinden kapar. «Pekalâ! Kente girer girmez karşıma çıkacak ilk adamın karnına sokacağım bunu. Ve...»

Büyükanne : «Stavro beni korkutamazsın.»

Birdenbire çılgına dönen delikanlı tahtaları, maden parçalarını, eski halıları bez parçalarını çevreye savurmaya başlar. Büyükannesi bir an alayla onu izler.

Büyükanne : «Burada... Elbiselerimin altında.»

Büyükanne karnını işaret etmektedir. Orada belki küçük, eğilmiş, meydan okur gibi durmaktadır. Stavro elinde kamayla ona bakar. Bir an için sanki büyükannesinin karnını deşip açmak ister gibi görünür. Büyükannesinin durduğu yere yaklaşır yavaş yavaş. Sonra bu banalım geçer.

Büyükanne : «Amerika'ya gitmiyorsun. Sen babanın oğlusun. Eve git. Neysen o ol!»

Stavro'ya arkasını döner. Sandıktan çıkardıklarını yerine yerleştirmeye koyulur. Delikanlıdan bir feryat yükselir... Çaresizlik, keder, öfke içindedir. Kendi kendine kızmaktadır. Sonra elinde kamayla çıkar. Gider.

Stavro kente giden yolu tutar. Güneş batmaktadır. Arkasından gelen, nerdeyse ona yetişmek üzere olan çıta gibi incecik delikanlı Ohannes Gardaşyan'dır. Her zaman bir hareket halindedir. Elbiseleri paramparçadır. Yama içindedir. Toz toprağa bulanmıştır. Yüzü büyük bir umutla pırıl pırıldır.

Ohannes Stavro'nun yanından geçer gider. Sonra durur. Kapıldığı öksürük nöbetini geçirmek için yolun kenarına adeta yığılır. Stavro yaklaştığında öksürük nöbeti geçmiştir. Ohannes döner. Elini uzatır. Gülümser...

Ohannes : «Bir şey yok! Bir şey yok!»

Başka hiç kimseyi düşünecek durumda olmayan Stavro başını sinirli sinirli sallar. Yoluna devam eder.

Ohannes peşinden : «Beni işitiyor musun... Seni hatırlıyorum. Amerika'dan senin için dua edeceğim.»

Stavro birden durur. Döner. Ohannes hâlâ yolun kenarına kıvrılmış durmaktadır... Gülümseyerek.

Ohannes elini uzatarak : «Ne olursa olsun! Ne olursa olsun!»

Stavro onun yanına yaklaşır : «Amerika'ya gidiyorsun... Sen!»

Ohannes : «İsa'nın yardımıyla.»

Stavro : «Yürüyerek mi?!»

Ohannes : «Nasıl olursa.»

Stavro : «Ve böyle beş parasız?!»

Ohannes : «Her gün. Uzaklığımı bir bölümünü aşarım.»

Stavro ona bakar. Derin bir kıskançlıkla.

Stavro : «Bunlarla nasıl gideceksin oraya? Hı?»

Ohannes'in yanlarından patlamış ayakkabılarını gösterir. Ohannes ayakkabılarına bakar. Utanır. Gülümser.

Stavro : «Al!»

Kendi ayakkabılarını çıkarır. Ohannes'in önüne fırlatır. Sonra tek bir söz söylemeden döner gider. Birkaç adım attıktan sonra durur. Omuzunun üstünden bakar.

Stavro : «Sen nereden geliyorsun?»

Ohannes heyecanla Stavro'nun ayakkabılarını giymeye çalışmaktadır. Adeta Stavro'nun son anda fikrini değiştirmesinden korkar gibidir.

Ohannes : «Oradan, çok uzaklardan. Şu bulutların gerisinde dağlar var. Ermenistan dağları. Artık oraları bir daha görmeyeceğim.»

Ohannes verilen armağanla adeta canlanmıştı. Yerinden fırlar.

Batıya döner. Dosdoğru batan güneşe doğru yürür.

Topuzoğlu'nun evinde, Stavro'nun ailesi yemeğe oturmuşlardır. Yerde, alçak bir masanın çevresinde dört erkek ve üç kız kardeşi toplanmıştır. Hepsi de Stavro'dan küçüktür. İki evlenmemiş teyze. Ve yaşlı bir amca. Önlerindeki yemekten başka hiç bir şeye önem vermezler. Vasso, masanın başındaki yerinde oturmayan İsak'ın tabağına yemek koymaktadır. Tabağı doldurur. Gider. Yatak odalarına girer. Aile yemeğini yer. Vasso'nun sesini işitirler.

Vasso : «İsak yemeğini getirdim.»

Bir an için hepsi de yemek yemeyi bırakıp dinlerler. İsak'tan bir yanıt gelmez. Başlarını sallarlar. Dillerini şaklatırlar. Yemeği sürdürürler.

Vasso'nun sesi : «İsak, yemeğini yemeni istiyorum.»

Yaşlı amca : «Böyle bir kez daha yaptıydı. Dokuz gün odasından çıkmadıydı.»

Tekrar yemeği bırakırlar. Durumun ciddiliğini düşünürler. Dilleriyle cık cık diye sesler çıkarırlar. Sonra yine yemeye koyulurlar.

Ebeveynlerin odasında, İsak karanlık bir köşede oturmuştur. Sırtı kapıya ve odaya dönüktür. Vasso son bir çaba harcar.

Vasso : «İsak!»

Sonunda İsak ciddiyetle : «Vasso, kim olduğunu, kim olduğumu unutuyorsun. Eğer yemek istersem söylerim sana.» Sonra nazik ama kesin bir tavırla : «Artık seni görmek istemiyorum. Oğlumu görmek istiyorum.»

Vasso : «Aklına bir şey takılmış... Önemli bir şey.» Sokak kapısı açılır. Hep birlikte dönerler.

Vasso : «Demek... En sonunda...»

Yatak odasında, İsak da kapının sesini işitmiştir.

İsak, birden bağırır : «Stavro!»

Bekler. Biraz sonra delikanlı içeri girer. Peşinden öfke içinde Vasso gelmektedir.

İsak : «Seni bekliyordum.»

Vasso deli gibi «Ayakkabıların nerede? Ayakkabılarımı ne yaptın?»

İsak : «Vasso!»

Vasso : «Nerede? Ne oldu?»

İsak : «Vasso! Git... Derhal!»

Bir an sonra Vasso : «Peki, İsak.» Sonra Stavro'ya : «Unutma. Babanla konuşuyorsun!»

Vasso çıkar. Baba ile oğul yalnızdırlar.

İsak : «Buraya gel oğul. Buraya, yanıma otur. Seni bir gün görmesem çok değişmiş buluyorum. Bir kahve içer misin?»

Stavro : «Hayır, teşekkür ederim baba.»

Vasso yine gelir. Bir çift terlik getirmiştir. Stavro'nun önünde eğilir, terliklerini ayaklarına geçirir.

İsak : «Benimle bir fincan kahve içeceksin.»

Vasso : «Çık çık!!!!»

İsak : «Derhal iki kahve, Vasso.»

Vasso : «Derhal.»

Vasso ayağa kalkıp gider. İsak'ın sesinin tonu samimileşir.

İsak : «Kararımı verdim.»

Stavro : «Evet, baba?»

İsak : «Seni İstanbul'a yollayacağız.»

Stavro : «Ne dediniz baba?»

İsak : «Ailemiz buradan gidecek. Önce sen gideceksin.»

Stavro yavaş yavaş ayağa kalkar. Babasına yaklaşıp.

İsak : «Ailenin değerli nesi varsa sen alacaksın.»

Stavro eğilir. Babasının elini sanki kutsal bir şeymiş gibi tutar. Öper.

İsak konuşmaya çalışarak : «Beraberinde...»

Sürdüremez. Oğlunun kendisine gösterdiği sevgi ona çok dokunmuştur.

İsak : «Alacaksın dedim... Bu ailenin nesi varsa.»

Vasso ile en büyük, onaltı yaşındaki kızı üst kattaki yatak odasındadırlar. Kız çalışmaktadır... Ev işleri bittikten sonra günü gelince kocasına götürmek için çeyiz sandığı için bir şeyler yapmaktadır. Çeyizinin çoğu el işi

küçük işlerdir. Yatak odasının bir köşesini küçük bir dokuma makinesi doldurmaktadır. Athena dizlerinin üstüne çökmüş makinenin gergefinden bir çarşaf çıkarmaya çalışmaktadır. Çarşaf oldukça acemi işidir. Ama kız için değeri büyüktür. Athena doğrulur. Vasso'ya yaklaşır. Çarşafı ona verir. Sonra dokuma makinesinin altındaki düzgün yığından birkaç tane daha getirir.

Vasso kızı teselli eder : «Bu kış, buraya gelirim, geceleri. Birlikte dokuruz. Düğün gününe kadar ihtiyacın olan bütün çarşafılara sahip olursun.»

Başka bir yatak odasında en küçük kız, onüç yaşındaki Fofa aynanın önünde yavaş yavaş küpelerini çıkar-maktadır. Küpelerini ,kulakları delindiği günden beri çıkarmamıştır. Vasso girer içeri. Yaklaşır. Durur. Fofa ona küpeleri verir. Vasso onu öper. Çıkar.

Kilerin uzak bir köşesinde Stavro ile İsak diz çökmüşlerdir. İsak'ın elinde bir gaz lâmbası vardır. Stavro da toprağı kazmaktadır.

İsak : «Zaman zaman bazı şeyleri yapmak zorunluluğunu... Şey... Biz Osmanlıların merhametine sığınarak yaşıyoruz. Ama Stavro, şerefimi içimde daima tertemiz tuttum. İçimde güvenliktedir! Görüyorsun, hala yaşıyoruz. Bir süre sonra utanç duymayacaksın.»

Arka odalardan birinde iki teyze de servetlerini vermektedirler.

Vasso : «Anna. bunları ne yapacaksın, şekerim, süs-lenecek misin? Çok geç artık şekerim, çok geç.»

Vasso dantel yatakları alır. Teyzeler ağlamaya baş-larlar.

Stavro hala toprağı kazmaktadır. İsak cebinden bir mektup çıkarır.

İsak : «Dün İstanbul'daki yeğenimizden bu mektubu aldım.» Okur : «Sevgili İsak : Bana şeref verir. Benim

işe yatırması için Stavro'yla para yolla. Onu ortağım yaparım. Orada iyi bir işi var biliyorum...»

Stavro : «Ama baba, İstanbul'a gitmemiz bizim için iyi olacak mı?»

İsak : «Evet, olacak!» Sonra; «Başka nereye gidebiliriz ki? İstanbul son yerimiz.»

Ama STAVRO'nun son umudu değildir. Kazmaya devam eder Stavro.

Ana binanın içinde ailenin etlerini tütsülediği küçük bir yapı vardır. Burada Vasso ile iki oğlu bez parçalarına pastırma sarmaktadırlar.

Kardeşlerden biri : «Bu kış ne yiyeceğiz biz?»

Vasso : «Sen ne zaman yemeksiz kaldın, Şişko?»

Öteki kardeş : «Çinliler köpek eti yermiş.»

Kilerin köşesinde Stavro hala kazmaktadır.

İsak : «Tütsülenmiş bütün eti alacaksın. Yukardaki iki halıyı da veriyorum. Zaten satabileceğin herşeyi alacaksın. Eşğimizi, eşeği de alacaksın. İstanbul'a varınca satarsın. Mücevherleri de bu kutuda götürürsün.»

O sırada kazmanın ucu sandığın kapağına değeri. Stavro ile babası kutuyu çıkarırlar.

İsak : «Evlendiğim zaman Vasso'nun getirdiği mücevherler.»

*

Yukarıda aile İsak'ın açmakta olduğu kutunun başında toplanmıştır. Kutunun kapağı açılınca...

Hepsi : «Oh!... Ah!... Oh!...»

Vasso altın bir zincirle madalyonu alır.

Vasso : «Bu annemindi. Bakın! Göğsünde...»

Vasso duvarda asılı eski bir fotoğrafı gösterir. Fotoğrafta on dokuzuncu yüzyılın başlarındaki modaya göre giyinmiş bir kadın vardır. Ve Vasso'nun annesi daha çok Moğol hatlarına sahip, mağrur bir kadındır. Bcynunda altın zincirli madalyon vardır.

Vasso : «Evlendiğin zaman onu sana verecektim.»

Döner. Stavro'ya bakar.

Athena : «Böylesi daha iyi, anne.»

Stavro'nun yola çıkacağı günün akşamı aile daha başka bir hava içinde toplanırlar. İsak tarihi bir toplantıyı idare etmektedir.

İsak : «Zamanı gelince üç kız kardeşini de İstanbul'a alacaksın. En büyükleri olduğun için iyi bir evlenme yapımlarını sağlamak sana düşer.»

Stavro kızkardeşlerine ciddi ciddi bakar. Kızlar son derece yalın güzellikten yoksun kişilerdir. Stavro endişeli endişeli gülümser.

İsak : «Sonra zamanla, işin ilerledikçe dört erkek kardeşini de yanına aldıracaksın. En büyükleri için onları iyi birer işe yerleştirmekte senin ödevindir.»

Stavro erkek kardeşlerine bakar.

İsak : «Sonra sıra annene gelecek. Onun son günlerinin mutlu ve rahat geçmesini temin etmek senin ödevindir.»

Vasso : «İsak, fazla şey istemeyelim!»

İsak : «Vasso, her şeyin bir doğru yanı, yanlış yanı vardır.»

Vasso : «Evet, İsak.»

İkisi de en büyük oğullarına bakarlar. Şimdi sorumluluğun bütün yükü Stavro'nun omuzlarına yüklermiştir.

Daha sonra, İkonların, mumların göz alıcı parlaklığında aile eğilerek dua ederler. Ama Vasso onlardan ayrı oturmuş, telaşla Stavro'nun paltosunu dikmektedir.

İsak : «Tanrım, Yüce İsa. İnsanları idare etmek için öldükten sonra dirilen aziz varlık. Şimdi biz en büyük oğlumuzu senin müşfik bağrına bırakıyoruz. Onu koru. O bizim umudumuzdur.»

Vasso, Stavro'ya sokulur.

Vasso fısıldar : «İşittin mi?»

Stavro : «Evet.»

Vasso : «Baban ailenin her şeyini sana bırakıyor. Sana güveniyor. Bunun ne demek olduğunu anlayabiliyor musun???!!!»

İsak sert bir sesle : «Vasso!»

Vasso : «Bağışla beni, İsak.»

Vasso sessizce dikişine devam eder.

İsak : «Müşfik, kutsal Çocuk, ona yeryüzünde yalnızca alçak gönüllülerin başarı kazanacağını öğret.»

Yaşlı amca yavaşça Stavro'nun yanına gelir.

Yaşlı amca fısıldayarak : «Tabi burası hariç!»

İsak, sözünün kesildiğinin farkındadır. Ama yaşlı amcayı azarlamak gelmez elinden. Yalnızca bekler.

Sonra İsak sürdürür : «Ona bütün insanların kardeş olduğunu öğret.»

Yaşlı amca : «Sen yine de kimseye güvenme.»

İsak : «Nazik bir sözün, gülümseyişin kötülüğü yeneceğini öğret.»

Vasso elinde paltoyla Stavro'nun yanına gelir.

Vasso : «Parayı astarın içine diktim. Bak! İşte burada! Şu küçük kesede de mücevherler var. Paltoyu sırtından hiç çıkarma. Dinliyor musun? Uyuduğun zaman bile.»

Yaşlı amca : «Bir gözünü daima açık tut.»

Amca bir gözünü kapatıp diğerini iki yana kaydırarak Stavro'ya nasıl uyuyacağını gösterir.

Bu kez İsak bütün otoritesini kullanarak konuşur.

İsak : «Vasso! Sus artık!»

Vasso başını önüne eğerek. Sonra birdenbire bütün benliğini kaplayan bir duyguyla başını öteye çevirir. Şimdi İsak ona daha yumuşak hitap eder.

İsak : «Vasso... Ne var?»

Vasso : «Tanrım! Onu fırına ekmek almaya yollasan, ekmeği alıp geleceğinden emin olamazsın. Ve şimdi... İstanbul! Şuna bir bak! Bak bir!»

Vasso acı acı hıçkırmaya başlar. Aile bu kadının şimdiye kadar ağladığını görmemiştir. Çocuklar dehşete kapılırlar.

İsak, Vasso'nun hıçkırıklarının kesilmesini bekler. Sonra konuşur. Fakat teselli etmez. Yalnızca anladığı kadar gerçeği söyler.

İsak : «Vasso, eğer biz seninle, en büyük oğlumuzu bu şekilde yetiştirdiysek, ailesinin umutlarını kırarsak, buna layıgız demektir.»

Şimdi hepsi dönüp, Stavro'ya bakarlar. Stavro öylece oturur. Sorumluluğun bütün ağırlığı omuzlarındadır. Sonra kalkar. Annesine yaklaşır. Çekingen bir tavırla karşısında durur. Sözcüklere bütün yüreğini koyarak konuşur.

Stavro : «Sizi mahcup etmeyeceğim.»

Birden anne ile oğul sarılırlar. Şimdi anne oğlunu ailenin reisi olarak kabul etmiştir.

Kızılırmak büyük bir ırmak değildir ama dünyanın bu bölümünün en uzun ırmağıdır. Stavro ile Goochook * altı düz bir salla ırmaktan karşı yana geçmektedirler. Salcı tek bir kürek kullanmaktadır.

Salcı küreği elinden bırakır. Sal akıntıya kapılarak gider. Stavro sinirli sinirli arkasına bakar. Goochook da bakar. Salcı sert kürek çekmeye başlar. Stavro korkuya bağırır. Anadolu'nun içlerinden gelen delikanlılar yüzme bilmezler. Hele onca ağır yükün altında duran eşeğin hiç kurtulma şansı yoktur. Goochook anırmaya başlar.

Stavro : «Ne yapıyorsun?? Sen?? Sen?? Ben yüzme bilmem... Sana söylüyorum. Ne yapıyorsun?? Allah!!!»

Salcı salı sallar. Eşek paniğe kapılır.

Stavro : «Dikkat et. Eşek! Ne istiyorsun? Ne istiyorsun? Ne istersen vereceğim sana, daha çok para vereceğim!»

Salcı derhal elini uzatarak Stavro'ya yaklaşır. Stavro tereddüt eder. Uzaktaki kıyıya, sonra da son derece yüklü eşeğine bakar. Düşünür. Sonra bir miktar parası-

* Eşeğin adı.

nın bulunduğu cüzdanını çıkarır. Cüzdan ortaya çıkar çıkmaz, salcı onu olduğu gibi kapar. İçindekileri alır.

Stavro : «Tanrı seni cezalandıracaktır.»

Salcı : «Tanrı benim özel dertlerimi biliyor.» Boş cüzdanı geri verir. «Eşegin sırtına yüklediklerinin neler olduğunu öğrenmeye çalışmadığıma şükret.»

Daha sal kıyıya değmeden salcı karaya atlar. Kaçmaya başlar. Stavro peşine takılır. Ama arkasında sal kıyı boyunca kaymaya başlar. Eşek anırır. Stavro geri dönmek zorunda kalır. Ortaya bağırmaya başlar : «Hırsız! Hırsız!»

Sanki buna karşılık kayaların arasından iri - yarı esmer biri fırlar. Stavro sala yapışarak «Yakala onu! Yakala!» Salcı fazla koşamaz. Abdül onu yakalar. Sürtiye sürüye Stavro'nun yanına getirir.

Abdül : «Ah sen haydut herif!» Stavro'ya seslenir : «Yakaladım. Üzülme. Yakaladım.»

*

O gün, daha sonra Abdül ile Stavro Ankara yolunu tutarlar. Stavro Goochook'un arkasından yürümektedir. Yüğü olmayan Abdül kendi hayvanına binmiştir. Uzun bacakları tozların içinde sürünmektedir. Elinde bir sopa vardır. Otuz yaşlarında, esmer, iri yarı, anlaşılmaz bir kişidir.

Stavro : «Sana nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum?»

Abdül : «Ben sana teşekkür etmeliyim. Bu Ankara yolu, Türkiye'nin Allahın helası haydutlarının yatağıdır. Yolda bir dostla karşılaşmak benim için ne büyük bir şanstır. Kardeş!»

Stavro : «Rica ederim. Bu şeref bana ait. Sana değil.»

Abdül : «Öyle tatlı bir tebessümün var ki!» Abdül içtenlikle konuşmaktadır. «Sen ve ben! Kardeşiz!» Bir kere daha işaret parmaklarını birbirine sürter. «Benim olan herşey senindir. Senin olan herşey de benim.»

Stavro ona sert bir nazarla bakar. Ama Abdül'ün öyle içten, öyle kardeşçe bir tavrı vardır ki Stavro'nun kuşkuları hemen yatışır.

Zaman geçer. Şimdi öğle olmuştur. Hava çok sıcaktır. Yorgundurlar. Goochook ayaklarını sürümektedir. Abdül durur.

Abdül : «Birader, o küçük hayvanın sırtına yüklediğin yüke baktıkça içim kan ağlıyor. Eminim ki, şu anda, herşeyi gören Allah kendi kendine:» Daima gülümseyen o iyi kişi, Stavro yüzünü asar. «O küçük, aziz hayvana ettiği eziyetin farkına varacak? Bu mümkün müdür, birader?»

Stavro : «Hayır. Demek istiyorum ki... Evet... Evet... Sanırım ki...»

Abdül : «Mademki yükü çok ağır, benim hayvan da taşıсын.»

Stavro : «Yo, olmaz!»

Abdül : «Rica ederim. O et çok ağırdır.»

Stavro : «O zaman sen yürümek zorunda kalacaksın.»

Abdül : «Öyle mi?!» Hemen eşeğinden atlar. «Gel! Mademki biz ikimiz kardeşiz, hayvanlarımız da kardeş olsun. Haydi! Yardım et!»

Abdül, Goochook'un yükünü bağlayan ipi çözmeye başlar.

Şimdi iki eşeğin sırtında da yük vardır. Yollarına devam ederler. Daha sonra güneş batarken Mucur kasabasına bakan bir tepenin üstünde dururlar.

Abdül : «Birader, ben bu kasabayı iyi bilirim. Mucur kasabasının haydutlarının eline düştümdü. Bu gece burada, bu tepenin üstünde konaklarız.»

Stavro : «Nasıl istersen. Ama yiyecek konusunu ne yapacağız?»

Abdül elinde olmadan pastırmaya bakar. Stavro farkedir.

Abdül : «Ne düşündüğünü biliyorum. Ama buna izin vermeyeceğim. Aç dururum daha iyi. Söz veriyorum!»

Yol kenarına kamp kurar, ateş yakarlar. Abdül pastırmadan iştahla yer. Stavro onu izler.

Abdül : «Ye, birader, ye. Yemek güç verir. Ankara'ya kadar daha dokuz, on günlük yolumuz var. Ve sonra... Sen yola devam edecek misin?»

Stavro : «İstanbul'a gideceğim. Yeğenimizin orada iyi para getiren bir işi var. Halı ticareti yapıyor.»

Abdül'ün kafası başka bir konuya atlamıştır : «Dikkatimi çekti. Sen bütün gün paltonu çıkarmadın. Terlemiyor musun?»

Stavro : «Şey... Hayır... Bir parça...»

Stavro önce paltosunu çıkarmaya kalkışır, sonra cayar. ABDÜL gülümser. İşaret parmaklarını birbirine sürer. Göz kırpar.

Ankara yolunda öğle güneşi önceleri sırtlarına kamçı gibi iner. Kayalık bir dağı tırmanmakta olan iki erkek toz - toprak içinde ve yorgundurlar. Abdül durur.

Abdül : «Ben daha fazla gidemeyeceğim.»

Oturur. Ayakkabılarından birini ızdırapla ayağından çıkarır.

Abdül : «Dediklerine göre Peygamber efendimiz ya-
lın ayak gezermiş. Ama onun dolaştığı yollar bundan farklı. Bak!»

Abdül parmağını ayakkabısının altındaki bir delikten içeri sokar.

Abdül : «Bu bir çift ayakkabının yolculuğun sonuna kadar dayanacağını sanmıştım. Ama o zaman bütün yolu eşek sırtında geçeceğimi düşünmüştüm. Bunca yolu yürüyeceğimi hiç sanmıyordum. Ne düşünüyorsun?»

Stavro : «Şey...»

Abdül : «A, olmaz! Hay, Allahım! Yüzündeki o ifadeyi anlıyorum : Abdül, Abdül'ün oğlu, bana yük olmaya başlıyor. Hayatımın geri kalan kısmını burada geçirmeyi tercih ederim. Söz sana!»

Öteki kasabanın, Kırşehir'in pazar yerinde Abdül, bir çift yeni ayakkabı aramaktadır... Bulur. Oldukça gösterişli bir ayakkabıdır bu. Engebeli arazide giyilecek bir şey değildir. Stavro bir yanda çaresiz dururken, Abdül ayakkabıcıyla tartışmaktadır.

Abdül : «Utanmıyor musun? Neredyse ananı bile soyacaksın! Bir düşün bak. Rica ederim. Biraderim nefis etinden bir parça sattı. Ailesinin ona teslim ettiği nefis parçalardan bir kısmını...»

Ayakkabıcı : «Fiatı bu!»

Abdül, Stavro'ya döner : «Elimden geleni yaptım!!»

Stavro yanıt vermez. Bu adama hiç rastlamamış olmayı temenni eder. Biraz sonra elini cebine atar.

Tekrar Ankara yolundadırlar. Sıcak bir gündür. Ayaklarının altındaki yol serttir. Abdül topallamaktadır. Stavro bu adamdan kurtulmak için boş yere bir çare bulmaya çalışmaktadır.

Stavro : «Yeni ayakkabıların nasıl?»

Abdül : «Vuruyor. Ayaklarım yara bere içinde kaldı.»

Stavro : «Belki bundan sonraki kasabada birkaçgün kalıp dinlensen iyi olur?»

Abdül : «Ha? Ya sen?»

Stavro : «Ben yola devam edebilirim.»

Abdül : «A, olmaz! Biraderimi yalnız bırakamam. Korkma. Seni asla bırakmam.»

Abdül topallayarak yürümeyi sürdürür. Sonra birden, acıklı bir şekilde durur.

Abdül : «Biraderim, bir kadeh bir şey içmeliyim. İçim kurudu. Ruhum susadı. Bir yudum rakı içmeliyim!! Bana bir badeh içkiyi çok görmezsin değil mi?»

*

Stavro ile Abdül, deve ve katır kervanlarının mola yeri olan Zordağ'daki bir açık hava kahvesinde oturmaktadırlar. Burada katır ya da deve sürücüsü, yakıcı ovada günlerce yolculuk ettikten sonra istediği herşeyi bol bol bulabilir. Oldukça geri bir kasabadır bu.

Abdül sarhoş olmaktadır. Stavro, kurbanı, onu izlemekte hala bir kurtuluş yolu aramaktadır. Bir garson, Abdül'e bir kadeh rakı daha getirir.

Abdül : «Birader, bu kadehin parasını ödeyemeyeceğimi itiraf ederim.»

Stavro : «Ötekilerin parasını da sen vermedin ki!»

Abdül sabırlı davranır : «Peygamber efendimizin dediği gibi : Aklın yerini ne tutar?»

Stavro : «Yine de parasını ödeyeceğim son kadehtir bu.»

Stavro susar. Sinirlidir. Abdül onun ilgisini çekmeye çalışır. İşaret parmaklarını şakacı bir tavırla birbirine sürer. Ama sonuç alamaz. O zaman Abdül ağlamaya başlar.

Stavro : «Ne oldu şimdi?»

Abdül : «Benimle hiç karşılaşmamış olmayı temenni ediyorsun. İtiraf et. İtiraf et.» Stavro yanıt vermez. «Her-

hangi bir nedenden konuşmayacağını belli. Neyse... Ben biraderimle bütün yolculuğu birlikte yapacağız sanıyordum. Daha geçen hafta bu yolda bir adam öldürüldü. Doğrusunu istersen, bu kasabadan pek uzak bir yerde değil.»

Abdül içkisini içer. Birdenbire sağanak halinde yağmur yağmaya başlar.

Abdül : «Bak! Allah benim için ağlıyor!»

Bir yağmur bulutu geçmektedir. İki erkek, eşeklerini bir barınağın altına çekmeye koşarlar. Yağmur çok sert yağmaktadır. Stavro hanın içine koşar. Abdül sanki onun peşinden koşuyormuş gibi yapar. Ama eşeklerin yanında kalır. Goochook'un yükünü çözüp alır. Aksi yönde uzaklaşır.

Daha sonra, hanın içinde, Stavro pencerenin önünde yalnız başına oturmuş yağmurun dinmesini beklemektedir. Abdül içeri iki kadınla girer. Elinde bir şişe vardır. Kadınlar tombul, uzun saçlıdırlar. Yanlarında burnu halkalı bir de ayı vardır. Hepsi, ayı da dahil, bir hayli içmişlerdir.

Abdül : «Birader, seni terketmemeye karar verdim!» Stavro ona bakar. «Benim kadar memnun olmuş görünmüyorsun. O meşhur tebessümün nerede??» Stavro yanıt vermez. «İtiraf ediyorum! Etin geri kalan kısmını sattım!»

Stavro : «Sattın mı?..»

Abdül : «Senin için yaptım bunu! Yemin ederim. Bir söz vardır: Çok çekilen ip kopar. Çingeneyi izle!» Kadınlardan birine doğru elini sallar. «Çingene senindir! Şu öteki hayvanın adını bilmiyorum. Ama yakında onun da ne mal olduğunu öğreniriz .Ayı, sanırım o da dişi.» Abdül şarkı söyleyip dans etmeye başlar. Ayı danseder.

«Ah, kadınsız erkeğe acıyın,

Amin!

Arkadaşsız erkeğe acıyın.

Amin! Amin!

Susuz bir bahçeye.

Şarapsız yemeğe.

Aysız gökyüzüne.

Göksüz yüze.

Amin!»

Delikanlının içinde bir şey kopar gibi olur. Kendini Abdül'ün üstüne atar. Birden birbirlerine sarılırlar. Abdül bir sandalyenin arkasıyla Stavro'yu yere serer. Sonra kurbanını büyük bir acıyla süzer.

*

Daha sonra, hanın üst katında sarhoş olan çingene ile Abdül, Stavro'yu sarsmaktadırlar.

Abdül : «Birader! Birader! Üzülme. Sen uyuyorsun ama ben ayıkım. Değerli malına göz kulak oluyorum. Onların hepsini yukarıya getirdim.»

Stavro derin bir kinle ayılır.

Stavro : «Allah!»

Yerinden fırlar. Çevresine bakar.

Abdül : «Hepsi burada. O güzel şeylerin hepsi.»

Stavro : «Kızkardeşimin çarşafı! Onlar nerede?»

O sırada, Abdül'ün, «Hayvan» diye çağırıldığı kadın bitişik odadan içeri girer. Üzerinde yalnızca Athena'nın çeyiz sandığından çıkma çarşaf vardır. Hafifçe göbek atar.

Stavro dehşete düşer. «Ne yapıyorsun?»

Abdül, «Hayvan»ı yakalar. Sevgiyle bağrına basar. Yumuşak yerlerini sıkıştırır.

Abdül : «Birader, sen uyurken bu kadın bana anlatamayacağım kadar büyük zevk verdi. Ah! Ah! Amin!»

«Hayvan» sarhoştur. Saçları dağılmıştır. Uzun sarı, dişleri parlamaktadır. Gözleri kanlanmışdır. Üzerinde yalnızca çarşaf olduğu halde, hem kandırıcı, hem de bir hanımefendi gibi poz vererek salınır.

Stavro öfkeli, çılgına dönmüştür : «Paltom nerede?»

Hep birlikte gülmeye başlarlar.

Abdül : «Üzülme, birader.»

Stavro hemen elini astarın üzerinde gezdirir. Abdül gerçekten incinmiştir.

Abdül : «Babama hakaret ediyorsun, birader, böyle yapmakla. Bana iyiyi, kötüyü öğreten babama hakaret ediyorsun. Ben sabırlı bir insanımdır, birader. Ama sen öleli bir hayli zaman olan anneme hakaret ediyorsun.»

Abdül hüüngür hüüngür ağlamaya başlar. Stavro eşyalarını toplamaktadır.

Abdül : «Hayatımda senden daha cömert, daha kardeşçe birine rastlamadım. Bu yolculuk, hayatımın dönüm noktası oldu.»

Stavro'yu coşkuyla öpmeye başlar. Stavro sarhoş adamı iter.

Stavro : «Öteki halim nerede? Küçüğü?»

Abdül incinmiş : «Birader, senden rica ediyorum, benimle bu şekilde konuşma.»

Stavro : «Sen benim konuşmama bakma. Annemin küçük halısı nerede?»

Stavro, Abdül'ün üstüne atılır. Onu boynundan yakalar. İçkinin etkisiyle sarsak, sevişmenin tesiriyle de kendinden geçmiş bir halde olan Abdül kendini savunamaz. Kadınlar bağırırılar.

Stavro : «Hayvan seni! Annemin küçük halısı nerede???»

Bu kez içeriye, hanın sahibi, peşinden de bir hamal ve birkaç da deve sürücüsü girer. Stavro'yu, Abdül'ün üzerinden çekerler. Ama delikanlı, feryatı sürdürür.

Stavro : «Annemin halısı nerede?»

Abdül, han sahibini işaret eder : «Ona verdim.»

Stavro : «Ona mı? Halımı ona verdin ha! Ne için? Ne için?»

Stavro han sahibine döner : Hancı kaba saba bir adamdır. Zaten böyle bir hanı yönetebilmesi için sert bir erkek olması gerekmektedir. O da öfkeyle bağırır.

Hancı : «Ne? Ne oldu?»

Şimdi Abdül, hancının delikanlının üstüne atılması-na engel olmaya çalışır. Bu arada Stavro'ya ikazlarda bulunur.

Abdül : «Birader, birader... Şışşıışşı... Birader! Kendine gel! Aklını başına topla!»

Hancı : «Niçin? Bana borcunuzu ödemek için verdi. Ne için olacak!»

Abdül hancıya döner. «Şışşı... Burada hepimiz birer centilmeniz.» Sonra Stavro'ya : «Birader, bunda ben suçluyum.»

Stavro : «Halımı ver bana.»

Hancı : «O halde han hesabını ödemek için para ver. Zaten o halıyı ne sanıyorsun sen? İpek Keşan halısı mı? Arkadaşlarıma bile göstermekten utanacağım eski bir halı. Onun için yerler ıslanmasın diye onu tuvaletin önüne koydum.»

Bu konuşma sırasında Stavro deli gibi geri kalan eşyalarını toplamaktadır. Abdül onun önünde diz çöker.

Abdül : «Birader, bunda yalnızca ben suçluyum. Bağışla beni. Beni bağışlamazsan yaşayamam.»

Stavro'nun dizlerine sarılmaya kalkışır. Ama oğlan onu iter. Eşyalarını toplamayı sürdürür.

Abdül : «Bunca insanın önünde beni bağışlamayı rica ediyorum. Birader, burada beni dizlerimin üstünde bırakma. Ruhuma hakaret etme!»

Birdenbire Abdül'ün sesinde yepyeni bir hava belirmiştir.

Abdül : «Hayatımda bir Rum'un önünde diz çökmedim, birader.»

Stavro aldırış etmez. Eşyalarıyla kapıya yönelir.

Abdül hala dizlerinin üstünde : «Birader, seni uyarıyorum! Bir Osmanlı ile ne dostluk olur, ne de düşmanlık. Seni uyarıyorum.»

Stavro gitmiştir. Abdül yavaş yavaş kalkar. Dizlerinin tozunu silkeler. Birden kendine gelmiştir.

Abdül : «Çok fena. Ah, ah! Çok fena. Demek böyle. Şimdi!»

Yüzünde şeytani bir anlam belirmiştir. Doğruyu söylemektedir. Delikanlıdan hoşlanmıştır... Ama şimdi ciğerrinden yaralanmıştır. İşaret parmaklarını birbirine sürer. Sonra parmağını boğazından geçirir.

Ertesi gün. Güneş pırıl pırıl parlamaktadır. Stavro ile Goochook Ankara yolunda bütün gece yürümüşlerdir. Bitkin bir durumdadırlar. Yol boyunca tek bir demir yolu gitmektedir. Küçük bir tren geçer. Stavro başını kaldırıp bakmaz.

Trenin bir penceresinden Abdül, kurbanını görmüştür.

O gün öğleden sonra geç vakitlerde Stavro ile Goochook Suşehri denen kasabanın eteklerine varmak üzere dirler. Yarı uyur bir halde yürüyen Stavro başını kaldı-

rınca resmi elbiseli iki polisin kendisini gözetlemekte olduklarını görür.

Stavro, Goochook'u önden sürerek polislerin yanından geçer. Birden polisler Stavro'nun üstüne yürürler. Stavro bir parça çırpınır ama boşuna. Polisler onu sürüyüp götürürler'

Stavro : «Ne için??? Ne için??? Ne yaptım?»

Bu kasabada adaletle ilgili işler, Yargıcın* evindeki tozlu, son derece perişan bir odada görülmektedir. Yargıç alçak bir masanın gerisinde, yere bağdaş kurup oturmuştur. Tanıdık bir ses iştilir.

Abdül durur orada.

Abdül : «Ekselâns, herşeyin listesini yapmıştım.»

İki muhafızın ortasında Stavro bağırır : «Yalan! Yalan! Yalan!..» Yanında duran kasaba polisi elinin tersiyle Stavro'ya vurur. Stavro dengesini yitirip yuvarlanır : «Su Hırsız!» Yargıç önünde geçen olaya önem vermez. Abdül'ün çıkardığı listeyi tutan kılıksız katibe döner.

Yargıç : «Oku!»

Katip okur. Her parça okunduğunda polis kontrol eder.

Katip : «Bir Hamedan halısı. Gül rengi ile gece mavisi. Halının bir köşesi iyice harap olmuş.»

Abdül : «Bakın!»

Polis : «Tarif edildiği gibi.»

Yargıç, kendi kendine : «Güzel bir halı!»

Polis : «Bir çarşaf. Şeftali rengi. Evde kızkardeşleri tarafından dokunmuş.»

* Kadı

Abdül Stavro'ya ciddi ciddi bakar. Stavro başını önüne eğmiş, başka yana bakmaktadır. Oradaki hiç kimse onun paltonun astarını açıp paraları birer birer yuttuğunu farketmez.

Katip : «Sonra! Paltonun astarında!»

Stavro paraları yutmayı bırakır.

Abdül : «Ekselans, paltomu çıkarttırın!»

Yargıç : «Paltoyu çıkar.»

Rüzgârlı bir gündür. Paltosuz, eşeksiz, eşyasız kalan Stavro Ankara yolunda, gittikçe alçalan güneşin altında ağır ağır yürümektedir. Arkasına bakar. Abdül'ün Gooc-hook'a binmiş, geldiğini görür. Stavro'nun eli kamasına gider, orada kalır.

Eşek Stavro'ya yetişir. Kurbanının yanına giden Abdül onunla dostça, gevezelik eder.

Abdül : «Sen gittikten sonra feci bir zaman geçirdim. Polisler dürüst değil. Yargıç da! Amin! Eşyaları aramızda taksim etmemizi teklif etti. Ben reddedince, bu kez aralarında paylaştılar. Yargıç, özellikle halıları istedi. Bu ülkede yasalar esaslı bir değişiklik istiyor.» Stavro yanıt vermez. «Bak, sana bende kalanı göstereyim.»

Abdül içinde kızkardeşinin küpeleri, madalyon ile sadece bir tek paranın bulunduğu avucunu uzatır. Eli hala kamasının üstünde duran Stavro başını çevirmez.

Abdül : «Hiç bir şey kalmadı! Görüyorsun! Hiç bir şey!» Yanıt yok! «Ama o paranın bir bölümü eksik. Tahminime göre altı tanesi yok. Onları yuttuğunu düşündüm. Yutmadın mı? Yuttuğunu gördüm. O zaman, bırak birazı ona kalsın, garibin diye düşündümdü. Ama şimdi durum değişti.» Abdül tekrar elini uzatır. «Görüyorsun! O

kadar cömert olamam.» Yanıt yok. «Bana karşı çok sabırlı davrandığını kabul ediyorum. Senin yerinde olsaydım, çoktan, orada tuttuğun bıçağı çeker, uygun yere saplardım. Ama bizler çok geriyiz. Oysa siz rumlar çok uygarsınız. Sizi kıskanıyorum. Talihsizliği nasıl karşılayacağınızı, hakareti nasıl yutacağınızı, yine de nasıl gülümseyeceğinizi öğrenmişsiniz. Sizi gerçekten kıskanıyorum.» Abdül takdirkar nazarlarla Stavro'ya baktı «Evet... Paralar? Hı? Daha bir şey olmadı mı? Henüz olmadı ha? Ne zaman olur dersin??? Allah bilir, değil mi? Hı... İçki?»

Stavro hiç onu işitmiş gibi davranmaz. Abdül içki şişesini çıkarır. Uzun, çok uzun bir yudum alır.

*

Güneş batmak üzeredir. Stavro sırtını kayalara dayayarak oturur. Abdül ön yanda oturmaktadır. Artık tamamen sarhoştur. Maskesini indirmiştir.

Abdül : «Gerçekten korkağın birisin. Senin yerinde olsaydım ne yapacağımı tahmin etsen!»

Stavro'nun yüzü utançla yanar.

Abdül : «Bütün yapabildiğin gülümsemek ve yutmak. Ciğer yok sende. Senin gibi çok insan öldürdüm ben. Bir koyunu boğazlamaktan hiç farkı yoktur. Nereden olursa olsun, şöyle sert bir bıçak darbesi tamam. Hayat akıp gider. Bir iki titreyiş, sonra tamam. Bir parça iç! İçmez misin? Tabii! İçmezsiniz siz! Dövüşmezsiniz de! Kadınlara da yaramazsınız. Ne biçim erkeksin sen?» Abdül esner, gerinir. «İşte böyle, zamanımı seninle harcayacak değilim. Ne yazık ki, yanında silahım yok. Senin bıçağını almak zorundayım. Vermez misin? Hı? Niçin bir şey söylemiyorsun? Konuşmaya korkuyor musun? Hayatına bir değer mi biçiyorsun? Ne biçim insanlar olduğunuzu anlayamıyorum? Koyundan farklı mısınızdır? On-

lar da canları için döğüşmezler. Hava kararıyor. Nerdeyse oyunumuzun başlayacağı saat geldi. Evet, sana birkaç dakika veriyorum. Ben akşam duamı* edeceğim. Ondan sonra!»

Abdül ayağa kalkar. Seccadesini yere yayar. Duasına başlar. Stavro bunun şimdi yahut asla olduğunu bilmektedir. Eli kamasındadır.

Abdül diz çöker, dua etmek için eğilince Stavro gençliğin verdiği hızla Abdül'ün sırtına çullanır. Kamasını çeker. Tekrar tekrar sokar. Abdül'den feci bir feryat kopar. Goochook paniğe kapılır.

Stavro ayağa kalkar. Titremektedir. Acaba biri gördü mü diye sinsi sinsi çevresine bakar.

Eşek sanki canı tehlikedeymiş gibi gitmektedir.

Stavro heyecanla bağırır : «Goochook!! Goochook!»

Stavro eşeğin bir tepenin ardında kaybolduğunu görür. Küçük hayvanın korkusu ona da bulaşır. Koşmaya başlar. Sonra durur. Döner. Öldürdüğü adamın cesedine doğru gelir. Delikanlının içinde bir şeyler sertleşmektedir. Eğilir. Ölünün bütün ceplerini arar. Mücevherlerini, bulabildiği bütün parayı alır. Doğrulur. Elindeki paraya bakar. Boğazından bir ses çıkar : İstirap, öfke? Kendi kendinden iğrenir. Sonra parayı cebine atar. Yürür. Kendisi de farkında değildir, ama böyle bir şeyin bir daha asla başına gelmeyeceğine karar vermiştir.

*

Sonunda, Stavro yorgun, bitik, Ankara Kalesi denen yıkık, muazzam giriş kapısına varır. Burada develer, eşekler için bir yalak vardır. Aynı zamanda her yerdeki

* Namaz kılma.

gibi rengarenk işportacıları, görünür yerlerindeki yara, bere ve sakatlıklarıyla dilencileri bulunan bir pazar da kurulmuştur.

Üstü başı toz toprak içinde Stavro daha yaşlı, daha güçlü görünmektedir.

İstasyona gider, Levhada, «Ankara» yazmaktadır. Delikanlı geriye kalan parasını çıkarır. Bir avuç dolusu bozukluktur bu. Sonra kararını verir. Gişeye yaklaşır. Amerika'ya giden Kuzey Alman Lloyd Demiryolları Şirketi'nin reklamı vardır duvarda. Reklamda Özgürlük Anıtının önünden geçen bir gemi gösterilmiştir. Stavro bir an buna bakar. Sonra gişedeki memura, «İstanbul» der. Bütün parasını bilet satıcısının önüne koyar.

3

Stavro İstanbul'a varmıştır. Şaşkınlıkla Ayasofya'nın altı minaresine bakar. Çok geçmeden onu Haliç'te, İstanbul'un ünlü iç limanında görürüz. Gündüzle i burası kentin en işlek yeridir. Limandaki vapurları, ara seferleri yapan küçük sandalları izler. Sonra büyük bir vapurun sesini işitir... Büyük bir buharlı geminin düdüğü. Başını birden çevirir. Büyük bir şilep yük yüklemektedir. Sayısız, belki yüz kadar hamal gemiye girip çıkarlar.

Stavro gemiye doğru acele acele gider. Sonra başını kaldırıp bakar. Gemide Amerikan bayrağı dalgalanmaktadır.

Bazı Amerikalılar, demir parmaklıklardan yüklenen malı kontrol etmektedirler. İçten, dürüst yüzleri vardır. Stavro birdenbire seslenir.

Stavro : «Amerika Amerika... değil mi? Hı?»

Parmaklıklardaki memurlar ona önem vermezler. Onlar gemiye mal yükleyen hamallara bakmaktadırlar. Bir tanesi, sırtındaki yükü taşıyamayacak kadar yaşlı olanı sendeler, düşer. Sırtındaki yük bir yana yuvarlanır. Güvertedeki üç adam ona doğru seğirtirler.

Stavro da, kendisinin de hayret ettiği bir teľaşla, yere yuvarlanan malın ve işin peşine gider. Korkunç bir mücadele başlamıştır. Dört kişi birden aynı işi istemektedir. Stavro vahşi bir hayvan gibi çarpışır. İçine yığılmış öfke patlar. Birkaç saniye sonra düşen adamın yükünü ve işini alır. Yüğü sırtına alırken ıkınır, sonra mu-zaffer bir edayla iskele tahtasının üstünde ilerler.

Amerikalılar mücadeleyi izlemişlerdir. Stavro onların yanından geçerken yükünü gururlar taşır.

Amerikalılardan biri : «Merhaba, delikanlı!»

Stavro, ıslık çalar, suratını buruşturur, yükünün altında danseder gibi gider. Geminin düdüğünün üç kez uzun uzun, sanki Stavro'nun zaferini kutlamak ister gibi öttüğü işitilir.

*

Şilep tamamen dolup denize açıldığında şafak sökmek üzeredir. Kıyıdan yüz yarda kadar ötede şilebin düdüğü, «Allahaismarladık» anlamında üç kez daha öter.

Şimdi rıhtım boşalmıştır. Yalnızca bir kişi vardır. Stavro uzaklaşan gemiyi izlemektedir. Rüyasına dokunmuştur. Şimdi... döner. Uzaklaşır.

*

Kapalı çarşı, küçük, tıka basa eşya dolu dükkânlardan, çeşitli sokaklardan oluşmuştur. Kapalı denmesinin nedeni, hepsinin de camlı kemerlerin altında bulunmasından ileri gelmektedir. Alış veriş yapmak için en uygun saattir. Onun için çarşı tıka basa doludur. Ortadaki yolu birbirleriyle rekabet halinde olan işportacılar doldurmuştur. Bunların malları kaldırımın üstündeki kağıtların üstüne yayılmıştır.

Stavro'nun elinde bir kağıt parçası vardır. Adresi sorar. Öğrenir. Yoluna devam eder. Gürültü dayanılacak gibi değildir.

Çarşının bir köşesini dönünce ortalık sessizleşir. Burada halıcılar vardır. Stavro elindeki kağıdı gösterip soruşturur. Sonra bir sıra halıcı dükkânlarının numaralarını, adlarını okuyarak yürür.

Bu dükkânlar gerçekten sessizdir. Stavro durur. Topuzoğlu İran Halıları Şirketi'ni bulmuştur. Stavro bu küçük, karanlık dükkânı inceler. İçerisi mezar kadar sessizdir. Stavro hayal kırıklığına uğramıştır. O, «zengin bir şirket» le karşılaşacağını ummuştur.

Stavro içeri girer. Durur. Hiç kimse gelmez yanına. Sessizlik. Sonra güçlü, uyumlu bir horlama sesi. Stavro horlamanın kaynağına bakar.

Yeğenimiz bir halı yığının üstüne uzanmış, sakin sakin uyumaktadır. Ayağında terlikler bulunan yaşlı bir hamal yaklaşır yanına.

Stavro saklamaya çalışmadığı bir hayal kırıklığıyla : «Bu ODİSE Topuzoğlu'nun şirketi midir?»

Hamal : «Evet. Hoş geldiniz, hoş geldiniz.»

Sonra ziyaretçinin üstüne başına bakar. Ne kadar perişan bir halde olduğunu görür. Sesinin tonu değişir.

Hamal : «Ne istiyorsun? Biz bir şey istemiyoruz.»

O sırada yeğenimiz kıpırdar. Bir düzine iç çekmeler, inildemeler, homurdanmalar içinde uyanır.

Yeğenimiz : «Ah! Ah! Ah! Çıkıçık! Ah!»

Stavro : «Ne diyor?»

Hamal : «Onu böyle bir dünyaya saldığı için Tanrı'yı bağışlıyor.»

Stavro : «Ben onun yeğeniyim. Ne zaman kalkar?»

Hamal : «Müşteri gelince.» Yere, Stavro'nun ayaklarına bakar. «İçeriye getirdiğın pıslığe bak. Şimdi burayı kim süpürecek? Ben!»

Bu sırada bir şey yeğenimizin uyanmasına neden olur. Hafifçe gülümseyerek çevresine bakınır. Ağzı zehir gibidir. Dişlerini gıcırdatır : «Ah, ah, ah.»

Hamal : «Topuzoğlu efendi. Bu adam yeğeniniz olduğunu söylüyor.»

Dükkân karanlıktır. Yaşlı adamın gözleri de iyi görmemektedir. Sonra uyurken gözlüklerini de çıkarmıştır. Şimdi Stavro'ya yaklaşırken boğazından bir takım sesler çıkar.

Yeğenimiz : «Oh, Ohhh, Oooooohhh, hoşgeldin, hoşgeldin.»

Gözlüklerini takar. İyice bakar. Ve sesinin tonu hemen değişir.

Yeğenimiz : «Ne oldu, sana?»

Stavro : «Ben... Kötü bir yolculuk yaptım.»

Yeğenimiz : «Vah vah. Zavallı çocuk, zavallı çocuk.»
Hamala döner. «Artin Koş koş. İki kahve getir. Hemen!»

Artin yavaş yavaş yürüyerek : «Hemen.»

Yeğenimiz : «Seni bekledim, bekledim. Hoşgeldin. Buraya gel, dükkânın arkasına geçelim. Temiz çarşafım var. Sonra sana yemek ısmarlarım.»

Yeğenimiz Stavro'yu limana bakan bir lokantaya götürür. Stavro aç kurt gibidir. Balığın kafalarını bile yemektedir.

Yeğenimiz : «Demek şimdilik mala ihtiyacımız var.»

Limanın karşı yanından büyük bir geminin düdüğü işitilir. Stavro'nun başı birden döner, dinler.

Yeğenimiz : «Ne var?»

Stavro : «Özür dilerim. Elinizdeki malları satamıyorum sunuz demek istedim.»

Yeğenimiz : «Çok zekisin. Daha balık ister misin? Yersen memnun olurum. Zaten o kadar küçükler ki!»

Stavro hala aç : «Mademki ısrar ediyorsunuz, yerim. Teşekkür ederim.»

Yeniden büyük bir şilebin düdüğü işitilir.

Yeğenimiz : «Gördüğün gibi çarşıya uygun malım yok.»

Stavro yalnızca geminin düdüğünü işitmektedir.

*

Topuzoğlu Halı Şirketi'nde yeğenimiz, Stavro'ya halı ve kilim deposunu göstermektedir.

Yeğenimiz : «Sen işi öğrenir öğrenmez yapacağım şey, getirdiğin parayı alıp derhal İran'a gitmek, gerekli malı...» Stavro'nun sessizliği dikkatini çeker. «Ne var, yeğenim?»

Stavro baklayı ağzından çıkarır : «Hiç para getir-medim.»

Yeğenimiz : «Sen...»

Stavro : «Aptalın biriyim. Soyuldum.»

Yeğenimiz : «Şaka ediyorsun!»

Stavro : «Hayır. Yüzünüze bakamayacak kadar utanıyorum.»

O anda yeğenimiz kalb krizi geçirir gibi olur. Goğsünü kavrar, inler, homurdanır...

Stavro : «Yeğen... Yeğen...»

Yeğenimiz birden bağırmaya başlar : «O halde niçin yemeğimi yedin???»

Stavro : «Açtim.»

Yeğenimiz ah, vah etmediği zaman avaz avaz bağır-maktadır :

«Git, git, git, gözüm görmesin seni!» Stavro kapıya doğru yönelir : «Hayır, hayır, gitme. Otur. Allah aşkına, durumu kavramama fırsat ver. Niçin yemeğimi yedin? Herşeyden iki defa! İki defa! Mahvoldum.»

Bir saat sonra Stavro dükkânın önünde yalnız başına oturmaktadır. Yeğenimiz elinde bir süpürgeyle yaklaşır.

Yeğenimiz : «Al! Mahvolmuş! Süpür!»

Süpürgeyi uzatır. Stavro süpürmeye başlar.

Yeğenimiz : «Babana yazacağım. İyi bir adamdır ve...»

Stavro süpürgeyi elinden atıp yeğenimize koşar.

Stavro : «Hayır, yazma. Dinle beni. Olanları asla öğrenmemeli. Söz ver! Bir kelime bile yazma. Söz ver!»

Yeğenimiz : «Ben yalnızca demek istedim ki, zamanla...»

Stavro : «Babamı öldürmek mi istiyorsun? Herşeyini bana verdi... Herşeyini!! Ölür eğer... Ben herşeyi telâfi edeceğim. Büyük planlarım var. Benimle gurur duyacaklar. Ama şimdi, şimdi, hiç bir şey yazma. İşittin mi? Söz veriyor musun? Hiç bir şey!»

Yeğenimiz : «Pekala! Söz veriyorum!» Sonra : «Haydi. Süpür! Mahvım! Süpür!»

Stavro tekrar süpürmeye başlar. Yeğenimiz pencereye yaklaşır. Sokağa bakar.

Stavro kendi kendine yemin eder : «Benimle gurur duyacaklar!»

Pencerenin önünde duran yeğenimiz sokağı işaret eder : «Bak! Zenginler işe, yemek yedikten sonra arabayla geliyorlar. Oysa ben...» Birden aklına bir şey gelir. «Stavro. Dinle beni!» Stavro yerleri süpürmeyi bırakır. «Allah cömerttir. Bak!»

Dışarda sokakta, bir araba büyük bir mağazanın önünde durur. Arabadan zengin görünümlü, son derece iyi bakımlı halı tüccarı iner.

Yeğenimiz : «Bak, Aleko Sinyozoğlu! Çok parası, malı, biri ötekinden çirkin dört tane de kızı var. Adam-

cağız hergün, büyükbaba olma umudunu bir parça daha yitiriyor. Anlıyor musun???»

Stavro : «Hayır.»

Yeğenimiz : «Allah bütün sorunları çözer! Şu anda senin genç, oldukça yakışıklı bir delikanlı olduğunu aklımızdan çıkarmamalıyız. Eğer düzgün giyinirsen... Şimdi anladın mı?»

Stavro anlamıştır şimdi. «Hayır.» İğrenerek döner. «Allah.»

Yeğenimiz inatçı delikanlıya bakar. Şimdi sinirlenmiştir.

Yeğenimiz : «Aldırma! Sen! Süpür! Ben bir buluşma hazırlarım... ve göreceksin...»

Stavro süpürmeye başlar. Sonra birdenbire süpürgeyi bir yana fırlatır... Süpürgenin halıların gerisinden fırlayan hamala çarpmasına ramak kalır. Bir kelime bile söylemeden Stavro dükkândan çıkar.

*

Kuzey Alman Lloyd Seyahat Acentası'nın vitrininde, bilinen afişlerin, pankartların yanı sıra, İstanbul - New York arasında gidip gelen Kayser Wilhelm gemisinin de bir maketi vardır.

Stavro büroya girer : «Amerika'ya gitmek için neye ihtiyacım var?»

Kâtip bu çılgın delikanlıyı tepeden tırnağa süzer.

Kâtip : «Paraya.»

Stavro : «Ne kadar?»

Kâtip : «Tabii üçüncü sınıf ücreti öğrenmek istiyorsunuz. Yüz liradır.»

Bu Stavro için büyük bir paradır.

Stavro : «Yüz lira...! Allah!» Sonra : «Peki.»

Kâtip ona alayla bakar. Sonra yanından uzaklaşır. Stavro uzanır. Adamı tutar. Öteki eliyle müdür yardımcısını işaret eder.

Stavro : «Amerikalı mıdır?»

Müdür yardımcısı tam bir Amerikalıdır. Büroda daima bir hasır şapka giymektedir. Orada çalışanların bazılarınca son derece beğenilmektedir. Kâtip sanki Tanrı'dan sözediyormuş gibi, «Hem de nasıl,» der.

Stavro yüzü saf özlemle dolu uzun uzun Amerikalıya bakar.

Stavro : «Yine geleceğim.»

Hemen oradan uzaklaşır.

Stavro'nun evinde aile yemek yemektedir. İsak aileye mektup okumaktadır... Vasso'ya, çocuklara, halalara ve yaşlı amcaya.

İsak : «Şimdi Stavro'nun nerede olduğunu bilmiyorum. Herneyse bana beş para getirmedir. Hiç bir şey! Soyulduğunu söyledi. Üzerime düşen ödevi yapmaya onunla konuşmaya çalıştım. Ama süpürgeyi uşağımın üzerine fırlatıp dükkândan çıkıp gitti. Deli gibiydi!...»

Vasso inler. Yaşlı amca gülmeye başlar.

Vasso : «Bunda gülecek ne var aptal?»

İsak başka bir mektup alır.

İsak : «Şimdi dinleyin.» İkinci mektubu okur. «Baba, ona paramızı teslim edemezdik. Dükkânına bir kişi olsun uğramıyor. Bir halı yığının üstünde bütün gün uyuyor. Onun için ona soyulduğumu söyledim. Bu arada yeni bir planım var, büyük bir fikir. Yakında size de yazacağım. Şimdi başka bir iş buldum. Gayet iyi bir iş.»

Vasso : «Neyse, bu iyi.»

Yaşlı amca : «Neler döndüğünü Tanrı bilir.»

İsak : «Sihhatim yerinde. Anneye söyle, şu veya bu şekilde gerektiği kadar yiyeblirim.»

Vasso : «Bunu yapamazsan ölürsün zaten.»

İsak : «Onun için endişelenmeyin. Bir gün oğlunuzla öğüneceksiniz. O gün gelecek. Size söz veriyorum. Benimle öğüneceksiniz!»

*

İstanbul'da dar bir sokakta, on beş tane boş küfe... Birbirinin üstüne yığılmış küfeler. Bunların altında bir yerde biri varsa da biz göremiyoruz.

Yine de çok geçmeden, küfelerin altında Stavro görülüyor. Küfeleri o taşıyor. Sıcak bir yaz günü. Stavro kan ter içinde. Ve çok yorgun.

Bir büyük deponun gölgesinde hamallar yahut taşıyıcılar öğle yemeklerini yiyorlar. Yemeği olmayan Stavro diğerlerinin yemek yiyişine bakıyor. Karabet, hamallardan biri, yeteri kadar ekmek yemiştir. Kalanını atmak üzere.

Stavro hemen : «Atma onu!»

Ekmeği kapıyor, aç kurt gibi midesine indiriyor.

Karabet : «Niçin bir kaç kuruş verip bir ekmek almıyorsun?»

Stavro gülümser. Ama bu gülümseyişte delice bir anlam vardır.

*

Bir lokantanın arkası. Gece, sonbaharın ilk günleri. Stavro ile birkaç fakir daha lokantanın çöpünün tenekeye dökülmesini bekliyorlar. Çöp dökülür dökülmez üstüne atılıp ayıklamaya başlıyorlar. Aralarına bir köpek de girmek istiyor. Ama Stavro onu kovuyor.

Karabet Stavro'yu izletmektedir. Hamalların içinde okumuş olanıdır. Elli yaşlarında, alaycı, zeki, sert, huy-suz bir adam. Stavro onu cezbetmektedir.

Karabet : «Hey... sen!»

İşaret eder.

Onlara doğru bir dişi eşek ile henüz doğmuş yavrusu gelmektedir. Eşegin sahibi bir an için bir kapı içine girer.

Karabet alay ederek : «Süt!»

Stavro kemerinden eğri büğrü bir teneke kutu çıkarır, eşeğe doğru gider.

*

Aylar geçmiştir. Soğuk, yağmurlu bir kasım günü. Stavro ile Karabet çalışıyorlar. Artık Karabet delikanlıya bağlanmıştır. Birlikte çalışmaktadırlar. Stavro deri gibi sertleşmiştir.

Uzun bir gün sona ermiştir. Şimdi hamallar paralarını almak için beklemektedirler. Birkaç genç orospu yakınlarda beklemektedir. Karabet Stavro'nun onlara özlemle baktığını görür. Orosputardan biri oldukça caziptir. Stavro'ya bakmaktadır.

Karabet : «Ben üşüdüm. Bu gece bir kadına ihtiyacım var. Gelmek ister misin?» Stavro 'hayır' gibilerden başını sallar. «Ben parasını öderim.» Stavro yine başını sallar. «İhtiyacın var.»

Karabet oldukça kaba, çirkin bir el işareti yapar. Stavro bakmaz.

Stavro : «Benim bir şeye ihtiyacım yok.»

Karabet : «Sen hayatında bir kadınla yattın mı?» Stavro başını sallar. «Hiç istemiyor musun?»

Stavro : «Babamın hoşuna gitmez.»

O sırada Stavro parasını almıştır. Sıradan çıkar.

Karabet : «Nereye gidiyorsun?»

Stavro : «Başka bir işim daha var.»

Karabet : «Şimdi mi? Başka bir iş mi? Gece vakti mi?» Stavro başını sallayarak tasdik eder. «İşte al.»

Stavro'ya bıçağını uzatır. «Kendini öldür bununla. Daha kolay olur!»

Stavro'nun gece işi, büyük bir lokantanın mutfağındadır. Pis dumanlarla dolu, gürültülü bir yerdir burası. Stavro bulaşıkları yıkamaktadır. Yüzü sabun gibi bembeyazdır. Bir mutfak yardımcısı, on beş yaşlarında bir çocuk onunla flört eder. Stavro işine bakar. Kız cayar. Ağzına bir şeyler atar.

Şafak sökmek üzeredir. Kar yağıyor. Üstü kapalı bir barakanın altında insanların ittiği, bir pazar yerinden ötekine mal taşıyan arabalar birbirinin üstüne yığılmıştır. Karabet arabalardan birine yaklaşır. Bir çuvalın altına bakar. Birini sarsar. Stavro birden bıçağını çekerek fırlar. Herşeyi yapmaya hazır vahşi bir hayvan gibidir.

Stavro : «Ah, sen miydin? Saat kaç? Burada her yerde hırsız var. Kediler gibi! Saat kaç?»

Karabet : «Kalk artık. Vakit geldi. Çalışıyorlar. Üşümedin mi?» Stavro onu iter. «Bu gece bende uyu.» Stavro yine onu iter. «Şöyle iyi bir uyku çekmeye ihtiyacın var.»

Stavro : «Hiç bir şeye ihtiyacım yok benim.»

Sonra üzerine birdenbire gelen bir canlılıkla arabadan aşağıya atlar.

Stavro : «Allah! Haydi gel! Gidelim, ihtiyar!»

Stavro ile Karabet arabaların ikisini karların içinde yanyana iterler.

Karabet : «Bilet kaç?»

Stavro : «Yüz lira.»

Karabet : «Vay vay! Şimdiye kadar sen...»

Stavro : «Sana ne?»

Karabet : «Ne kadar?»

Stavro : «Dört lira, bir parça da ufaklık. Ne olacak?»

Karabet : «Yani sen daha ne kadar yaşayacağını sanıyorsun?»

Stavro yanıt vermez. Deli gibi ıslık çalar. Karabet ona bakar.

Karabet : «Senin koşum takımı geliyor.»

Mevsim değişmiştir. Şimdi Pazar yerinde limoni güneş ışıkları parlamaktadır. İlkbahardır. Bir kavga başlamıştır. Hamallardan biri yükü, çok ağır olduğunu ileri sürerek taşımayı reddetmiştir. Yükü yere atar.

Hamal : «Bu yük hayvanlar için. Bir hayvan bulun kendinize!»

Yükleyici, hiç bir yükü reddetmeyi arar.

Yükleyici : «Amerika Amerika!»

Yere oturmuş, koşumlarını onarmakta olan Stavro çağrıldığını işitir. Ayağa kalkar. Kollarını koşumların kol yerlerinden geçirir. Sırtına vurur. Küçük adımlarla yükleyiciden yana seğirtir. Yama içindeki elbiseleriyle, onların reddettiği yükleri taşıdığı için kendisine düşman olan öteki hamalların arasından geçer. «Amerika Amerika» artık onun takma adı olmuştur. Şimdi aralarından geçerken kendisine bu kinle, nefretle tekrarlanmaktadır.

Zaman geçer. Tekrar yaz gelmiştir. Pazar yerinde Karabet yanından geçen bir arabadan bir kavun çalar. Sebze artıkları içinde uyumakta olan Stavro'ya yaklaşıp. Delikanlı sanki bütün varlığı oymuş gibi hamal koşumlarına sarılmıştır. Güneş ışığında yüzü solgun ve yorgun görünmektedir. Artık neredeyse tükenmek üzeredir.

Karabet delikanlıya bakar. Ayakkabısının burnunu Stavro'nun gövdesine sürer. Onu gıdıklar. Stavro sığrayarak uyanır. Bitkin bir haldedir.

Stavro telaşla : «Saat kaç?»

Karabet : «Daha vakit var.»

Kavunu ikiye böler. Bir bölümünü Stavro'ya verir.

Stavro : «Uyanık duramıyorum! Gözleri mkapanıyor.»

Karabet : «Endişelenme. Yakında ölürsün.»

Stavro'nun karnına vurur : «Bebek kaç kilo oldu şimdi?»

Stavro : «Ne? Ha. Yedi lira, bir parça da fazlası var.»

Karabet kendi kavununu yerken : «Çok az para! İki çeşit para vardır. Küçük para, büyük para. Küçük para orospu gibidir. Bir meteliğe bak. Herkesin elinde dolaşmıştır. Sabah gözlerini açarsın ki o çoktan gitmiş. Bir de büyük para vardır. Senin ihtiyacın olan...»

Stavro yine uyumuştur. Karabet Stavro'nun elindeki kavun parçasını alır. Yemeye başlar.

Stavro ile Karabet işlek limanda durmaktadırlar. Burası bir aşıklar gezisidir. Önerinden iki kız geçer. Karabet, Stavro'nun onlara özlemle baktığını görür.

Karabet : «Kendine gel! Sen de insansın!» Sonra çok sevdiği konuya döner. «Şimdi büyük paraya gelelim! Büyük para cömerttir! Çoğalır. Nasıl olduğunu bilmiyorum ama... Mübarek adeta doğurur. Ne zaman baksan, bir kat daha arttığını görürsün. Bizim gibilerin büyük paraya sahip olması için iki yol vardır. Ya çalarsın. Ya hutta gençsen evlenirsin. Ama çalışmakla elde edemezsin. İstersen doğduğun günden öleceğin güne kadar hayvan gibi çalış! Öyle mi? Bak! En aşağılık hayatı yaşıyoruz.»

*

Karabet hala kızlardan gözünü alamayan Stavro'ya bakar.

Karabet : «Ah! Senin yerinde olsaydım! Çok zengin babaları olan çok çirkin kızlar vardır.»

Bir iki erkek, kızlarla ahabap olur. Stavro'nun başı önüne düşer. Garip bir şekilde hayal kırıklığına uğramıştır.

Karabet : «Haydi kendimize birkaç tane fare kapını bulalım...»

Karabet, kaba saba, şakacı bir tavırla kolunu gelişigüzel Stavro'nun omuzuna atar. Stavro onu iter. O zaman Karabet, yalın, dostça konuşur.

Karabet : «Haydi oğlum, buna ihtiyacın var senin.» Stavro'nun omuzlarına vurarak onun neye ihtiyacı olduğunu gösterir.

Stavro : «Benim bir şeye ihtiyacım yok.»

Karabet : «İhtiyacın var! İştten sonra benim eve gel. Senin için orada bir tane...»

Stavro tereddüt eder, Karabet'e yaklaşır, fısıldar : «Ben... hiç... Bilemem... Tam olarak... Ne yapılacağını.»

Karabet : «Ha... Onlar sana gösterirler.»

Karabet'in odası bir ahır gibi bir yerdir. Açık kapıdan giren ışık, genç bir kadının üstüne düşmektedir. Kadını iyice göremeyiz.

Stavro kapıdadır. Yüzü istekle doludur.

Genç kadının sesi : «Evet, evet, gel. Kapıyı kapa.»

Stavro kadına doğru gider.

Daha sonra Stavro kadının üstünde derin bir uykuya dalar. İkisi de çıplaktır. Yırtık pırtık bir çuval Stavro'yu örtmektedir. Onu hiç bir şey uyandırmayacak gibidir.

Sonsuz bir yorgunluk içindedir. Kadın aynı durumda değildir. Stavro'nun para kemerini bulur. Parmakları paraları teker teker alır.

*

Pazar yerinde, şafak vakti, hamallar malları yüklemektedirler.

Hamal başı : «Amerika Amerika!»

Karabet çevresine bakınır. Stavro'dan eser yoktur. Bir kontrolcu Karabet'e taşıyacağı yükü işaretler. Ama Karabet yükü bırakır. Koşar. Arkadan «Amerika Amerika» diye bağrıldığını işitiriz.

Karabet'in odasında Stavro görünürdeki herşeyi karıştırarak parasını aramaktadır. Karabet girer içeri.

Stavro : «Karabet!»

Karabet : «Ne oldu?»

Stavro : «Param... Kadın... Nerede kadın? Onu bulmam gerek. Ben nerede...?»

Karabet : «Bilmiyorum.»

Stavro : «Onu bulmam gerek! Dokuz ay, dokuz ay çalıştım! Kadını nerede bulmuştun? Kimdi?»

Karabet : «Benim kızımdı.»

Stavro : «Senin...? Allah!»

Karabet : «Evet.»

Stavro : «O halde, o halde...»

Karabet : «Nerede olduğunu bilmiyorum.»

Stavro : «Peki nasıl...?»

Karabet : «Bu akşam sokakta rastladım.»

Stavro : «Nerede oturuyor?»

Karabet : «Onun gibilerin oturduğu yerde, herhalde. Bir yerleri vardır.»

Stavro : «Bu şekilde mi yaşıyor? Kendini satarak?»

Karabet : «Sen çocuk musun? Başka satacak nesi var ki?»

Stavro : «Karabet! Karabet! Dokuz ay çalıştım.»

Karabet : «Sana bir lütufta bulundu.»

Stavro : «Ne?!»

Karabet : «Sana bir lütufta bulundu dedim.»

Stavro; Karabet'e bütün gücüyle vurur. Şimdi Stavro çok güçlüdür. Yumruğu serttir. Karabet duvara çarpar. Elinde bıçakla geri gelir. Stavro'nun boynuna atılır. Öteki eli Stavro'nun saçlarını yakalamıştır. Artık kendine hakimiyeti pek kalmamıştır. Bir an tereddüt eder. Öfkeden adeta gözü dönmüştür.

Karabet : «Seni öldürebilirdim, biliyor musun? Senden o kadar hoşlanmıyorum. Çocuk değilsin, biliyor musun? Bunu yapınca insan devam edebilmeli. Biliyor musun?» Sonra meydan okur gibi : «Sana bir lütufta bulundu dedim.» Bekler. «Yani yedi lirayı bir araya getirdiğin gibi yüz lirayı da toplayabileceğini mi sanıyordun? Bu şekilde? İnsan vücudu... O kadar güçlü değildir.» Stavro'ya öfkeyle bakar. «Seni gerçekten öldürebilirdim.» Sonra : «Haydi. Gel.»

Karabet dışarı çıkar. Stavro peşinden gider.

*

Vartuhi bir orospudur. Odası, kalbur üstü Osmanlıların dansetmeye, müzik dinlemeye geldikleri kabarenin üstündedir. Büyük değildir bu oda. Ama boncuklu perdenin gerisindeki yatak büyüktür. Şimdi Vartuhi burasını bir müşteriyle paylaşmaktadır. Tek bir gaz lambası yanmaktadır.

Kapı ardına kadar açılır. İçeriye peşinde Stavro olduğu halde Karabet girer. Karabet dosdoğru yatağa yaklaşır, kızını kolundan yakalar. Müşteri yataktan fırlar. Bir köşeye sıkıştırılmış tavuk gibi oradan oraya kaçmaya, bağırmaya başlar. Stavro kapının önünde durmuş, yolu kapamıştır. Karabet'in kızına neler söylediğini işitemeyiz. Ama hepsi küfürdür. Kızı döver. Kız bağırır.

Karabet : «Parasını kime verdin?»

Vartuhi : «Dur! Patron! Aşağı katta! Dur!»

Karabet tekrar tokat atar. Vartuhi bağırır.

Vartuhi : «Beni atacaktı! Sokağa!»

Karabet kızını bırakır.

Karabet, Stavro'ya : «Gel!»

Çıkarlar.

Vartuhi kapıya koşar, Karabet'in arkasından bağırır : «Sokağa atılmamı mı istiyorsun? Odam, yatağım olmazsa, ben neyim? Bir hayvanım... Odasız yataksız.»

Patron, iri yarı biri, kendine ait yerde oldukça rahat bir hali vardır. Belediye polislerinden* ikisini eğlendirmektedir. Polisler resmi elbise giymişlerdir. Hep birlikte kek yemekte, çenelerine bal akıtmakta küçük kadehlerden şekerli çay içmektedirler. Karabet ile Stavro yeni içeri girmişlerdir.

Polis : «Orospularla düşünüp kalkınca elbette soyulursunuz.»

Patron : «Kızınız! Üç ay kira ödemedi!»

Patronun yüz kiloluk karısı mutfaktan içeri girer.

Kadın : «Gelecek hafta yine borçlanmaya başlayacak. Gelecek hafta! Kocam melek kadar sabırlı. Melek...»

Birden polisten korkunç bir ses çıkar : «Ahhhh! Burada eğleniyorduk.» Sonra sert bir hareketle : «Haydi... Defolun... Çıkın..!»

Karabet döner. Son sözü Stavro'ya bırakır.

Karabet : «Bir şey söylemek istiyor musun?»

Stavro : «Allah!»

Mağlup, dışarı çıkar! Karabet onu izler.

*

* Zabıta.

Rıhtımın bir tarafında Stavro kendine ağlayacak bir yer bulur. Karabet, kendine göre onu teselli etmeye çalışmaktadır.

Karabet : «Biliyor musun, ben hala kızgıyım.» Sonra nezaketle : «Seni hala öldürebilirim. Gerçek bu! Seni öldürebilirim!» Delikanlı bir türlü ağlamasını kesemez. «Bana vurdun! Çok sert! Çok, çok, çok sert! Güçlü bir delikanlısın.»

Bu yararlı olmaz. Onun için Karabet başka yol dener.

Karabet : «Kızı öldürmek mi istiyorsun? Git, öldür. Sana engel olmam.»

Bunun da yararı dokunmaz.

O zaman Karabet ince bir nezaket, gerçek içtenlikle konuşur : «Zaten artık büyümenin, gerçeği görmenin zamanı geldi.» Stavro'nun taklidini yapar : «Büyük şeyler!. Büyük şeyler!...» Sonra alay eder gibi : «Benimle gurur duyacaklar!»

Stavro acıyla haykırır : «Yapma!»

Şimdi Karabet zalimcesine alay etmektedir : «Benimle gurur duyacaklar! Bir gün benimle gurur duyacaklar! Hah!»

Stavro : «Duyacaklar!»

Karabet : «Şu anda hiç bir şey değilsin. Bir şey olacağın da yok.»

Stavro : «Olacağım. Olacağım. Burasını terkedeceğim. Daha iyi yerler vardır.»

Karabet : «Hepsi aynı. Anlat bana. Evini terkettiğin günden beri Hıristiyanlar arasında gerçek bir Hıristiyan'a rastladın mı? İnsanlar arasında gerçek bir insan gördün mü?»

Stavro : «Seni gördüm.»

Karabet : «Ben! Yüzüme bakmadın mı hiç?? Beni tanıımıyorsun. Ne olduğumu bilmiyorsun?»

*

Bodrum katında Karabet, gizli siyasî bir topluluğa hitap etmektedir. Karabet yeraltı örgütünün başkanlarından biridir. Stavro dinleyiciler arasındadır.

Karabet : «Benim bu dünya için bir tek düşüncem var. Mahvetmeli, yıkmalı, yeniden kurmalı. Bir süpürge-nin süpürüp temizleyemeyeceği kadar çok pislik var. Yanmak ister. Yıkanmak ister.»

*

Başka bir toplantı. Başka bir bodrum. Başka bir gece. Aynı kişilerin çoğu buradalar. Stavro da var. Tük-enmiş gibi. Cesaretini yitirmiş gibi. Burada bulunmak-tadır. Çünkü gidecek, yardım isteyecek başka bir yeri yok. Bu ikinci toplantının daha gizli bir havası var. Konuşma fısıltılarla yapılıyor. İlgiler kapıya çevrilmiş. Bi-rini bekliyorlar.

Biri : «Ben şunu söyleyeceğim : Osmanlı İmpara-torluğu'nun gerçek kurbanları Türklerdir. Bir gün Tür-kiye büyük bir ülke olacak.»

Stavro : «Ben öldükten sonra olsun. Beni ilgilen-dirmez.»

Karabet, delikanlıyla alay eder gibi açıklar : «Hala dünyanın bir yerinde temiz bir hayat sürebileceğini sa-nıyor, değil mi? Amerika, değil mi?»

Atılgan görünüşlü, sakat bir genç bodrumun bir köşesinden çıkıp gelir.

Sakat : «Bana Amerika'dan söz etme. Ben orada bulundum. Binalarından birinin yapılmasında çalıştım.»

Gömleğini kaldırır. Uzun, çirkin bir yara izini gösterir.

Sakat : «Düştüm... Sonra? Bana kimsenin ihtiyacı kalmadı. Eğer paran olursa Amerika'da seni adam yerine koyarlar. Paran yoksa, tıpkı buradaki gibi olursun. Hayat zenginler için!»

Karabet yine Stavro'nun yerine şakacı bir tavırla yanıt verir : «O yine de aynı şeyi düşünüyor.»

Stavro hafifçe gülümsemeyi, başını sallamayı becerir.

Amacını yitirmiş değildir. Yalnızca o anda bu amaca nasıl erişeceğini bilememektedir. Birdenbire herkes susar. İçeri bir adam girmiştir. Otoriter bir havaşı vardır. Konuşur.

Lider : «Gitmek isteyen şimdi gitsin.»

Karabet, gitmesi için Stavro'ya işaret eder. Stavro oturduğu koltuğa bir parça daha gömülür. Arkalarında kapı kilitlenmiştir. Toplantı başlar.

Daha sonra. Bir bomba bir hamal koşumunun içine saklanır. Bombanın çevresindekiler fısıldaşırlar.

Lider : «Yineliyorum! Bomba patladıktan sonra ayrılacağız. Bir ay sonra buluşacağız. Sokakta birbirinizle karşılaştığınız zaman konuşmayacak, birbirinizi tanımazlıktan geleceksiniz. Anlaşıldı mı?» Tümü başlarını sallarlar. Stavro da onaylar.

O anda, pencereler birdenbire polis ve tüfeklerle dolar. Tek gaz lambası söndürülür. Kurşunlar birbirini izler. İstirap çılgınlıkları. Çaresiz kişilerin feryatları. Sonra kurşun yağmuru kesilir. Kapı kırılır. İçeriye ışık dökülür. Duman dağılmaktadır. Görünüş fecidir. Ölüme mahkûm olanlar hayatla son mücadelelerini yapmaktadırlar. Sonra ortalığı derin bir sessizlik kaplar. Yalnızca ölenlerin son sesleri işitilir.

Askerî bir hastanede, iki ordu doktoru bir koğuşun içinden geçmektedirler. Bir ot minderin önünde dururlar. Bakarlar.

Birinci doktor : «Bu kadarı fazla artık. Şuna bak. Çocuk daha. Bütün istediği bir şeydi. Ne? Özgürlük. Ne?»

İkinci doktor : «Sussssss!»

Onlara doğru gelen bir çavuşu gösterir. Birinci doktorun sesi otoriter bir tona döner.

Birinci doktor « «Hey! Sen! Sen birine bakınca ölmü, sağ mı anlar mısın?»

Şiltenin üstünde Stavro'nun yattığını görürüz. Belli belirsiz bir hayat izi vardır. Alnında derin bir yara açılmıştır. Bu yara izini asla yitirmeyecektir.

Çavuş : «Ben ineğin ölüp ölmediğini anlarım.»

Doktor : «Arada bir fark yok. Bunun ölmesi birkaç saat sorunu. Mutfağın arkasındaki kamyon bunun gibilerle dolu. Haydi, bunu da at içine. İş bitmiş.»

Ölüler kamyonu kırılık bir yerden gitmektedir. Cesetlerin üzeri muşamba ile örtülmüştür. Sonra bir gövde yavaşça muşambanın altından sıyrılır. Gitmekte olan kamyonun sağa yuvarlanır.

Gövde de hayat vardır. Ama pek az. Büyük bir gayretle yolun kenarına varır. Sonra Stavro hendeğin içine yuvarlanır. Bu kadarcık bir gayret onu tüketmiştir. Nefes almaya çalışarak orada yatar. Yanına başıboş bir köpek gelir.

*

Deniz kenarında bir uçurum. Marmara denizine keskin bir inişle alçalan bir uçurum. Askerler uçurumun başından cesetleri denize atmaktadırlar.

Karabet'in cesedi yakamozlar yapan mavi denizin içine uçar. Suyun yüzünü dalgalandırır. Bir an yüzer. Sonra dibe çöker. Uçurumun başında birbirlerinden ayrı duran birkaç kişi vardır. Vartuhi de bunların arasındadır. Askerlerden biraz uzakta durmaktadır. Döner. Uzaklaşır.

*

Kente dönmekte olanlar bir şey görürler, duraklarlar. Çevresinden geçip yollarına devam ederler. Bu bir şey Stavro'dur. Dizlerinin, ellerinin üstünde sürünerek kente dönmeye çalışmaktadır. Başu kan içindedir. Elbisesleri anlatılamayacak kadar perişandır. Düşer, çabalar, yeniden düşer.

Yolun orta yerinde yatar. Biraz güç bulmaya çalışır. Vartuhi'nin ayakları görünür. Eğilir. Stavro'nun ayağa kalkmasına yardım eder.

Evde, Topuzoğlu ailesi bahçelerinde, asma çardağının altında oturmaktadır. Kötü haberlerle dolu bir mektup almışlardır.

İsak okur : «Başka nereyi arayacağımı bilmiyorum, yeğen. Heryeri aradım. Bu kara yüzlü dünyanın üzerinden silinip gitti »

İsak mektubu bırakır. Aile sessiz oturur.

*

İstanbul'da Vartuhi'nin odasında boğucu bir sıcaklık vardır. «Patronu» kapıdadır.

Patron : «Eğer evlendiysen, başka bir yere git. Burada biz iş yapıyoruz.»

Vartuhi : «Ama o artık burada kalmıyor. Gitti.»

Patron : «Ben kokusunu alıyorum!»

Patron odaya girer. Vartuhi'nin yanından geçer. Küçük odayı bir anlık aramadan sonra elbise dolabının kapısını açar. Dolabın içinde Stavro yatmaktadır. Gözleri tuzığa yakalanmış bir hayvanınki gibi pırıl pırıl parlamaktadır. Ter içindedir. Bir elini arkasına saklamıştır.

Patron : «Şimdi beni dinle. Yarın. Yarın bana bir parça para vereceksin. Üç haftadır metelik vermedin. Yarın! Hı?! Son.»

Çıkıp gider. Kapıyı da arkasından kapar.

Stavro'nun heyecanla seslendiğini işitiriz. «Sszt! Sszt! Vartuhi! Buraya gel.»

Vartuhi yanına gelir. Yere oturur. Stavro onun koluna yapışır. Saklı olan el açığa çıkar. Elinde büyükbaşının kaması vardır.

Stavro : «Ondan korkma. Benim birkaç günüm kaldı. Sabret. Gücümü topluyorum! Gücüm geri geliyor.»

Vartuhi dehşet içinde : «Evet, evet.»

Stavro ona kamayı verir. «Al bunu. Sat. Bana yiyecek getir.»

Vartuhi : «Sevgili... Sevgili küçük çocuk! Niçin evine, ailenin yanına dönmüyorsun??»

Stavro deli gibi : «Haydi. Git. Bana bir parça et getir! Biraz et, biraz ekmek!»

Vartuhi : «Peki, peki. Dinle, öğleden sonra bir parça yürüyecek kadar güçlü hissediyor musun kendini? Güneş pırıl pırıl parlıyor. Öğleden sonra git deniz kenarında otur biraz. Döndüğünde sana bir parça para veririm. Azar azar öderim hepsini. Babama söz verdim. Sana da söz veriyorum.»

Stavro : «Sen aldırma ona! Şimdi benim paraya ihtiyacım yok. Bir elbiseye ihtiyacım var. Mavi bir elbiseye.»

Vartuhi : «Tamam... Bir arkadaşım var... Tanıyorsun... Buraya gelen yaşlı adam. Erkek elbisesi diker ve...»

*

İstanbul'da bir Yunan Ortodoks kilisesi. Ayin sürmektedir. Kilisenin adamları orta yerde toplanmışlardır. Kadınlar yandaki sıralara oturmuşlar. Stavro ile yeğenimiz içeri girerler. Mumları yakarlar. Diğer erkeklerin yanında dururlar. Stavro mavi bir elbise giymiş, kravat takmış ve bıyığını traş etmemiştir. Solgundur ama çok yakışıklı görünmektedir.

Yeğenimiz bıyık altından : «Bu güzel elbiseyi nereden buldun??»

Stavro, yanıt vermez. Delikanlıda yepyeni, muazzam bir değişiklik vardır! Sır vermez! Yeğenimiz dikkatini, burjuva zenginliğinin güzel bir örneğini veren Sinyosoğlu ailesine çevirir. Beş kardeş de orta yaştadırlar. Hepsi de birlikte çalışmaktadırlar. İşte Pazar günü beşi de buradadırlar, elleri karınlarının üzerinde sıra halinde durmaktadırlar. Yanda oturan kadınlar birbirlerinden ayırt edilemeyecek kadar kişilikleri olmayan varlıklardır.

Yeğenimiz, zengin Sinyosoğlu erkeklerini göstererek fısıldar. Stavro Sinyosoğlu kadınlarına bakar. Hepsi de çirkindirler. Sonra ikisi de, Stavro ile yeğenimiz, uzun

burunlu, solgun yüzlü genç bir kadına bakarlar. Bu kadının adı Thomna'dır. Olayın can damarı odur. Stavro kabul anlamında başını sallar.

Sinyosoğlu ailesinin erkekleri yeğenimizin dikkatinin. ve yanındaki genç adamın farkına varmışlardır. Selamlarlar. Yeğenimiz karşılık verir. Sonra Stavro'yu dürtükler. O zaman Stavro mağrur hattâ küstahça bir tavırla selam verir. Thomna Sinyosoğlu, Stavro'ya hayranlıkla bakar. Sonra gözlerini gururla önüne indirir.

*

Aleko Sinyosoğlu'nun oturma odası. Odada Aleko ile dört kardeşi vardır. Bu toplantının konuğu yeğenimizdir. Sıra halinde oturmuşlardır. Kardeşlerin her biri pantolonlarının üst düğmesini açmışlardır, böylece karınlarının rahat etmesini sağlamışlardır. Yaşları belli olmayan iki kadın üzeri bol şekerli lokum sunmakta, şekerin peşinden de tepsî içinde soğuk su dağıtmaktadır'ar.

Tatlı konuşulmasına rağmen «son derece özel» bir sorun üzerinde durulmaktadır.

Yeğenimiz : «Anadolu'nun o parçasının en iyi ailesinin en büyük oğludur. Adlarını işitmişsinizdir : Topuz oğulları.»

Aleko, kızın babası : «Evet, evet, tabii. Yine de bir sorun kalıyor. Oğlanın babası yüklü bir miktar para verebilecek mi?»

Yeğenimiz bir an durakladıktan sonra : «Paradan mı söz ediyorsunuz?»

Aleko : «Konuşulması gerek.»

Yeğenimiz : «Bizim de sorularımız var.»

Aleko : «Ama siz bizim işimizi biliyorsunuz.»

Yeğenimiz : «Ama dört kızınız var. Gerekli paylaştırma durumu var.»

Aleko : «Her biri için yeteri kadar olacak... Şimdi, bana oğlanın ne iş yaptığından söz etmediniz.»

Yeğenimiz : «Evet...»

Yeğenimizin amacı, Thomna'nın, Stavro ile karşılaşmasına kadar durumu idare etmektir. Bütün umudu, bu karşılaşma olduktan sonra dırahoma, karşılıklı maddî durum, iki gencin mutlulukları yanında daha az önemli görünecektir.

Ön pencerede bir takım oğullar, akrabalar Stavro'nun gelmesini beklemektedirler. Ve şimdi...

Oğlanlar : «İşte geldi! Geldi!»

Mutfağın kapısı birden ardına kadar açılır, Sinyosoğlu ailesinin kadınlarının korku dolu, meraklı yüzleri görünür. Aralarında Thomna da vardır.

Sinyosoğlu'larının evlerinin önünde duran bir arabadan oldukça sık giyinmiş bir erkek inmektedir. Stavro arabacıya bahşiş vererek savar. Elinde bir baston vardır.

Şişko kardeşlerin ikisi şimdi pencerededirler. Üzerlerinde büyük etki bırakmış olan Stavro'dan başlarını çevirir, Aleko'ya beğendiklerini gösterir şekilde başlarını sallarlar.

Mutfakta, Thomna'nın annesi, halaları, kendinden küçük kardeşleri Thomna'nın çevresinde telaşlı dolaşmaktadır.

Annesi Anoola yavaşça konuşur : «Vücudun, dik durduğun zaman oldukça iyi.»

Thomna : «Ah, anne, beni asla güzelleştiremeyeceksin. Vazgeç.»

Hala : «Kaşlarını çatmayı bırak... Orada kırıksık olacak...»

Başka bir hala : «Bir an önce evlenmeye bak. Yoksa üst dudağında kıllar çıkacak!»

Kadınlar gülerler.

Aleko'nun sesi : «Thomna!»

Kadınlar hemen susarlar. Thomna kapıya gider.

Thomna : «Efendim, baba.»

Aleko'nun sesi; «Konuğumuz senin kahveni içmek istiyor.» Sonra Stavro'ya : «Kahvenizi nasıl istersiniz?»

Stavro'nun sesi : «Şekersiz.»

Aleko'nun sesi : «İşittin mi?»

Thomna geri dönerek fısıldar : «Çok güçlü bir sesi var.»

Kadınlar kıkırdaşırlar.

Konuk odasında Stavro, varlıklı bir ailenin çocuğu olmanın gerektirdiği bütün kurallara özen göstererek lokum yemektedir.

Stavro : «Çok güzel, çok güzel.»

Aleko : «Bu da erkek kardeşim Seraphim.»

Stavro törelere göre : «Annenizin ellerinden öperim.»

Aleko : «Bu kardeşim Protermos!»

Kızların bazıları mutfak kapısından bakmaktadırlar. Mutfağa dönüp fikirlerini söylerler. Ortallığı bir mırıltı alır.

Stavro : «Annenizin gözlerinden öperim.»

Aleko : «V e bu...» Durur. Birden mutfaktan yana seslenir : «Anoola! Şu kadınları sustur. Birbirimizi işitmiyoruz burada.»

Yüzleri korku dolu kadınlar kapıdan bakar, sonra birbirleriyle işaretleşerek susarlar.

Aleko : «Kadınlar! Tanrı onlara dil vermekle en büyük hatayı yapmış.»

Geleneklere göre hep birden gülerler buna. Bu arada erkekler Stavro'yu takdir etmekte, birbirleriyle işaretleşmektedirler.

Mutfakta kahve hazırlanmıştır. Fincanlara boşaltılır. Fincanlar, tepsiye yerleştirilir. İçeri götürüp dağıtması için tepsi Thomna'nın eline verilir.

Bir kızkardeş : «Yakışıklı, Thomna. Ben iyice baktım. Yakışıklı ah, Thomna!»

Hala : «Parası var mıymış?»

Thomna : «Bilmiyorum.»

Anoola : «O sorunu baban anlar.»

Thomna tepsiyi konuk odasına götürür. Yavaş yavaş Stavro'ya yaklaşır, ikram eder. Bunda iki yanın da birbirlerini incelediklerini belli etmemeleri gerekmektedir. Zaten Stavro erkeklerle önmlü konulardan konuşmaktadır. Thomna gayet ağırbaşlıdır.

Stavro : «Babam mı? Babam çeşitli işler yapmaktadır.»

Aleko : «Doğru doğru, çeşitli işler yapmak akıllıca bir davranıştır.»

Birbirleriyle yakından ilgilenen Thomna ile Stavro hiç bir şey belli etmezler.

Stavro Thomna'nın uzattığı tepside bir fincan alır.
«Biri gider, öteki gelir.»

Thomna, Stavro'ya bakar. Mutfaktan kadınların tatlı gülüşmeleri işitilir. Stavro da Thomna'ya bakar. Thomna dışarı çıkarken babasına anlamlı bir bakış fırlatır... Kabul! Bu arada!

Amcalar, arı gibi vızıldşırlar : «Tamam! Tamam! Ne kadar doğru! Evet... Evet...»

Kadınlar korkuyla beklemektedirler. Thomna mutfaka dönemin en büyük haberiyle girer.

Thomna : «Bıyığı var!»

Ve ağlamaya başlar. Sinir gerginliği.

Anoola : «Thomna, şekerim. Sevgili Thomna, birçok erkeklerin bıyığı vardır.»

Thomna ağlayarak : «Hoşuma gitti, hoşuma gitti!»

Misafir odasında erkekler konuşmaktadırlar.

Stavro masumiyetle : «Thomna mıydı?»

Amcalar : «Evet... Evet...»

Hepsi, Thomna'nın Stavro üzerinde nasıl bir etki bıraktığını anlamak için delikanlıya bakarlardı.

Stavro memnun, hatta şaşılacak kadar memnun görünmektedir. «Oh!... Oh!... Oh!...»

Aleko, yeğenimize belli belirsiz başını sallayarak Stavro'yu beğendiğini anlatır. Artık durum anlaşılmıştır. Bunu herkes bilir. Genel bir mırıltı alır ortalığı.

Aleko : «Belli babanızın buraya iş için geldiği bir gün, karşılıklı birer fincan kahve içeriz. Ve...»

Aleko birdenbire para konusunu hiçe saymaya başlamıştır. Kolunu içtenlikle Stavro'nun omuzuna atar.

Aleko : «Sonunda bir oğlum da olacak!»

Gülüşmeler.

*

Evde iyi haberlerle dolu bir mektup açılmıştır.

Vasso : «Bakın! Bakın! Kızın resmi!»

Hepsi görmek için atılırlar. Uzun bir bakış.

İsak, elinden geleni yapar : «Herhalde dünyanın en iyi yemek pişiren kadınıdır.»

Hala : «Derler ki uzun burun fazilet timsalidir.»

Yaşlı amca : «Böyle bir burunla fazilet kaçınılmaz bir şeydir.»

Vasso : «Paraları var ama. Dinleyin şunu; Okur : «Çalışmakta olduğum işi bırakmamda ısrar ettiler. ve...»

Vasso susar. Kuşkuyla : «Acaba çalıştığı işi onlara söylemiş midir??? Hayır!» Okumayı sürdürür : «Ve böylece başka ne yapabilirdim ki? Onların şirketinde önerilen işi kabul ettim!»

*

Sinyosoğlu Halı Ticarethanesi'nin büyük bir şirket olduğu ilk bakışta belli olmaktadır. Yeğenimizin ki gibi bu ticarethanede kemerli, uzun bir sokaktadır. Yumuşak, kurşuni renkli gün ışığı çeşitli ticarî iş yerlerine süzül-mektedir. Dükkânın önünde Stavro yine redingot ceketi, kravatıyla örnek bir iş adamı edasıyla durmaktadır.

Dükkanın gerisinde yeğenimizle, kardeşler hararetili bir tartışmaya dalmışlardır. Stavro onların konuşmalarını işitmez.

Bir fakir yaklaşır. Stavro'dan para dilenir. Stavro aldırış etmez. Fakir dönüp uzaklaşırken Stavro adamın ayakkabılarına dikkat eder. Bunlar, köyünün dışında, çok zaman önce bir dilenciye verdiği kendi ayakkabılarıdır.

Stavro başını kaldırıp bakar. Gerçekten bu Ohannes'tir. Zavallı, açlığın, hastalığın, bitkinliğin son aşamasındadır. Ohannes bir dükkânın vitrinine bir an için dayanır. Bu Sinyosoğlu Halı Ticarethanesi'nin bitişiğindeki dükkânın vitrinidir. Dükkânın kapıcısı dışarı çıkar. Ohannes'i kovar. Stavro Ohannese yetişir. Ohannes, Stavro'nun da düşman olduğunu sanarak siner, koluyla başını kapatır. Stavro, onun başını yavaşça kaldırır.

Stavro : «Beni hatırlamadın mı???» Ohannes'in ayakkabılarını işaret eder. «Bunlar benim ayakkabılarımlar!!!»

Ohannes kendinden geçmiş bir halde : «Ha! Evet... Evet, hatırladım.»

Ve o zaman Stavro'nun benliğini anlayamadığı bir duygu kaplar. Ohannes'e sanki oğlan dünyada tek dostuymuş gibi sevgiyle, muhabbetle sarılır.

Stavro fısıldar : «Buraya kadar gelebildin... Allah!» Yaklaşır. Tutkulu bir sesle sır verir gibi : «Gördün ya! Oraya gideceğiz!»

Ohannes : «Bilmiyorum. Ben de öyle düşünürdüm. Ama...»

Ohannes'i bir öksürük nöbeti tutar. Bu arada özür diler gibi gülümser.

Stavro : «Vazgeçme! Artık cesaretini yitirecek zaman değil! Şimdi sadece açsın. Aç mısın?»

Ohannes gülümser, kibarca, yorgun yorgun : «Ben hep açım.»

Stavro : «Gel.»

Ohannes'in elini tutar. Onu götürür. Birkaç dakika sonra bir lokantadadırlar.

Stavro : «Ye, ye! Param var. Başka?» Buyruk verir gibi seslenir : «Garson! Bunlardan bir daha getir. Hemen ve ekmek.» Sonra öne doğru eğilip fısıldar : «Gömleğinin içine bir parça ekmek koy. Al! Al! Haydi! Sonra ihtiyacın olacak. Kimse bakmıyor.» Sonra daha içten olarak : «Bu dünyada kendi başının çaresine bakmalısın. Kötü günlerim sadece ben... Neyse! İnsanın elinde değil. İnsanlar fırsatlardan yararlanmasını bilmeli. Örneğin sen! Daima gülümsersin. İnsanlar... Böyle konuştuğum için beni bağışla... İnsanlar bunu bir zayıflık işareti olarak görüyorlar. Şimdi, birden, insanlar bana karşı daha saygılı davranmaya başladı. Sen bile... Tamam mı? Bana daha çok saygı duyuyorsun. Öyle değil mi? Hı?»

*

Sinyosoğlu kardeşler mağazasının arka yanındaki büroda beş kardeş, yeğenimiz ve Stavro toplanmışlardır.

Aleko : «Kararımı verdim. Kızım size beş yüz lirayla gelecek.»

Stavro : «Kabul edemem.»

Genel bir şaşkınlık. Delikanlı kesin bir şekilde, hattâ bir parça küstahça konuşmuştur. Şaşırان Aleko, sabırlı, anlayışlı olmak için elinden geleni yapar.

Aleko : «Neden, oğlum, neden? Ne istiyorsun?»

Stavro'dan ses çıkmaz...

Hepsi gülmeye başlarlar. Tabii yeğenimiz hariç. Ama onun itirazları şaşkınlık, kahkahalar arasında yiter.

Aleko delikanlıyı süzer : «Sende anlayamadığım bir yan var.» Korku dolu bir iki dakika geçer : «Senin dediğin olsun. Tamam mı?»

Stavro : «Tamam.»

Aleko : «O halde gülümse. Sen hiç gülmez misin?»

Stavro gülümser. Diğerleri gülerler. Toplantı sona erer. Aleko Stavro'ya yaklaşır. Onunla kolkola dışarı çıkar. Diğerleri onu izlerler.

Aleko : «Peki ne zaman olacak? İki ay sonra?»

Stavro : «Ne kadar çabuk olursa o kadar iyi.»

Aleko : «O halde iki ay sonra! İyi! Küçük bir şey daha var... Bizim anlayışımıza göre senin bizimle, burada yaşamın gerek. Kızımızı bizden uzaklaştırmayacaksınız.»

Stavro duraksamadan yanıt verir : «Kızınızı sizden uzaklaştırmayacağım.»

Birkaç hafta sonra. Sinyosoğlu'larının evinde Thonna'nın üzerinde altı tane küçük kahve fincanı bulunan tepsiyle mutfaktan çıktığı görülür. Kahve masasına gider. Tepsiyi üzerine bırakır.

Pazar günü, öğleden sonradır. Henüz yemek yenmiştir. Stavro ile beş erkek kardeş kahve masasının başında, yedikleri yemekle başları dönmüş oturmaktadırlar. Geleneklere göre erkeklerden çok daha az yemek yiyen kadınlar mutfakta bulaşık yıkamakta, ortalığı temizlemektedirler.

Aleko içini çeker : «Ah... Ah...»

«Diğer kardeşler : «Ah, ah... ah...»

Aleko : «Çok fazla. Çok fazla yemek yedim.»

Diğer kardeşler : «Çok fazla, çok fazla!»

İç çekişler. Sonra teker teker, pantolonlarının üst düğmelerini açarlar. Böylece midelerini rahatlatırlar.

Aleko : «Bu kadınlara masaya fazla yemek koymayın diye söylüyorum hep. Dinlemiyorlar.»

Birdenbire Thomna'yı yakalar. Onu, odanın uzak köşesine, kocaman bir koltuğun üstüne çeker. Aleko koltuğun içine gömülür. Kızını da kucağına oturtur. Thomna başını onun omuzuna kor. Aleko ona içtenlikle sarılır.

Thomna'nın yüzünden bir şey belli olmaz.

Aleko : «Demek bir hafta daha kaldı. Sonra kızım elden gidiyor.» Thomna yüzünü babasının omuzuna gömer. «Mutlu musun?»

Thomna : «Baba, korkuyorum!»

Aleko : «Tabii korkacaksın. Ama ondan hoşlanıyorsun değil mi?»

Thomna : «Ah, evet... Ama o kadar esrarengiz bir kişi ki!»

Aleko : «Belki o da korkuyordur. Yalnızken seninle ne konuşuyor?»

Thomna : «Hiç bir şey.»

Aleko : «Hiç bir şey mi?»

Thomna : «Sonra biz hiç yalnız kalmıyoruz ki!»

Aleko : «Pekala. Sana izin veriyorum. Yalnızca dikkatli ol.»

Thomna : «Dikkatli olacak bir şey yok. Orada oturup boşluğa bakıyor. Evet, diyor, hayır, diyor. Sanki bir sırrı var gibi.»

Aleko : «Seninle hiç konuşmadı mı?»

Thomna : «Hiç konuşmadı. Evet, bir kere konuştu. Bir kitaptan resimler gösterdi.»

Aleko : «Resimler mi?»

Thomna : «Amerika'da bir kentin resmi. Çok yüksek binalar. Bana resimleri anlattı. Ne kadar yüksek olduklarını söyledi. Sanki kendisi orada bulunmuş gibi.»

Aleko : «Ya, demek...»

Thomna : «Bir zamanlar oraya gitmeyi düşündüğünü söyledi. Ne diyeceğimi bilemedim.»

Aleko : «Bütün gençlerin bir hülyası vardır. Bir zamanlar ben de aynı hülyaları kurardım. Yepyeni bir ülkeye gidip hayata yeniden başlamayı kurardım. Ama insanlar parasız oldukları zaman başka, paralı oldukları zaman başka düşünürler.»

Thomna : «Oh, baba, isterdim ki, o daha çok..»

Thomna babasını öper. Gözleri yaşlarla doludur.

Aleko : «Hiç kimse baban gibi olamaz!» Birlikte gü-lüşürler. «Ona herşeyi unutturacağız. Ben ona para vereceğim. Sen de çocuk. Annen de onu besleyecek. Böylece büyüyecek, erkek olacak!!!»

Thomna : «Oh, baba, evet, baba, evet... Oh, şimdi kendimi daha iyi hissediyorum.»

Aleko onu kendine daha çok çeker. Fısıldar : «Bugün öğleden sonra ikinize küçük bir sürprizim var. Göreceksin!» Aleko, Stavro'ya doğru bakar. «Bak! Bak şuna! Görüyorsun!»

Stavro pantolonun üst düğmesini açmaktadır. Birden Aleko ile Thomna'nın kendisine baktığını anlar. Derhal düğmesini ilikler. Aleko ile Thomna gülerler. Thomna babasına sevgiyle yeniden sarılır.

Aleko : «Haydi, haydi! Ayıp değil. Mideni rahatlandır. Çok doğal bir şey bu.»

Stavro şaşırmıştır : «Olmaz» diye başını sallar.

Kardeşlerden biri : «Utangaç.»

Hepsi gülerler. Anoola olanları anlamak için mut-
faktan çıkar.

Aleko : «Anoola! Bu akşam yemek yok! Yarına ka-
dar yemek yemeyeceğim.»

Anoola : «Birkaç saate kadar fikrini değiştirirsin.»

Kardeşlerden biri : «Belki de bir saate kadar.» Kar-
deşler hep birlikte gülerler.

Aleko : «Bugün gözüm tekrar yemek görmek istemi-
yor! Tamam!»

En küçük kızkardeş, on üç yaşındaki Katie, Stavro'-
ya bir takım resimler göstermektedir.

Aleko : «Katie, ne gösteriyorsun ona?»

Katie : «Adanın resimlerini.»

Aleko : «Evet, ada. Orada çok güzel bir yerimiz var,
oğlum. Bu yaz oraya gideceğiz. İki tane eşeğimiz var.
Onları yükler, pikniğe gideriz.»

Anoola : «Daha şimdiden yiyecekten söz etmeye baş-
ladı.»

Aleko : «Yaza kadar ben yediğim yemeği çoktan
eritirim. Evet, orada pikniğe çıkılacak çok güzel yerler
var.» Anoola bir şey söyler. «Ne? Ha. Anoola böceklerden
nefret eder.» Anoola iğrenir gibi bir ses çıkarır. «Pekala,
biz de verandada yaparız pikniğimizi. Tel kaplıdır. Ora-
da karşılıklı oturacağız, Stavro. Bize hizmet edecek bol
bol kadın var. Ve bekleriz. Yıllar geçer.» Anocla bir şey
söyler. «Ne? Ha. Sadece dokuz ay var diyorsun. Ne kadar
olursa olsun bekleyeceğiz. Dokuz ay olsun, on ay olsun,
bir oğlan olsun da. Bir oğlan. Sonra ikincisi. Önce iki
tane oğlan. Ondan sonrası beni ilgilendirmez.» Yine
Anoola. «Ne? Biliyorum, insan bunu ısmarlayamaz. Ama
kim bilir? Stavro'ya : «Ama bana önce iki oğlan ver.
Ben de sana işimi vereceğim. Herşeyi! Yani kendi hisse-
mi demek istiyorum. İşin içinde kardeşlerim de var tabii

Ama herkes için yeteri kadar var. Bana yalnızca iki oğlan ver. Ondan sonra da yılların geçmesini bekle. Kışları burada, yazları adada. Stavro bir gün bakarsın ki en büyük oğlun sana 'baba' diye sesleniyor. 'Bir kız buldum. Evlenmek istiyorum.' Sen de soracaksın : 'Ne kadar parası var? Ne kadar drahoma getirecek?» Hepsi gülerler. «Sen gittikçe şişmanlayacak, Thomna'nın da Anoola gibi bazı yerleri genişleyecek.» Anoola tavuk gibi sesler çıkarır. «Pekala Anoola. Neresi olduğunu söylemedim zaten. Yılların geçmesini izle! Sen yaşlanacaksın, ben yaşlanacağım. Burada yan yana oturacağız. Yemek yiyeceğiz. İçeceğiz. Mutfakta kadınlar, 'vızzzzzzz' konuşacaklar Uyanacağız. Karşılıklı tavla oynayacağız. Çocuklarımız, torunlarımız çevremizde olacaklar.» Aleko içini çeker. «Ah, ah, ah...»

Hepsi iç çekerler. : «Ah, ah, ah...»

Aleko : «Yalnızca seninle ben konuşacağız, Stavro. Çünkü ben kadınlarıma erkeklere saygı göstermelerini öğrettim. Sen konuştuğun zaman herkes susacak. Ben konuştuğum zaman sen bile susacaksın. Öldüğümüz zaman da gerektiği gibi öleceğiz! Çevremiz bize bakan kadınlarla dolu olacak! Sen ne diyorsun buna?»

Stavro'nun gözleri yarı kapalıdır ama bu gözler nemlidir. Bu ailenin içtenliği, yakınlığı ona dokunmuştur. Thomna onu korkuyla izlemektedir.

Stavro yavaşça : «Böyle birşeyi bütün erkekler ister.»

Kızlar girer içeri. Mutfakta işleri bitmiştir. Aleko birden yerinden kalkar.

Aleko : «Haydi bakalım. Kalkın, Hepiniz ayağa kalkın. Size birşey göstereceğim. Gel, gel, Stavro. Herkes gelsin!»

Genel bir mırıldanma olur. Kızlar yavaşça şarkı söylemektedir. Diğerleri katılırlar. Topluluk, Aleko'nun peşine takılır.

Topluluk, Aleko önde olmak üzere, kimisi şarkı söyleyerek, kimisi mırıldanarak Sinyosoğlu apartmanından çıkarlar.

Aleko'nun peşinden giderlerken, Thomna, kendisi için oldukça cesurane bir davranışta bulunur. Kolunu, Stavro'nun beline atar. Aleko merdivenlerden çıkar.

Stavro : «Kim oturuyor burda?»

Thomna bilmez. O da şarkı söylemektedir. Kendisinin de bilmediğini işaret eder. Yukardaki sahanlıkta Aleko cebinden bir anahtar çıkarır. Önündeki kapıyı açar. Kapıyı ardına kadar açar. Yüzünde geniş bir tebessümle seslenir.

Aleko : «Stavro! Buraya gel!» Döner. Delikanlıya bir anahtar verir : «Gir içeri, senindir! Thomna! Haydi!»

Hediye apartman katı baştan başa döşenmiştir. Oturmaya hazır durumdadır. Gerçekte gerektiğinden fazla rahat, tıklım tıklım doldurmuş bir havası vardır bu yerin. Anoola ile kızlar burasını döşemek için haftalardan beri çalışmışlardır.

Olaylar, Stavro'yu her an daha zor durumda bırakmaktadır.

Bu Thomna için de bir sürprizdir. Gözleri yaşlarla dolu, döner, babasının boynuna sarılır. O anda her kafadan bir ses çıkmaktadır. Katie ağlamaktadır. Amcalar gülmekte, eşyayı incelemektedirler. Anoola Stavro'nun yanına koşar.

Anoola : «Buna bak... Bu... Babamındı... Öldüğü zaman.»

Stavro : «Ne?»

Aleko : «Buradaki herşey daha önce ölen birine aittir! Anoola ne söylemek istiyor bilmem. Sen ona aldırma.»

Thomna : «Baba...»

Thomna babasına yaklaşır. Kulağına fısıldar.

Aleko : «Evet, hayatım?»

Thomna : «Ah babacığım, teşekkür ederim. Ama ne olur, şimdi herkesi çıkar buradan. Onun bunu nasıl karışladığını anlamak istiyorum.»

Stavro ile Katie, kapıdan yatak odasına bakmaktadır. Katie karşı cinsle ilk tanışmasını yapmaktadır.

Katie : «A, burası yatak odası.»

Stavro : «Evet.»

Katie kıpkırmızı kesilir. Uzaktan babasının sesini işitmektedir. Apartmanın kapısında Aleko ailesini bir araya toplayıp onları dışarı çıkarmaktadır.

Aleko : «Katie, gel şimdi. Stavro'yu rahatsız etmekten vazgeç» Sonra ötekilere döner. «Haydi, haydi çıkın.»

Çıkarken, Katie, Aleko'ya fısıldar.

Katie : «Stavro beni seviyor.»

Katie dışarı çıkar. Aleko, Thomna'ya anlayışlı bir nazarla bakar. Sonra çıkar. Kapı peşinden kapanır. Thomna kapıya gider. Kilitler. Sonra yatak odasına doğru yürür.

Stavro yatak odasının penceresi önünde durmaktadır. Pencereden güneş ışıkları süzölmektedir. Thomna yavaşça müstakbel kocasına yaklaşır. Yüzüne bakar. İlk kez yalnız kalmaktadırlar. Thomna ona istediği gibi dosdoğru bakmakta, ilk olarak ona bu kadar yakın durmaktadır. Stavro'ya Sinyosoğullarının yakınlığı, cömertliği çok dokunmuştur.

Thomna yumuşak bir sesle : «Stavro.»

Stavro : «Çok iyi bir ailen var. Baban bir kral. Bir kral.»

Thomna : «Ama bazan düşünüyorum da, ailede çok kız var. Tanrım beni bağışlasın, bazan kızkardeşlerimin erkek olmalarını istedim.»

Thomna sinirli bir sesle güler.

Stavro : «Aileni seviyorum.»

Thomna bütün cesaretini toplayarak : «Beni seviyor musun?»

Stavro : «Evet.»

Thomna : «Sevmeseydin söyler miydin?»

Soru o kadar yalın, o kadar dürüst bir şekilde sorulmuştur ki Stavro doğruyu söylemekten başka çare bulmaz.

Stavro : «Hayır... Söylerdim.»

Biraz durduktan sonra Thomna : «Öyleyse...»

Stavro : Ama senden hoşlanıyorum.»

Thomna yine cesaretle : «Bir kocanın, karısını seveceği şekilde mi?»

Stavro : «Şey...»

Thomna : «Üzgünüm. Böyle bir soruya yanıt veremezsin.»

Garip bir sessizlik.

Stavro : «Gidelim mi?»

Thomna hemen : «Hayır, burada kalalım. Seninle hiç yalnız kalıp konuşmadım.»

Stavro : «A, evet. Konuştuk.»

Thomna : «Öyle diyorsun ama, ne zaman konuştuk?»

Stavro : «Çeşitli zamanlarda.»

Thomna : «Evet, tabii.»

Bir sessizlik.

Stavro : «Evet, Thomna?»

Thomna : «Bana söylemek istediğın birşey var mı?»

Stavro : «Hayır.»

Thomna : «Çok rica ederim, şimdi söylediklerim seni üzmesin. Çoğu zaman senin bir derdin, söylemek istemediğın bir sırrın olduğunu hisset...»

Stavro : «Hayır, hayır. Yok böyle birşey.»

Thomna : «Bana herhangi birşey anlatmanı beklemiyorum. Söylemek istemediğın birşeyi söylemeni istemiyorum. Herşeyin senin istediğın gibi olmasını istiyorum. İşitiyor musun?»

Stavro : «Evet, Thomna.»

Thomna : «Keşke güzel olsaydım.»

Stavro : «Bunun için üzülme.»

Thomna : «Ama iyi bir kızım ben. Göreceksin. İyi bir kızım. Yalnızca bana ne istediğini söyle. Ne derssen yapacağım.»

Stavro : «Evet, Thomna. Ağlama Thomna, ağlama.»

Birden Stavro kendinden geçer gibi olur.

Stavro sert bir sesle : «Ağlama, Thomna. Ağlamayı bırak.»

Thomna : «Bıraktım... Evet... Evet... Bıraktım.»

Stavro : «Ne var?»

Thomna : «Korkuyorum.»

Stavro : «Neden?»

Thomna : «Senin hiç konuşmamandan. Birşey söyle.»

Thomna elinde olmadan bağırmaya başlar.

Thomna : «Birşey söyle! Birşey söyle! Birşey söyle, birşey, birşey!»

Thomna kendine gelir. Yada öyle görünür.

Thomna : «Özür dilerim. Bu sabah o kadar sinirliydim ki. Dün gece bir rüya gördüm. Anlatayım mı?»

Stavro : «İstiyorsan anlat.»

Thomna yine sinirlenir : «Dinlemek istiyor musun, istemiyor musun? Dün gece bir rüya gördüm. Anlatayım istiyor musun?»

Stavro : «Bir bardak su içer misin?»

Thomna . «Hayır.» Yine kendine gelir. «Ah, kendi kendimden utanıyorum. Utanıyorum... Aptal, aptal... Davranışım... Çocuk gibi... Oysa senden üç yaş büyüğüm Sana bunu söylememişlerdir.»

Stavro : «Hiç farketmez.»

Thomna : «Rüyamda bir çocuğumuz oldu. Tıpkı sana benziyordu. Kıvrırcık kahverengi saçlar, o kadar yumuşak, ensesi seninki gibi dümdüz ve mağrur. Bebek açtı. Doyurmak için göğsümü açtım. Bebek de ağzını açıp yaklaştı... Ama süt gelmiyordu göğsümden. Sütüm yoktu. Bebek durmadan emiyordu. Emiyordu...»

Stavro : «Üzülme, sütün olacak.»

Thomna : «Gerisini anlatmamı istiyor musun bilmem?»

Şimdi oldukça üzgün olan Stavro : «Elbette istiyorum, anlat.»

Thomna sinirli sinirli gülerek : «Bir parça başını çevir... Bebeğin dişleri vardı. Dişler canımı yakıyordu. Bebek senmişsin. Yani bebek sendin. Geri çekildin, bana düş kırıklığıyla baktın. Sonra uzaklaşıp gittin. Bir daha da seni görmedim.»

Stavro : «Oh.»

Thomna : «Rüyaya inanır mısın?»

Stavro : «Evet.»

Stavro gerçekte bunu söylemek istemiyordu. Soru ona pek ani ve çabuk sorulmuştu. Yanıtı da aynı şekilde düşünmeden, kendiliğinden çıkmıştı. O anda bütün benliği Thomna ile doluydu.

Thomna kendinde konuşacak gücü bulamaz. O zaman...

Thomna : «Stavro? Stavro? Ne dedin? Stavro?»

Thomna bu soruyu sormaya korkuyordu ama sorması gerektiğini de biliyordu.

Ancak şimdi nasıl bir açık verdiğinin ayırındadır. O anda nasıl bir kişi olduğunun ve ne yaptığının anlaşılmasıyla adeta şaşkına dönmüştür.

Thomna : «Stavro...»

Stavro : «Bunu... Bunu yaptım... Çünkü...» Sürdüremez. «Kendini şanslı say. Beni tekrar görmeyeceksin.»

Thomna : «Stavro...»

Stavro : «Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmek için gerekli bilet parası yüz on lira.»

Thomna : «Ameri? Amerika mı?»

Stavro : «İlk vapurla.»

Thomna : «Anlamıyorum.» Sonra anlamaya başlar. «Oh... Amerika?»

Stavro : «Evet.»

Thomna : «Ve sen...»

Stavro : «Evet.»

Thomna : «Oh.» Bir an konuşamaz. Sonra, «Hala anlamıyorum. O kadar çok istedin ki...»

Stavro : «Anlayabilmek için benim gibi biri olman gerek.»

Thomna : «Şimdi ne yapacaksın?»

Stavro : «Bilmiyorum. Umurumda değil. Birşey yapacağım.»

Thomna ona yaklaşır.

Thomna yalvarır gibi : «Eğer paramızı alıp Amerika'ya gitmek istiyorsan...»

Stavro : «Hayır, istemiyorum.»

Thomna : «Ben seninim. Neyim varsa senin.»

Stavro kulaklarına inanamaz.

Stavro : «Nasıl böyle konuşabiliyorsun?»

Thomna : «Sensiz yaşayamam.» Stavro'ya sevgiyle içtenlikle bakar. «Keşke senin için daha güzel bir kadın olsaydım.»

Stavro : «Kişi nasıl böyle olabilir?»

Sonunda Thomna'yı düşünür.

Stavro : «Bana güvenme, Thomna. Kendi mutluluğun için bana güvenme.»

Thomna : «Herşeyim sensin.»

Stavro başını önüne eğerek : «Bana güvenme.»

Şimdi, ilk kez olarak Thomna, kendiliğinden Stavro'ya yaklaşır.

Thomna : «Ama Stavro, ruhum, herşey düzelecek Babam öyle söyledi! Bir hastalık gibi geçip düzelecek Çocuklarımız olduktan sonra değişeceksin. Aynı şekilde hissetmiyeceksin kendini. Nasıl hissedersin?» Stavro'da bir değişiklik görür. Devam eder : «Ne oldu? Ne oldu?» Yanıt yok. «Stavro, geçecek biliyorum. Buna güveniyorum.»

Stavro : «Güvenme.»

Bir duraklama. Delikanlının susuşunda kişi dehşete düşürecek bir durum vardır. Birden yerinden kalkar. Karpıya doğru gider. Thomna seslenir : «Nereye gidiyorsun?»

Stavro durur. Bekler. Ama yine konuşmaz.

Thomna : «Bir yıl. Bir yıl bekle. O zaman yine istersen...»

Sessizlik. Yanıt yok. Stavro tamamıyla kabuğuna çekilmiştir.

Thomna : «Pekala. Kararı sen vereceksin. Ben babama hiçbir şey söylemeyeceğim. Bekleyeceğim.»

Stavro çıkar. Thomna orada, evlerinde yalnız başına oturur.

5

Ertesi gün, Sinyosoğlu Halı Mağazasında bir uğraş vardır. Bay Aratoon Kebabyan, Amerika'nın en büyük halı alıcılarından biri, mevsimlik alış verişini yapmak için İstanbul'a gelmiştir. Sinyosoğlu kardeşlerin işi, çoğu Amerika'dan gelen böyle bir avuç alıcının keyfine bağlıdır. Herşey onların ilgisini kazanmak için yapılır.

Stavro ile birkaç hamal bir Sarouk halısını getir-mektedirler. Stavro sinirli ve sessizdir. Hamallardan biri onu azarlar.

Aleko : «Haydi, haydi, elinizi çabuk tutun.» Bay Arotoon Kebabyan'a döner. «Dokuza on iki, dokuz tane Sorouk halısını sizin için ayırdım. İsterseniz sorun! Çocuklar, çocuklar!»

Hamallar mırıldanırlar : «Evet, efendim.»

Aleko : «Mağazanın arkasında. Tıpkı tavuğun altındaki yumurtalar gibi.»

Stavro ile hamalların açmaya çalıştıkları halının ucunu yakalar. Bay Aratoon Kebabyan'ın bir kıral gibi başında hasır şapkasıyla oturduğu koltuğa doğru çeker. Bay Aratoon'un yanındaki küçük masanın üstünde şe-

kerlemelere, bir nargile ile ara sıra bir iki nefes çektiği bir pipo durmaktadır. Yetmiş iki yaşlarındadır ama daha genç görünmektedir... Yalnızca sabahları yaşını olduğu gibi belli etmektedir. Parmaklarının arasında durmadan çektiği bir tesbih vardır. Son derece sık giyinmiştir.

Aleko : «Siz halıları benden daha iyi bilirsiniz. Bu parçalar gibisini görmediğinizi de bilirsiniz! İşte! Elleyin! Elleyin!»

Birdenbire Aleko taktiğini değiştirir. Sarouk halısını ucundan tutarak, Stavro ile hamallarının yardımıyla Bayan Kebabyan'a doğru çeker.

Aleko : «Bayan Kebabyan, rica ederim şu halıya bir dokununuz.»

Aratoon : «O halıdan hiçbir şey anlamaz.»

Aleko : «Yalnızca onun zevki için Dokununuz!» Sert bir tavırla Stavro'ya döner. «Stavro, Allah rızası için dal-dığın uykudan uyan da şu halıyı getir. Bugün nen var senin?»

Sophia : «Rica ederim zahmet etmeyin. Ben halılardan hiç hoşlanmam.»

Bayan Kebabyan halılardan hoşlanmadığına göre, Aleko ona Stavro'yu getirir.

Aleko : «Bayan Kebabyan, size geleceğin kralını takdim edebilir miyim? Bir gün, bütün bunlar onun olacak. Stavro Topuzoğlu, müstakbel damadım. Gel, Stavro, Bayan Kebabyan'ın elini öp.»

Sophia Kebabyan kırk dört yaşlarında, esmer, ince yapılı, hayat dolu, zarif bir kadındır. Gizlice içki içenlere has renkli bir cildi vardır. Stavro'nun perişanlığını görür.

Sophia : «Elimi öpmek zorunda değilsin, delikanlı»

Aleko : «Oh, elbette, elbette. Amerika'da böyle yapmazlar. Ona Amerika'da nasıl davrandıklarını gösterin,

Bayan Kebabyan. Bu oğlanın bütün hülyasının Amerika olduğunu söylersem bana inanın.»

Sophia : «Bay Sinyosoğlu, bana satmayın, kocama satın.»

Stavro kadından hoşlanır. Kadının karakteri kendisinininkine uymaktadır. Aleko huzursuz bir kahkaha atar. O, 'kendisine karşı koyan' kadınlara alışık değildir.

Sophia, Aleko ile konuşmayı sürdürür : «Kocam halı alacak. Baştan size bir parça işkence etmek istiyor.»

İçki tepsisi dolatılır. Aratoon endişeyle karısının içki alıp almayacağına bakar.

Sophia : «Oh, hayır, hayır, teşekkür ederim, istemem.»

Aleko : «Amerika'da nasıl olduğunu gösterin ona. Haydi!»

Sophia : «Pekala...»

Elini uzatır. Stavro eli özenle tutar.

Sophia : «Hayır öyle değil. Sıkı tut. Tamam! Şimdi salla. Böyle!»

Stavro : «Böyle mi yaparsınız? Amerika'da? Yani erkekler kadınlara böyle mi yapar demek istiyorum?»

Sophia : «Elbette.»

Aleko, kadının Stavro'dan hoşlanmasına memnun : «Bütün hülyası... Amerika'ya gitmek. Bir düşünün!»

Sophia : «Evet... Çok kişi başarmıştır bunu!»

Aleko : «Ama bunun gibi bir çocuk değil.»

Stavro nerdeyse kendini yitirecek durumdadır. Sophia bunun ayırdına varır. O anda Aleko arkasında birşey hisseder. Döner. Kapıdan çıkmak üzere olan Aratoon'a doğru seyirtir.

Aleko : «Aratoon! Nereye gidiyorsunuz?»

Aratoon : «Yemek vakti geldi. Midemin saatidir.»

Stavro, Sophia'ya yavaşça : «Siz Amerikalı mı sını-
nız?»

Daha önce hayatında bağımsız, okumuş bir kadın görmemiştir. Kadını inceler. Giyinişi, tavırları, duruşu, kokusu onu büyüler adeta. Kadın onun için AMERİKA'-lıdır.

Sophia : «Evet, ben burada doğdum. Ama Bay Kebabyan, yirmi beş yıl önce, evlendiğimiz zaman beni Amerika'ya götürdü. Ve ben...»

Kadın yüzündeki tülü kaldırır. Stavro'ya bakar. Stavro ona.

Aratoon : «Sophia, geliyor musun?»

Sophia : «Hayır, gelmiyorum.»

Aleko : «Gelmelisiniz. Abdullah'da bizi bekliyorlar. Şef garsonla kendim konuştum. Bay ve Bayan Kebabyan'dan söz edince yüzünün aldığı şekli görmeliydiniz.» Aratoon'a döner. «İstedığınız herşey hazır. Bayan Kebabyan'da gelmeli!» Bayan Kebabyan'a : «Zayıflıyorsunuz.»

Aratoon : «Yemek yemiyor. Bir KADIN'la evlendim-di. Şimdi bak şu hale.»

Sophia : «Aç olmadığım zaman yemek yemekten hoşlanmam.»

Stavro ona gülümser... Kendisi gibi bir asi.

Aratoon : «Görüyorsun ya, bana nasıl karşı geliyor! Onu mahvettiler. Amerikan vatandaşı olduğu gün... Mahvoldu!» Karısına : «Amerika Bağımsızlık Bildirisi yalnızca siyasi bir oyundu! Yalnızca! Kadınlar için değil!» Yine Aleko'ya : «Gel. Umut yok!» Karısına : «Arabayı bırakıyorum.»

Bay Kebabyan dışarı çıkar.

Sophia çarşıda alış veriş yapmıştır. Birkaç paketi vardır.

Stavro : «Paketlerinizi otele götürmeme izin verir misiniz?»

Sophia : «A, evet, evet, teşekkür ederim.»

Sophia ile Stavro Pera Palas otelindeki Kebabyanlara ait daireye girerler. Sophia, yepyeni bir maceranın başlayacağı hissiyle heyecanlıdır. Dünyayı görmüş, tanımış, neşeli bir kadın rolü oynamaktadır. Onları Alman hizmetçi kız karşılar.

Sophia : «Bertha, bana bay...?»

Stavro : «Topuzoğlu.»

Sophia : «Yemek getir.»

Stavro : «Hayır, zahmet etmeyin.»

Sophia : «Bertha!»

Stavro : «Çok zahmet ediyorsunuz.»

Sophia : «Ne zahmeti canım.»

Stavro : «Aç olmadığım zaman yemek yemekten hoşlanmam.»

Sophia : «Evet, bütün Rumlara birşeyi iki kez redetmeleri öğretilir. Üç kez karşı koymazsan sözüne inanmam. Sana ne ısmarlayayım? Bana karşı çok nazik davranırsın.»

Stavro : «Hiçbir şey... Hiçbir şey.»

Ama Stavro oradan gitmek için hiçbir davranışta bulunmaz. Bertha arka yanda bir bavulun içindekileri düzeltmekle uğraşır.

Stavro : «O kocaman bir dolap? Koskoca bir dolap. Sizinle birlikte seyahat ediyor ha? Bir...»

Sophia : «Evet. Bertha gösterir misin?»

Stavro dolap şeklindeki kocaman bavula bakmaya gider.

Stavro : «Amerika Amerika.»

Sophia gülümser. Delikanlı bavulun önünde diz çöker.

Sophia : «Ve burası, görüyor musun, ayakkabılar için.»

Stavro : «Yanınızda Amerika'dan getirdiğiniz hiç dergi var mı? Resimler? Gazeteler..?»

Sophia : «Evet, var. Bakmak ister misin?»

Stavro gülümser, başını sallar.

Stavro : «Bakabilir miyim?»

*

Çok sonra. Sophia yatak odasındadır. Yatağa uzanmış, içki içmektedir. İçeri Bertha girer.

Sophia fısıldar : «Bertha.»

Bertha : «Efendim, bayan Kebabyan.»

Sophia : «Hala burada mı?»

Bertha : «Evet, bayan Kebabyan.»

Sophia kalkar. Yatak odasıyla, oturma salonu arasındaki kapıya gider. Dikkatle açar. Stavro yere oturmuş hala dergilere, gazetelere bakmaktadır. O anda bay Aratoon'un hasır şapkalarından birini görür. Parmaklarının ucuna basarak şapkaya yaklaşır. Giyer. Aynada kendisine bakar. Göz kırpar.

Delikanlı, Sophia'yı etkilemiştir. Nasıl? Bunu henüz Sophia da bilmemektedir. Ama delikanlı, Sophia'nın içinde çoktan öldü dediği bir şeylere dokunmuş, onları uyardırmıştır. Bardağından içkisini yudumlar. Sonra tuvalet masasının aynasının önüne oturur. Kendine bakar. Eğer bu bakış konuşsaydı, onun şöyle dediğini işitirdik : «Yaşıma göre hala güzel bir kadınlım.» İçkisini içer.

Stavro tekrar yere oturmuş, dergilere bakmaktadır. Arkasındaki kapı açılır, içeri Aratoon Kebabyan girer.

Aratoon yatak odasına doğru yürürken : «Sen hala burda mısın?»

Delikanlı ne söyleyeceğini bilemez. Ama Aratoon onun yanıtını beklememiş, yatak odasına girmiştir.

Anlayamadığı bir nedenden Stavro kendini suçlu his-seder. Bir parça da korkmuştur. Dikkatle dinler.

Aratoon : «Hala burda?»

Sophia neşeyle : «A, evet, bizimle yemek yiyecek. Bizi bir eğlence yerine götüreceksin.»

Stavro başını kaldırıp bakar. Sophia yatak odasının kapısında durmaktadır.

Sophia : «Yerli danslarını izleyebileceğimiz bir yer biliyor musun? Bilirsin, değil mi?»

Stavro : «Tabii bilirim.»

Stavro gülümser. Şimdi kadının ondan hoşlandığını anlamıştır.

*

Daha sonra bir gece kulübünde erkeklerden bazıları müzisyenlerin önünde sırayla dansetmektedirler. Yan ma-salardan birinde Sophia içkisini yudumlamaktadır. Ara-toon sanki hiç yemek yememiş gibi önündekileri tıkmaktadır. Müzik kesilir.

Sophia Stavro'ya : «Senin dansetmeni görmek isterim.»

Stavro gülümser. Tek söz söylemeden dans pistine çıkar. Müzisyenlerin ayakları dibine para fırlatır. Onlar çalarken, Stavro da yalnız başına dansetmeye başlar.

Sophia onu izler. Aratoon yemeğini bitirmiştir. Yağ-lanan ellerine bakar. Gidip ellerini yıkamaya karar verir.

Stavro şimdi yalnız oturduğu masanın önüne gelir. Kadının önünde ritmik hareketlerle dansederek kandırıcı, ısrarlı, doğrudan doğruya kadına yönelen bir takım ses-

ler çıkarır. Sophia'nın yanakları yanmaktadır. Yanaklarını elleriyle kapatır. Gözleri yaşlarla dolar. İçer.

Daha sonra bir müzisyen yalnız başına çalmaya başlar. Aratoon masada uyumaktadır. Aratoon'un iki yanında oturmuş olan Stavro ile Sophia konuşmaktadırlar. Sophia artık sarhoştur. Ama zarif, dokunaklı bir sarhoşluktur bu.

Sophia : «Babam bana, 'onunla evlen', dediği zaman on sekiz yaşındaydım.» Uyuyan Aratoon'u işaret eder. «O zamana kadar erkek denen o olağanüstü varlığı tanımamıştım. Onunla karşılaşınca kadar.» Tekrar alaylı bir baş hareketiyle uyuyan kocasını işaret eder : «Düğünden sonraki gün... Beni Amerika'ya götürdü. Daha ne olduğunu anlamadan iki oğlan doğurdum. Ondan sonra... Ne? O istediğini elde etti. Ben de... İki oğlu, kocasının iyi işi olan yaşlı bir kadın durumuna geldim. Hiç genç bir erkek tanımadım. Yirmi yılımı hiç yaşamamışım geliyor bana. Ya da yirmi bir yılım. Yirmi ikinci yılım da hala içimde. Yaşamak için, doğmak için bekliyor, biliyor musun? Nerden bilebilirsin ki?»

Sophia durmadan ağlayamayacağını bilir! Stavro ona sefkatle bakar. Sophia ona bakar... Elem, bağlılık dolu bir bakış. Stavro masanın üstünden eğilir. Sophia'nın elini tutar. Açar. Sonra ağzını bu avuca gömer. Yerinden kalkar. Yürür. Sonra elini Sophia'nın omuzuna, boynuna yakın bir yere koyar.

Sophia hayatında ilk kez olarak alev alev yanmaktadır. Gözleri kapalıdır. Bütün vücudu derinden derine titremektedir. Elini kurtarmak ister. Başaramaz. Sonra kendini o anın heyecanına bırakır. Şimdi ayağa kalkmıştır. Elini yavaşça kurtarır.

Sophia, Stavro'ya bakar... Azarlar gibi mi? Daha önce hiç kimsenin etkisi altında kalmamıştır. Kalacağını da ummamıştır. Aratoon'a döner. Dazlağını kapatmak için başının tepesine doğru taradığı saçlarının bir kısmı yerinden oynamıştır. Sophia saçları yavaşça düzeltir. Aratoon'a şimdiye kadar duymadığı bir şefkat ve tatlılıkla bakar. Ondan kurtulmuştur. Gülümser. Sonra Stavro'ya döner...

Sophia : «Haydi onu eve götürürelim.»

*

Kuzey Alman Lloyd Seyahat Acentası'nın bürosunda güçlü bir darbeye bilet damgalanmaktadır. Masadaki memur bileti bir katibe uzatır. Katip ona bir miktar para verir. Sonra bileti alır. Stavro'ya uzatır.

Sonunda elindedir. Amerika bileti! Sonra başına bir kağıt yığınıyla vurulur. Arkasında gülüşmeler işitir.

Arkasındaki duvarın dibine sekiz oğlan çömelmiştir. Hepsi de aynı yaşlarda, aynı umut ve yoksulluk içindedirler. Küçük maymunlar gibi sırtıtmaktadırlar.

Bugünlerde Stavro'nun sinirleri çok zayıftır. Hızla döner. Sonra oğlanlardan birinin Ohannes olduğunu görür. Stavro ona yaklaşır.

Stavro : «Sen! Gidiyorsun!?! Hı?» Ohannes tasdik anlamında başını sallar. «Ben sana umudunu yitirme demedim miydi? Anlat, gel bana anlat olanları.»

Ohannes : «Şu adam... Hepimizi götürüyor.»

İri yapılı bir adam, bay Demos Agnostis, tezgahın başında sekizi için bilet almaktadır.

Stavro heyecanlıdır : «Hepiniz gidiyor musunuz?»

Ohannes : «New York'da ayakkabı boyama yeri var. Ve...»

Ohannes öksürmeye başlar. Konuşmasını sürdürmez.

Oğlanlardan biri : «Bilet paramızı veriyor. Kayzer Wilhelm.»

Stavro : «Peki, sonra? Ne yapa...»

Oğlan : «Onun hesabına çalışacağız. Para almadan iki yıl çalışacağız.»

Stavro : «Ya?»

Stavro'nun yüzü acı bir çatışma içinde olduğunu göstermektedir. Kıskançlık mı? Pişmanlık mı? Niçin bir tuhaf oluyor?

Stavro : «Söyle bana... Bir kişi daha alır mı?»

Ohannes : «Hayır, yalnız sekiz kişi götürüyor. Bir keresinde sana haber vereyim diye mağazanın önüne geldim. Zengin birileriyle bir arabaya binip gittin.» Elini midesine doğru götürür. «Bol bol yiyecek! Bol bol yiyecek! Kendi kendime düşündüm...»

Stavro'nun kendine olan güveni yeniden gelmiştir.

Stavro : «Evet, tabii! Parasız, iki yıl çalışmak! Bu köleliktir! Beni ne sanıyorsun? Allah!»

Ohannes : «Benim için bir ziyanı yok. Herneyse, sen de gidiyorsun.»

Stavro : «Evet, benim için üzülme. Hem de aynı gemide. Aynı gemide!»

Ohannes : «Parayı nerden buldun? A, evet... Senin zengin ahabpların var!»

Stavro inatçı : «Evet, zengin ahabplarım var.»

*

Stavro'nun oturduğu oda son derece çıplaktır. Köşeye yatak ödevini görmek için bir yığın çuval atılmıştır. İçerde başka eşya yoktur. Stavro yerde, sırtını duvara dayamış oturmaktadır. Bu savunma pozunu bırakmaz.

Önünde iki şey var : Bir çuvala sarılıp bağlanmış elbiseleri ve hamal koşumu.

Thomna : «Ama ruhun, ölmeyen ruhun!»

Stavro : «Ruhumun canı cehenneme!»

Thomna : «Stavro, hata ediyorsun. Günahtır!»

Stavro : «O doğru, yanlış sorunu yalnızca zenginler içindir. Bunu yalnızca sizler düşünebilirsiniz. Ben düşünemem.»

Thomna : «Stavro, sen iyi bir ailedensin!»

Stavro : «Evet! Hepsi de iyi bir haber bekliyorlar şimdi!... İyi bir haber!»

Thomna : «Ama baban! Ne...»

Stavro : «Babam gibi olmak istemiyorum. Senin baban gibi de olmak istemiyorum. O iyi aile hayatını istemiyorum!» Stavro çılgına dönmüştür. «Bütün bu iyi insanlar, burada kalıyor, bu utanç içinde yaşıyorlar! Yoksulları besleyen kilise müdavimleri, aynı utanç içindeler Saygıdeğer kişiler, kibarlar, iyi davranışlar! Ama BEN GİDİYORUM! Nasıl olursa olsun! Nasıl olursa olsun, nasıl olursa olsun, nasıl olursa olsun!!!»

Sonunda susar. Kendine gelir. Daha yavaş konuşmaya başlar.

Stavro : «Buraya gelmeni yazdım. Çünkü gitmeden önce sana gerçeği anlatmak istedim. Nasıl bir kişi olduğumu anlatmak istedim. Artık beni düşünmeyesin diye.»

Thomna yanıt vermez. Yerdeki eşyalara bakar.

Thomna : «Bu nedir?» Stavro'nun hamal koşumunu işaret eder. «Bunu da yanına alacak mısın?»

Stavro : «Elbette. Kimseye, hiçbir şeye güvenemezsin hayatta. Amerika'da bununla çalışır, karnımı doyuracak birşeyler yapabilirim.»

Elini şefkatle hamal koşumuna sürer.

Şimdi Thomna yavaşça konuşmaktadır. Artık yenilgiyi kabul etmiştir : «İsa seni korusun!»

Stavro : «Senin gibi birini bir daha asla bulamaya-
cağımı biliyorum.»

Thomna ağlayarak : «Stavro, ruhum, kalbim, sana
ne olacak?»

Şimdi, aylardan beri ilk kez olarak Stavro yumuşar.
O da şefkatle, sevgiyle konuşur.

Stavro : «İnanıyorum ki... İnanıyorum... Amerika'-
da... Tertemiz olacağım.»

*

Kayzer Wilhelm'in puruvası derin denizlere doğru yollanmaktadır. Kocaman bir dalga puruvanın önünde kırılıp, kendini güverteye atar.

Kasara altı yolcuları. Puruvanın hemen yanında, artık günlerce görmeyecekleri bir toprak parçası görebilmek için ileriye bakan Stavro ile Ohannes durmaktadır.

Bertha, güverteye çıkan koridorda görünür. Peşinde bir denizci vardır. Daha önce de aynı yolculuğu yapmışlardır. Denizci Stavro'yu görür. Yanına yaklaşır. Kasara altı yolcuları güvertenin gerisinde küçük, ıslak bir küme halinde toplanmışlardır.

Denizde çalışan bir insanın, «dürüst» erkekçe çalışmasının dışında işler yapana karşı derin bir nefreti vardır. Stavro'ya yaklaşır. Önünde durur. Sırıtır.

Denizci : «Madam, bonbon'unu istiyor.»

Artık gerçek duygularını saklamakta usta kesilen Stavro, kılını bile kıpırdatmaz. Ama delikanlı, durumunun alçaltıcı yanını duymaya başlamıştır. Ohannes, olan bitenleri pek anlayamaz. Ama arkadaşının bir hakaret karşısında kaldığını görür.

Stavro : «Bana neden öyle bakıyorsun?»

Ohannes yavaşça : «Gitmek zorunda mısın?»

Stavro inatla : «GİTMEK istiyorum.» Sonra pişman olur. «Sana yine şekerleme getiririm.»

Stavro bütün dünyanın kendisini eleştirdiğini hissediyor. Bertha'nın bulunduğu yöne doğru giderken küstahça, kayıtsız bir durum takınır. O andaki duruma katlanabilmesi için bundan başka çaresi yoktur.

Alay Bertha, Stavro ve denizci, Kebabyan'ların dairesine varır. Bertha ilk kapıya yavaşça vurur. Karşılık verilir. Bertha Stavro'ya döner. Açık konuşur :

Bertha : «Madam sizi gülümsediğiniz zaman daha çok beğeniyor.»

Bertha kapıyı yavaşça açar. Stavro'yu içeri alır. Sonra ikinci kapıya, Aratoon Kebabyan'ın kapısına gider. İçeri girer. Hemen kapıyı kapatır. Parmaklarının ucuna basarak yatağa yaklaşır. Aratoon horul horul uyumaktadır. Ama artık ne kadar yaşlı olduğunu belli etmektedir. Bertha yatağın yanındaki sandalyelerden birine oturur. Eline bir el işi alır. İşlemeye başlar.

*

Ertesi gün deniz sakindir. Puruva denizi yarar. Güvertede Ohannes, Stavro'ya bakmaktadır. Stavro aksilen-
dikçe, Ohannes daha anlayışlı olmaktadır. Ohannes delikanlının gizlendiği maskenin gerisinde ne kadar utanç içinde olduğunu anlamakta, bunun için onu daha çok sevmektedir.

Stavro küstahça : «Bana öyle mahzun mahzun bakmaktan vazgeç.»

Ohannes şaşırıp döner. Sonra öksürmeye başlar. Öksürüğünü denetleyemez. Her defasında da bay Agnostis'e korkuyla bakar.

Stavro : «Ne zamandan beri böylesin?»

Ohannes : «Öksürüğüm mü? Hatırladığım ilk şey bu öksürük.»

Ohannes öne doğru eğilir. Göğsüne dokunup hafifçe gülümseyerek fısıldar.

Ohannes : «Neyim olduğunu biliyorum.»

Stavro : «Sus artık» Ohannes'in ilgisini başka yana çekmek ister. «Yarın toprak göreceğimizi söylüyorlar.»

Ohannes : «Ama bu öksürük beni yemeden... Sana söyledim miydi?»

Stavro : «Başka zaman söylersin, başka zaman. Susssss.»

Ohannes : «Evde her sabah su getirmeye giderdim. Yürüyerek. Su ağırdır bilirsin! Ya, tek çocuktum ben. Şimdi annem gidiyor. Her sabah annemin su getirmek için onca yolu yürüdüğünü düşünürüm. Onun için, bu öksürük beni yemeden,» göğsüne dokunur, «dua ediyorum... Ona evin önünde bir kuyu açtıracak kadar para kazanmak istiyorum.»

Ohannes heyecanlanmaktadır. Öksürmeye başlar. Bay Agnostis'in, kendisini işitebilecek bir yerde olup olmadığına bakınır. Keskin bir düdük sesi işitilir.

Koridordan denizci, Stavro'yu çağırmaya gelmektedir. Stavro bekleyen denizciye doğru birkaç adım yaklaşır. Sonra birden döner. Ohannes'in yanına gelir. İlk defa olarak o küstahça maskenin gerisinden çıkar, konuşur.

Stavro : «Benim evde üç kız, dört de erkek kardeşim var.»

Ohannes onun ne demek istediğini anlayamaz. «Oh... oh...? Sonra...»

Stavro : «Onları teker teker Amerika'ya alacağım Göreceksin. Göreceksin.»

Ohannes : «Evet, tabii... Önemli olan bu. Tek önemli olan şey bu... Tabii.»

Stavro, en züppe yanını takınarak döner, denizciye doğru gider.

Artık Ohannes, Stavro'yu sevmektedir.

Ohannes kendi kendine konuşur : «Daha önemli ne olabilir? Tabii!»

*

Durmadan ötüşen martılar, Kayzer Wilhelm'in direkleri çevresinde uçuşmaktadırlar. Uzakta, sis perdesinden gerisinden Long Island'ın sahilleri ortaya çıkmaktadır. Burunda duran Ohannes, döner, seslenir.

Ohannes : «Stavro! Stavro!!»

Ama Stavro orada değildir.

Kasarlı yolcuları bakmak için gelirler. Lumbarlardan başlar görünür. Bu insanlar çok yoksuldurlar. Hepsisi de Akdeniz ülkelerlerinin çocuklarıdır. Hala ulusal giysileriyledirler. Eşyaları bohçalanmış, hep yanlarında durmaktadır. İtalyanlar, Romanyahılar, Arnavutlar, Ruslar, Sırbılar, Hırvatlar, Suriyeliler, Sakallı, ortodoks yahudiler, Fanatikler. Yalnızca erkekler. Arada sırada boynuna kimliğini anlatan bir etiket asılmış bir çocuk.

Aratoon Kebabyan odasında uyanır. İşini işlemekte olan Bertha yanındadır.

Aratoon : «Bu gürültü nedir?»

Bertha : «Long Island.»

Aratoon bunun üzerinde durmaz. «A, iyi. Ben de kadar uyudum?»

Bertha : «Birkaç saat.»

Sophia'nın odasından gelen bir takım gürültüleri işitirler. Stavro, Sophia'nın itirazlarına rağmen güverteye çıkmak için hazırlanmaktadır.

Bertha derhal : «Bayan Kebabyan'a uyandıgınızı haber vereyim.»

Bertha iki oda arasındaki kapıya yaklaşıp. Kapıyı dikkatle açar. Sophia'nın odasına girer. Aratoon dinlemektedir.

Bertha : «Bay Kebabyan uyandılar.»

Fısıldaşmalar, ayak sesleri, kapının dış koridora açılıp kapanması. Aratoon derin derin esner. Bertha yenisinden içeri girer.

Bertha : «Hanım giyinip gelecek.»

Aratoon : «Çok bekledim.» Bertha'yı göz hapsine alır. «Bertha! Bertha! Gel şimdi, Bertha!»

Bertha ona bakarak : «Bak Kebabyan elimden geleni yaptım. Hem size, hem de ona hizmet etmek için elimden geleni yaptım. Hanımın nasıl olduğunu biliyorsunuz... Biliyorsunuz... Nasıl olduğunu.»

Aratoon : «Senin maaşını kimin verdiğini de biliyorum. Sen, sen biliyor musun?»

Bertha : «Evet, efendim.»

Aratoon : «Pekala, dinleyeyim. Çay söyle, İngiliz çayı. Sonra da anlat.»

*

Güvertede Stavro, Ohannes'e doğru koşar. Diğer çocuklarla, Bay Agnostis de oradadır.

Ohannes : «Stavro! Bak, bak! Bay Agnostis Coney Ada'sı olduğunu söyledi.»

Stavro : «Bu kıvrımlar! Onlar ne?»

Ohannes otoriter bir tavırla : «Amerikalılar havaya yol yapmışlar.»

Stavro ile Ohannes vaadedilen toprağa bakarlar. () sırada Ohannes sert sert öksürmeye başlar. Aynı anda da öksürüğünü Bay Agnostis işitecek diye korkar. Yüzü-

nü Stavro'nun omuzuna gömerek öksürüp sesini boğmaya çalışır. Stavro bu sarılış karşısında biraz şaşırır. Yüzünü buruşturur. Ohannes'in sanki bir çocukmuş gibi, dikkatini başka yana çekmeye çalışarak öksürüğünü kesmeye bakar.

Stavro : «Haydi. Haydi Ohannes kes artık. Şuraya bak. Sana yine şeker getirdim. Al.»

Ohannes güçlükle : «Birşey... O hanım... Arkadaşın... Dünyanın en güzel şekerlemelerine sahip.»

Bir parça alır.

Güvertenin başka bir yanında yaşlı yolculardan bir kısmı, ailecek yolculuk edenler de dahil, kucaklarında çocuklarla birkaç kadın, özlemle dolu Ukranya şarkıları söylemektedirler.

Ohannes'in öksürüğü kesilmiştir. Stavro ile Ohannes sahili yutar gibi izlemektedirler.

Gece olur. Ohannes ile Stavro oldukları yerededirler. Arkalarında güverte tamamen boşalmıştır. İki oğlan birbirlerine şarkı söylemektedir. O da sonuna gelir.

Ohannes : «Biz daima dost olacağız.»

Stavro : «Hayat öyle değildir. Hep buluşmalar, ayrılımlarla doludur.»

Ohannes : «Babam bunu çok severdi. Her pazar, 'Ohannes! Gel! Şarkı söyle!' derdi.»

Ohannes, Vartan ile Stavro'nun bu hikayenin başında dağın yamacında söyledikleri şarkıyı söylemeye başlar. Stavro da şarkıya katılır. Şarkıyı söylerken, başından hiç çıkarmadığı Vartan'ın fesini eline alır. Körfezin sularına bırakır.

Stavro : «Yarın ilk işim amerikalıların giydiği şu hasır şapkalardan almak olacak. Yarın!»

*

Aratoon, Berthanın ağzından herşeyi öğrenmiştir. Yatak odasında, hala yatağının içinde, Stavro'yu çiğ çiğ yemektedir.

Aratoon : «Onun için yarın, işsiz ve himayesiz olduğun için otorite sahibi memurlar seni geldiğin yere yollayacaklar. Şimdi sana bir öğüt verebilir miyim? Git, Aleko Sinyosoğlu'nun ayaklarına kapan. Bir iki damla gözyaşı dök. Eliniöp. Seni bağışlayacaktır. Kızı o kadar çirkin ki seni bağışlamaktan başka çaresi yok. Evet?» Stavro yanıt vermez. «Bu çirkin durumdan da bir ders al... Bir kadını tercih etmeye zorlarsan, daima parayı seçecektir. Tamam mı?»

Stavro : «İyi bir insan.»

Aratoon : «Şimdi bitişik odada, kulağını kapıya dayamış bizi dinliyordur. Konuştuğumuz her kelimeyi işliyor. Niçin susuyor? Efendim?» Stavro yanıt vermez. «Şimdi ne yapacaksın? Ha? Ben seninki gibi bir yüzü, yalnızca kafes içindeki hayvanlarda gördüm. Seni durduracak bir güç yok gibi geliyor bana. Var mı? Herhangi birşey? Şerefın var mı senin?»

Stavro : «Şerefim içimde güvenliktedir.»

Yaşlı adamda bir çeşit sadık duygular uyanır.

Aratoon : «Ne? Ne dedin? İçimde güvencilikte mi? Delikanlı, bir zamanlar neysen neysin, ama şimdi bir orospusun! Bir erkek orospu! Satılık! Anlıyormusun? Bırak bu lafları! Ben senin gibi yüzlercesini gördüm. Temiz bir hayat kurmak için evlerinden kaçan delikanlılar, her gün bir parça daha çamurun içine yuvarlanırlar. Bırak bu lafları! Söyle bana : Son zamanlarda hiç aynaya baktın mı? Baban şu anda seni görse, oğlunu tanırmı dersin? Kim olduğunu anlar mı?»

Delikanlının sımsıkı kapalı dudaklarının arasından bastırmaya çalıştığı ızdıraplı sesler kurtulur. Ama rahat-

lamaz. Yatak odasının kapısı ardına kadar açılır. İçeri Sophia girer. Bertha kapının eşiğinde durur.

Sophia : «Bırak artık! Bırak!»

Aratoon : «Hemen odana git.»

Dışarda koridorda bir denizci ile iki koruyucu beklemektedir.

Sophia : «Ona bu şekilde davranmaktan vazgeç. Vazgeç! O bana iki günün içinde, senin bütün hayatınca yaptığından daha çok iyilik etti.»

Stavro, Sophia'yı kapıya doğru iter.

Stavro : «Sophia haydi git. Şimdi git.»

Sophia : «Sana bunu yapmayacak.»

Stavro : «Zıyanı yok. Buraya kadar geldim. Bunun için sana minnettarım.»

Stavro kapıyı kapatır. Aratoon'un karşısına geçer. Gerçi kendine bir çıkar yol bulmuştur ama yine de bu sorunun bitmiş olmasına sevinmiştir.

Stavro : «Bay Kebabyan.»

Aratoon : «Hah! Konuşacak.»

Stavro : «Evet, efendim.» Durur. «Söyleyecek birşeyim yok.»

Aratoon : «Ne söyleyebilirsin ki? Gerçek gerçektir. Ne olduğunu biliyorsun artık.»

Stavro : «Evet efendim. Yalnızca... Bay Kebabyan ben dövüldüm, soyuldum, vuruldum, ölüme bırakıldım Köpeklerle, atılan artıklarla beslendim. Artıkları ele geçirmek için köpekleri kovdum. Hamallık ettim. Ve...»

Aratoon : «ŞİMDİ...! Şimdi kendini anlıyorsun... Bi hamal!»

Stavro : «Evet, efendim. Ama şimdi burdayım. Kıyıyı, uzataki kenti gördüm. Beni bunlardan uzaklaştıracak birini düşünebiliyor musunuz?»

Aratoon : «Elimden geleni yapacağım.»

Stavro : «Bir çaresini bulurum. Bir...» Durur. Yaşlı adamın söylediklerinin gerçek anlamını kavrar. «Ne dediniz? Ne?»

Aratoon : «Elimden geleni yapacağım dedim. SENİ GERİ GÖNDERMELERİNİ SAĞLAYACAĞIM.»

Stavro yaşlı adamın üstüne atılır. O daha zili çalmaya fırsat bulamadan bir eliyle ağzını kapatır, öteki eliyle de boğazını sıkar. İçeri öteki odadan Bertha girer.

Stavro : «Yemin et! Böyle birşey söylemeyeceğine, yapmayacağına yemin et!»

Bertha koridor kapısını açmıştır.

Bertha : «İmdat! İmdat! İmdat!»

Kamarotlarla, denizci içeri dalarlar. Stavro'yu, Aratoon'un üstünden çekerler. Yumruklar, küfürler, karışıklık. Bütün bunlar olurken Bertha bağırmaktadır : «Domuz Domuz!»

Aratoon : «Bana saldırdı! Beni öldürmek istedi! Öldürmek istedi! Canı bu!»

İki kamarot ile denizci Stavro'yu koridora çekerler. Aratoon peşlerinden gelir.

Aratoon : «Burası Amerika, Hamal! İşittin mi? Burası Amerika. Şimdi ne yapacaksın, hamal? Ne yapacaksın? Hı, hamal?»

Çaresiz son bir gayretle delikanlı kendisine işkence edenlerin üstüne atılır, tekmeler, yumruklar, ısırır. Ve bu kez; onlar, onu hareketsiz bırakırlar. Sessiz ve perişen sürükleyip götürürler.

*

Geminin doktoru ufak tefek, üzerinde lekeli bir beyaz ceket bulunan yorgun bir Almandır. Bir bez parça-

sını antiseptiğın içine sokmaktadır. Bezi Stavro'nun üçüncü sınıf gemi hastanesinde yattığı şilteye doğru götürür. Ohannes de oradadır. Doktor, bezi sürerken, Stavro yüzünü buruşturur.

Doktor : «İnsanın başına vurmak doğru değil. Zanedildiği kadar sert değildir baş. Bırak uyusun.»

Ohannes : «Ben yanında kalacağım.»

Gece yarısı, Stavro ilk kâbusu görür. Ohannes yerde, yanındadır.

Stavro fısıldar : «Ohannes! Ohannes!»

Ohannes : «Efendim, efendim, burdayım.»

Stavro : «Babam hala burda mı?»

Ohannes : «Neyin? Ne? Ha, yok, yok.»

Stavro : «Değil mi...? O kim?»

Ohannes : «Doktor.»

Stavro : «Beni dinliyor mu? Bizi ısıtır mı?»

Ohannes : «Uyuyor. Üzülme.»

Stavro : «Babam dedi ki : Yeter. Senden utanıyorum. Kendini ne hale soktun. Senden utanıyorum. Geri gel. Hayata yeniden başlamalısın!» Stavro gülmeye başlar. «Güldüğüm zaman canım yanıyor. Ama bir düşün! Bu yolculuğu yeni baştan yapacağım? Aliah!»

Ohannes : «Suss. Rüya gördün. Uyu artık.»

Stavro : «Allah! Ohannes, düşünebiliyor musun?» Yine güler, yine canı yanar. «Ohannes yanımdan ayrılma.»

Ohannes : «Uyandığında beni yanında bulacaksın.»

Şimdi Stavro nerdeyse uyumak üzeredir. Yüzü hararır. Üzüntülüdür.

Stavro : «Gerçeği biliyor musun? Dünyada en çok seveceğim şey bu yolculuğa yeniden çıkmaktır. Gerçek bu! Yalnızca yeniden başlamak! Baştan... Oh... Oh..... »

Ohannes son derece duygulanmıştır. Birden üzerine korkunç bir öksürük nöbeti gelir. Gözleri onun öksürmesiyle uyanan doktora döner.

Doktor : «Sasıl oldu?»

Ohannes, ürkek : «Hayal görüyor.»

Doktor : «Şaşmamak gerek! Başına çok fena vurmuşlar. Sen başından ayrılmasan iyi edersin. Yanında kal.»

Ohannes : «Kalırım.»

Doktor : «Delice işler yapabilir. İyi geceler. Çok fena öksürüyorsun sen. Yarın amerikalılara bu öksürüğünü iştirtmezsen iyi edersin. Yoksa seni geri yollarlar.»

*

Ertesi gün güvertedekiler, sisten pek birşey göremezler. Kayzer Wilhelm ağır ağır ilerlemektedir. Her zamanki liman sesleri. Sisin içinden, sanki gemiye doğru geliyormuş gibi görünen Özgürlük Anıtı çıkmaktadır. Yolcular onu görünce dikleşirler. Bir iç çekme gibi bir ses işitilir.

Büyük bir motor geminin yanında gitmektedir. Amerika Birleşik Devletleri sağlık ekibi gemiye girmek için hazırlanmaktadır.

Stavro'nun başı sarıdır. İntihar etmek isteyen kişilerde görülen delice bir durum vardır üzerinde.

Ayakkabı boyacılarından biri Ohannes'i çağırmaya gitmiştir. Oğlan Ohannes'e seslenir, elini sallar, yeniden seslenir...

Stavro : «Heyecanlandın mı, öksürüyorsun. Onun için kulaklarını kapa. Kovanı koyuya sarkıttığını düşün. Annenle babanı düşün. Olur mu?»

Ohannes : «A, evet, olur.»

Stavro : «Seni koridorun sonunda bekleyeceğim. Muayene biter bitmez koş koş bana gel.»

Ohannes'i iter. Ama oğlan geri gelir.

Ohannes : «Ama sen, sen ne yapacaksın?»

Stavro : «Benim de kendime göre planlarım var.»

Ohannes yaklaşıp, fısıldar..

Ohannes : «Ne gibi?»

Stavro, 'geminin kenarından denize atlayıp yüzeceğim' der gibi bir işaret yapar.

Ohannes : «O kadar uzağa yüzebilir misin?»

Stavro başını çevirir : «Derler ki, insanoğlu, hayatını kurtarmak için gerekli şeyleri öğrenir.»

Ohannes : «Stavro, yüzmesini bilmiyorsan, yüzemezsin.»

Stavro : «Sen gitsen iyi edersin. Haydi, haydi.»

Ohannes : «Ya boğulursan?»

Stavro : «Geriye dönmekten daha iyidir.» Ohannes'i gitmesi için iter. «Haydi. Bekliyorlar.»

Ohannes . Stavro'nun elini yakalar. Öper.

Ohannes : «Bir gün sana olan borcumu ödeyeceğimi Ödeyeceğim...»

Stavro inatla : «Gerçeği, konuşalım. Yarından sana birbirimizi bir daha görmeyeceğiz. Beni unutacaksın. Ve ben? Olduğum yerde olacağım.»

*

Ayakkabı boyacıları küçük kamaralarında toplanmışlardır. Ranzalarının ucuna ilişmişlerdir. Bay Agnostis ile sağlık memuru kamaranın ortasında durmaktadır.

Ohannes, Stavro'nun önerisini uygulamaktadır. Başının bir yanını yastığa dayamıştır. Diğer eliyle de önceki kulağını sımsıkı kapamıştır. Kuyunun başındaki sahneyi

anne ve babasının kendisine duydukları şükranı düşünmektedir.

Bay Agnostis : «Hepsi de iyi ailelerin çocukları. Sağlık durumları çok iyi. İşleri garanti edilmiş. Korkulacak birşey yok. Herşey düşünüldü.»

Koridorun sonunda Stavro bekler.

Ohannes'in gözleri kafasında canlandırdığı sahneyle pırıl pırıl parlamaktadır.

Sağlık memuru : «Pekala, pekala.»

Kamaradan çıkar. Stavro'ya doğru gider. Gerisinde heyecanla tebrikler başlamıştır.

Stavro, memurun yanından geçip gitmesini bekler. Kamaradan oğlanların sevinç çığlıkları gelmektedir. Sonra, birdenbire, bütün bu sesleri Ohannes'in korkunç öksürük sesi bastırır. Stavro bunu işitir. Birden memuru oyalayıp öksürüğü işitmemesi için harekete geçmek ister. Arkadaşını ele vermemek için duyduğu duyguyu bası altına alır. Yüzünü duvara bastırır. Sağlık memuru arkasından geçer.

Stavro hala bir an yapmayı düşündüğü davranışın heyecanı ile titremektedir. Ohannes son derece heyecanlı ona doğru koşar.

Ohannes : «Stavro, Stavro!»

O zaman öksürmeye başlar. Öksürüğünü bastıracağı durumda değildir. Stavro'nun yanına geldiğinde artık öksürükten iki kat olmuştur. Baygın bir halde arkadaşının kolları arasına düşer.

Sağlık memurunun girdiği kapı gemi hastanesinin odasına açılmaktadır. Şimdi şiddetli öksürük sesi sağlık memurunun dikkatini çekmiştir. Sağlık memuru kapıya

gelir. Peşinde de doktor vardır. Artık Ohannes'in yazgısının ne olacağı bellidir.

Stavro, Ohannes'i tutar. Memura bakar.

*

Ayakkabı boyacılarının kamerasında konuşmalar olmaktadır. Hepsi kamaradadırlar. Bay Agnostis, Stavro ile konuşmaktadır.

Bay Agnostis : «Seni alırım diyorum. Ama oku şunu! Al! Amerika Birleşik Devletleri kağıdı. Burada adam nerede? Nerede? Beni hapse mi attırmak istiyorsun?»

Sessizlik. Konuşmadan dururlar.

Ohannes : «Bana güvenin. Yalvarırım. Ohannes Kardeşyan'ı alın.»

Bay Agnostis : «İki Ohannes Kardeşyan olamaz ki! Vazgeçin. Birlikte geri dönün. Birbirinize arkadaşlık edersiniz.»

*

Gece bütün gemide şenlikler yapılmaktadır. Kıyıya ertesi gün saat yedide çıkılacaktır. Gemideki son akşamlarıdır.

Puruvada, Stavro ile Ohannes birbirlerine sokulmuşlardır, kollarını birbirlerinin omuzuna atmışlardır.

Ohannes : «Ne zaman?»

Stavro : «Herkes uyuduktan sonra.»

Ohannes : «Bırakmam seni...»

Stavro dönüp Ohannes'e gülümser. Bu hem mağrur, hem kararlı, yarı alaylı, yarı şefkatli bir gülümseyiştir.

Birinci sınıf yolcuların birkaçı puruvaya gelirler. Kadınlar uzun etekli, açık renk elbiseler içindedirler.

Bir kız : «Oh, üçüncü sınıf o kadar duygusal ki!»

Erkek : «Onlar geminin en iyi bölümünü işgal ederler.»

Ohannes : «Ciddi konuşuyorum. Sen gidersen, ben de giderim... Ve ben yüzme bilmem. Sana tutunuyum. Bağırırım. Gitmene izin vermem. Vermem.» Arkadaşına yalvarır. «Stavro, yalvarırım, çılgınlık etme. Etme!»

Ohannes ağlamaktadır.

Birinci sınıf yolcuları yanlarında çalgıcıları da getirmişlerdir. Çalgıcılar çalmaya başlarlar. Yolcular dansederler.

Stavro, kıskançlık, öfke ve kin duygularıyla doludur. Sıçrar. Dansedenlerin ortasına atlar. Anlaşılmaz, çılgınca dönüşler, sıçramalar yapar.

Erkek : «Hey, şuraya bakın! Dikkat!»

Stavro sıçrar, çılgına dönmüş biri gibi havaya tek-meler savurur. Ağzından vahşi, çılgın sesler çıkar. Ay ardan beri içine yığılan bütün ıstırap, acı dökülür!

Ohannes, Stavro'yu derin bir sevgiyle izler. Şimdi Stavro, Konya'nın dervişleri gibi, başını bir yana eğmiş, gözleri pırıl pırıl parlayarak dönmektedir. Gözlerini Stavro'dan bir an ayırmadan Ohannes yavaş yavaş doğrulur. Stavro gittikçe daha geniş, daha heyecanlı dansetmektedir. Gittikçe perişanlığını daha çok görmektedir. Ohannes birden döner. Parmaklıktan aşağı bakar. Ani bir karar! Körfezin kapkara suyunu görür. Bu oğlan her seferinde, «Bu öksürük beni yemeden,» demiş, elini göğsüne götürmüştür. Şimdi bu hareketi son kez yapar.

Stavro, birinci sınıf yolcuların hayranlığını kazanmıştır. Alkışlarlar.

Görünmeden, Ohannes parmaklıktan aşağı kayar. Kendini körfezin sularına bırakır.

Birinci sınıf yolcuları Stavro'yu alkışlarlar, kutlarlar. Yolcuların bunu yaptığı an Stavro durur. Onlardan hiçbir şey, takdirlerini bile istememektedir. Onları tepeden tırnağa kinle süzer. Sonra «Allah!» der. Uzaklaşır.

Suda Ohannes paniğe kapılır. Öksürmeye başlar. Suyun içine batır, çıkar, hep öksürmektedir. Gücü çabuk tükenir. Dibe batır.

Yolcular Stavro'yu izlerler. Bir parça daha dansetmesi için rica etmektedirler. Kızlar, bu vahşi oğlana göz süzüp cilve yapmaktadırlar.

Körfezin karanlık sularında Ohannes'ten iz kalmamıştır.

Stavro yolcuları iter. Ohannes'i bıraktığı yere gelir. Çevresine bakınır. Yavaşça seslenir : «Ohannes! Ohannes!» Yavaşça, tatlı tatlı, «Ohannes.»

*

Birinci sınıf yolcuları gemiden inmektedirler. Bando neşeli bir çıkış marşı çalmaktadır. Üçüncü sınıf yolcuları izlerler. Daha sonra onların sırası gelecektir.

Sekiz ayakkabıcı boyacısı, şimdi Ohannes'in yerinde Stavro vardır, birinci sınıf yolcuların çıkışını izlerler. Sophia ile Aratoon iskele tahtasının üstünden geçmektedir. İkisi de arkalarına bakmazlar. Zaten Stavro ile veda beklememektedir. Omuzuna vurulur.

Bu telaş içinde Bertha'dır. Bir kağıt torba ile zarf uzatır.

Bertha : «Al, bayan Kebabyan verdi.»

Bertha dönüp uzaklaşır. Stavro kağıt torbadan hasır bir erkek şapkası çıkarır. Şapkaya bakar. Gülümser. Gider. Bıyık altından, «Allah!» der. Sonra zarfı açar. İçin-

de para vardır. Başka birşey yoktur. Bay Agnostis ile oğlanlar çevresini alırlar.

Bay Agnostis : «Oooooo! Elli dolar! Oooooo!»

*

Elliz Adası'ndaki göçmen bürosunda, yolcular, üç ayrı masanın önüne üç uzun sıra halinde dizilmiş, beklemektedirler. Masaların birinin önünde ayakkabı boyacıları ile Stavro durmaktadır. Başlarında bay Agnostis vardır. Stavro hasır şapkasını giymiştir. Bay Agnostis'in elinde kağıtlar vardır. Bunları masada oturan memura uzatır. Memur Agnostis'i tanımaktadır.

Memur : «A, bakın kim geldi! Sekiz küçük daha! Hep geliyorlar, hep geliyorlar! Küçük kötelerin nasıl baka-
kalm...»

Bay Agnostis sinirli bir kakhaha atar. Oğlanlar korkuyla bakarlar.

Memur : «Dehşet içindeler.» Memur yanındaki masadaki arkadaşına döner. «Jack! Şu adam kimdi? Rum .. Öldürmek amacıyla adamın üstüne atılan herif?»

Stavro dikkatle dinler. Bay Agnostis eğilir. Ayakkabısının iplerini bağlar gibi yapar. Avucunda bir on dolarlık vardır. Bunu, ayağını yerden hafifçe kaldıran memurun, ayakkabısının altına doğru uzatmaktadır. Bu arada...

Jack : «Sarı kağıtta yazılı işte.»

Stavro on dolarlığı, ve memurun ayağını izlemektedir.

Stavro : «Allah!»

Ağzından ses çıkmamıştır Stavro'nun. Bu bir nevi hocurdanmadır. Karşı gelmek gibi birşey. Rüyası paramparça olmuştur.

Memur, Stavro'ya bakar. Sonra hafifçe gülümser. Sarı kağıdı alır.

Memur okur : «Stavro Topuzoğlu. Aranızda bu adda biri var mı?»

Bay Agnostis : «Dün akşam öldü.»

Memur : «Sen? Senin adın ne?»

Yine Stavro'ya bakmaktadır.

Bay Agnostis : «Onun adı Ohannes!»

Memur : «Sen değil, SEN! Konuşmasını biliyor, değil mi? Adın ne?»

Stavro durumu kavramıştır : «Ohannes Kardaşyan.»

Memur : «Amerikalı olmak mı istiyorsun?»

Bay Agnostis : «Ah, evet, evet efendim. Evet, efendim.»

Memur : «Evet, yapılacak ilk şey bu adı değiştirmektir. Bir Amerikan adı mı istiyorsun, oğlum?»

Bay Agnostis buna razı olması için Stavro'ya işaret eder. Ama Stavro anlamaz.

Stavro heyecanla : «Ohannes Kardaşyan.»

Memur : «Biliyorum, biliyorum.»

Stavro adeta bağırır : «Ohannes!»

Memur atılır : «Yeter! Ohannes. Burada bu kadarı yeter.»

Memur kağıdın üzerine birşeyler karalar. Stavro'ya uzatır.

Memur : «Al. Okuyabiliyor musun?»

Stavro okuyamaz tabii. Bay Agnostis yaklaşır okur : «Joe Arness.» O zaman durumu anlar. «Ohannes, Joe Arness. Ohannes.» Stavro'ya döner. «Joe Arness. Joe.»

Stavro tekrarlar : «Joe.»

Bay Agnostis : «Arness.»

Bay Agnostis ona işaret eder : «Joe Arness.»

Stavro onaylar anlamında başını sallar : «Joe Arness.»

Bay Agnostis : Memura : «Güzel!»

Stavro memura : «Joe Arness.»

Memur : «Hoşuna gitti mi?»

Stavro başını sallar, bir takım işaretler yapar. «Joe Arness, Joe Arness, güzel, güzel.»

Memur : «Evet, oğlum. Şimdi yeniden doğdun. Yeniden vaftiz edildin. Hem de hiç masrafa girmeden. Öteki!»

Bay Agnostis ile sekiz oğlan Manhattan'a gidecek ara vapuruna binerler. Ellis Adası'ndaki göçmen bürosunda şimdi üç memurdan başka kimseler yoktur. Hepsi de bir tek şeye bakmaktadırlar : Stavro'nun hamal koşumuna.

İkinci memur : «Bu da ne yahu?»

Memur : «Göçmenlerden birinin geride bıraktığı birşey.»

Araba vapurunda.

Stavro : «Demek böyle... Burada da aynı!? Adam para aldı.»

Bay Agnostis : «İnsanlar her yerde para alırlar. Ama sen konuştuğun zaman adamın nasıl yerinden fırladığını gördün mü? Yerinden sıçradığını gördün mü?»

Stavro : «Evet. Allah!»

Bay Agnostis güler. Stavro da gülmeye başlar. Bu delikanlının evinden ayrıldığı günden beri ilk rahat, ala-

bildiğine özgür gülmesidir. Diğerleri de onlara katılır. Hep gülerler.

İskele tahtasından sekiz oğlanla bay Agnostis inerler. Stavro en öndedir. Dizlerinin üstüne düşer. Toprağı öper! Sonra doğrulur. Neşeyle bağırır.

*

İlk dikkatimizi çeken şey, bir yansımadır. Birçok kereler büyütülmüş, Stavro'nun amerikan toprağına bastığı anda çıkardığı sestir. Anadolu'da, Topuzoğlu ailesi İsak'ın çevresinde toplanmışlardır. Aileden tek bir beden halinde aynı ses çıkmıştır. Sonra her zaman içlerinde olan temkinli olmak duygusuyla susmuşlardır.

İsak : «Susss! Susss!»

Çevresine bakınır, onları işitecek biri olup olmadığını anlamaya çalışır.

İsak : «Suss.» Sonra ancak duyulabilecek bir ısıltıyla : «İşte elli dolar.»

Vasso fısıldar : «Ne kadar eder? Elli dolar?»

İsak : «Osmanlı parasıyla... Yani...» Hesaplamaktan vazgeçer. «Bu kadar çok parayı, bu kadar çabuk nasıl kazandı?» Sonra sorusuna yanıtı kendi bulur! «Amerika, Amerika!»

Vasso : «Yine oku... Son bölümü.»

İsak : «Bir bakıma burası oradan pek farklı değil...»

Vasso : «Suss. O kadar yüksek sesle değil.»

İsak çevresin ebakarak : «Görünürde kimseler yok.»

Vasso : «Asla emin olamazsın. Devâm et.»

İsak daha ağırbaşlı bir sesle okumaya başlar. «Farklı değil...» Mektubu bırakır. «Burada nasıl olduğunu ne çabuk unutmuş!» Yine okumaya başlar : «Ama size bir şey

söyleyeceğim. Burada insana yepyeni şanslar tanıyorlar! Buraya gelmeyi başaran için taptaze bir hayat sunuyorlar. Onun için hazır olun. Hepiniz geleceksiniz. Bunun için çalışıyorum. Hepinizi buraya getirmek için, birer birer.»

Sekiz oğlan, New York'taki Agnostis Ayakkabı Boyama Salonu'nda ayakkabı boyamaktadırlar. Müşteriler sıralarını beklemektedirler. Stavro kadife bezini ustalıklı sallar. Bu müşterinin işinin bittiğine işarettir. Stavro'nun başında hasır şapkası vardır. Müşteri koltuğundan inerken, Stavro, müşteri bahşiş vermeyi unutmasın diye ustalıklı önüne dikilir.

Müşteri : «Al bakalım. Joe.»

Stavro parayı kapar. Havaya fırlatır : Elinin üstüne düşürüp yakalar. Cebine atar. Sonra öteki müşteriye işaret eder.

Stavro : «Buyurun! Siz gelin! Bekleyenler var!»

Anadolu'da bütün aile evlerinin önündeki duvarın üzerine eğilmişler. Hepsi de yola, aynı yöne bakıyorlar.

Birdenbire, Topuzoğlu'larının evinin önüne doğru yoldan Osmanlı Süvari Alayı'nın bir bölüğü dört nala, tozu dumana katarak görünür. Bir an, nalların çıkardığı gürültüden başka hiçbir şey işitilmez.

Bütün aile buradadır : İsak, Vasso, dört oğlan, üç kız, hatta halalar ve yaşlı amca bile. Bölük önlerinden geçip gidene kadar beklerler. Sonra ailenin bireyleri arasında oldukça içten gizli bir tebessüm dolaşır. Çünkü bir

sırrı, bu dünyada hiç kimsenin beslemediği bir umudu paylaşmaktadırlar. Hepsi de gittikçe daha yakından, daha yakından düşlerinde Stavro'nun sesini işitmektedirler : «Haydi sıra sizde! Gelin! Bekleyenler var! Bekleyenler var!»

Onların bekleyen yüzlerini görürüz.

Ve uzakta, zirvesi ebedi karlarla kaplı koca Erciyes Dağı yükselmektedir.

S O N

Y A B A Y A Y I N L A R I

Jack London
DÖNEK
Çev. Ahmet Goran

*

Pierre Bourgeade
ÖLÜMSÜZ BAKİRELER
Çev. Yaşar Güneç

*

A. S. Puşkin
ERZURUM YOLCULUĞU
Çev. Zeki Baştımar

*

James Joyce
ULYSSES
Çev. Yaşar Güneç

*

Franz Kafka
DEĞİŞİM
Çev. Vedat Günyol

*

AVRUPALI YAZARLARDAN
ÇOCUKLARA ÖYKÜLER
(antoloji)
Çev. H. Uzunyayla

*

ORTAÇAĞ ÖYKÜLERİ / NEFZAVİ'DEN ÖYKÜLER
Çev. Yaşar Güneç

*

Buadelair
ŞİİRLER
Çev. A. R. Ergüven

*

FRANSIZ ŞİİRİ
(antoloji)
Çev. A. R. Ergüven